



✦ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ✦ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ✦

✦ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ✦

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΚΩΣΤΗΣ ΜΠΑΣΤΙΑΣ
ΒΑΣΙΛ. ΜΑΛΑΤΑΚΗΣ

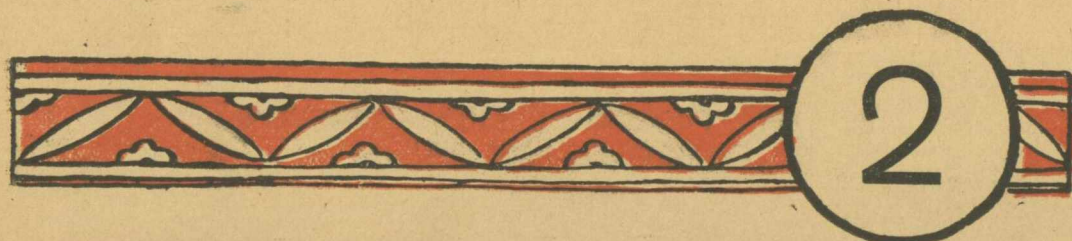
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κ. ΜΠΑΣΤΙΑ : Η ΑΠΕΡΓΙΑ
Α. ΔΟΞΙΑΔΗ : ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΒΙΟΛΟΓΙΑ-ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
G. GABORY : Ο ΓΑΛΛΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ
R. GUENON : Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ
Ε. ΡΩΤΑ : ΔΑΣΚΑΛΕΣ (Διήγημα)
Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ : ΚΑΠΟΤΑΔΕΣ-ΤΕΡΖΗΔΕΣ-ΚΑΖΑΖΗΔΕΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Λόγια και πράγματα--Γύρω από τα βιβλία (Β. Ρώτας)--Το Θέατρο (Δ. Ροντήρης)--Γράμματα πρὸς τὴ διεύθυνση--Βιβλιογραφικὸ δελτίο--Μαργαριτάρια ἀπὸ παντοῦ.

ΧΡΟΝΟΣ Β'—ΤΟΜΟΣ Γ'



ΑΝΕΓΝΩΡΙΣΘΗ ΠΛΕΟΝ

ἀπὸ ὅλας τὰς Κυρίας καὶ Λας ὅτι διὰ τῆς χρήσεως τοῦ μόνου ἀβλαβοῦς
'Αμερικανικοῦ 'Αντι - 'Ιδρωτικοῦ

ODO - RO - NO

ἐπιτυγχάνουσι τὴν ἀπόλυτον καθαριότητα, τὴν ἄμεμπτον ἐμφάνισιν των
καὶ τὴν οἰκονομίαν ἐνδυμάτων των. Πωλεῖται παντοῦ.

Πώλησις Λιανικῆ, καὶ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΩΣ χονδρικῆ
δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

Καταστήματα ἀρωμάτων Μ. Ν. ΜΑΤΣΟΥΚΑ

Βουλῆς 14 τηλ. 13-45 ν.-ΑΘΗΝΑΙ-Κανάρη 10 τηλ. 21-68

ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΥΛΙΤΙΔΟΣ

Η ΟΥΛΙΤΗΣ, Πυώδης οὐλίτις, στοματίτις ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ παθήσεις
τῶν οὐλῶν καὶ τῶν ὀδόντων θεραπεύονται ἀσφαλῶς διὰ τοῦ

SANO GYLE

Τοῦ ἐν Παρισίοις ἰνστιτούτου «LABIOTHERAPIE»

Εἶναι ἡ μόνη ἐπιστημονικὴ ὁδογτόπαστα ποὺ καθαρίζει τοὺς ὀδόντας
καὶ προλαμβάνει τὰς παθήσεις τῶν οὐλῶν.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ Φαρμακεία Δείγματα δωρεὰν ζητήσατε παρὰ τῷ
κ. Γ. ΚΑΤΑΠΟΔΗ Μακρῶς Στοῶς 47-Πειραιᾶ.

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΧΗΜΙΚΩΝ — ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΩΝ — ΦΥΣΙΚΩΝ — ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ
— ΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ —

(Μετὰ Τμημάτων Ἑλευθέρων Ἑμπορικῶν Σπουδῶν)

ΑΠ. ΧΡ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ : Ὁδὸς Κάνιγγος 15 (Μέγαρον Καναβαριώτου)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : Ὁδὸς Βερανζέρου 1 (Μέγαρον Ρουσσοπούλου)

Πλατεία Κάνιγγος

Ἀθῆναι

Καθ' ἐκάστην ἑβδομάδα ἄρχονται τμήματα προπαρασκευαστικὰ διὰ τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις ὅλων
τῶν Σχολῶν τοῦ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ, τῆς Ἀνωτάτης Ἑμπορικῆς Σχολῆς τῆς Ἀ-
νωτέρας Γεωπονικῆς Σχολῆς, τῆς Σχολῆς τῶν Εὐελπίδων, Ναυτ. Δοκίμων καὶ τῶν
'Υπενωμοταρχῶν.

ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΗΓΓΥΗΜΕΝΗ — ΔΙΔΑΚΤΡΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ

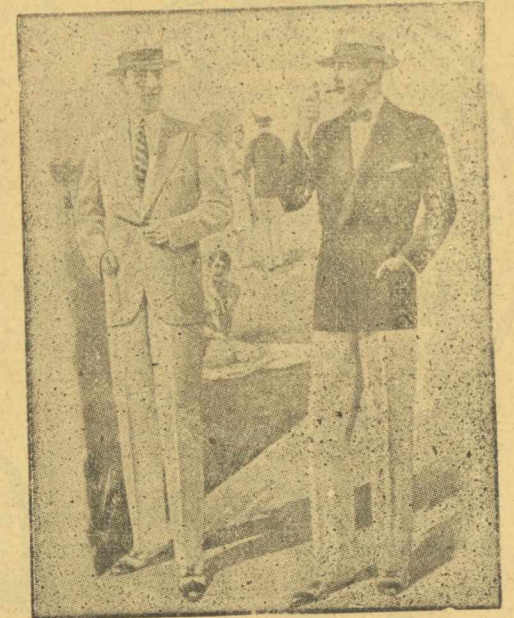
Ο ΚΑΛΥΤΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΕΝΔΥΕΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΤΤΙΚΟΝ ΟΙΚΟΝ

N. ΚΟΝΔΥΛΗ

ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ 7



ΕΠΙ ΤΕΛΟΥΣ

Ἐς ἡσυχάσουν ὅλες ἡ κυρίες καὶ δεσποινίδες ἀπὸ τὰ βάσανα τοῦ καλοκαιριοῦ ἰδρώτος μὲ τὸ

“OMNIDROL.”

Τὸ περίφημον αὐτὸ ἐπιστημονικῶς ἀβλαβὲς προϊόν ἐμελετήθη ἵνα ἐπιτευχθῇ διπλοῦς σκοπὸς

- 1) Ἡ καταστολὴ τῆς ὑπερβολικῆς ἐφιδρώσεως τῆς ἐπιδερμίδος καὶ
- 2) Ἡ ἀποφυγὴ τῆς ἐκ τῆς ἐφιδρώσεως δυσαρέστου κακοσμίας.

Ἡ χρῆσις τοῦ δὲν ἀπαιτεῖ καμμίαν προπαρασκευὴν. Εἶναι κρέμα ἀρωματικῆ. Ὅτε λίπος ἀφή-
νει, οὔτε λερώνει τὴν ἐπιδερμίδα, τοῦναντίον τὴν μαλακώνει καὶ τὴν τονώνει.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ καλὰ Φαρμακεία καὶ Μυροπωλεῖα.

Γεν. Ἀντιπρόσωποι διὰ τὴν Ἑλλάδα: **ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΑΝΖΟΥΧ**

Στοῦ Πεσματζόγλου — Ἀθῆναι

Ἐὰν θέλετε νὰ καταστήσετε μίαν γυναῖκα εὐτυχὴ προσφέρατε
εἰς αὐτὴν τὸ ἀποψιλωτικὸν ὑγρὸν

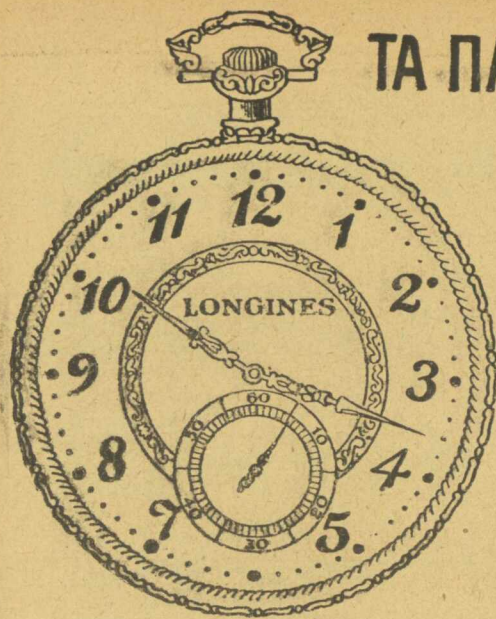
ΝΤΙΞΟΡ

Τὸ ἀποτριχωτικὸν αὐτό, τὸ ὅποιον ἀποτριχώνει ἐντὸς λεπτοῦ
τὴν ἐπιδερμίδα, εἶναι καὶ τὸ μόνον τὸ ὅποιον
δὲν ἐρεθίζει τὸ δέρμα

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ καλὰ φαρμακεία καὶ μυροπωλεῖα

Γενικὸς Ἀντιπρόσωπος **ΙΩΑΝΝΗΣ Μ. ΚΑΝΖΟΥΧ**

Στοῦ Πεσματζόγλου — Ἀθῆναι



ΤΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΦΗΜΗΣ

CHRONOMETRES

Longines

LONGINES

9 GRANDS PRIX



309·ΠΡΩΤΑ ΒΡΑΒΕΙΑ

ΓΕΝΙΚΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
ΑΔΕΛΦΟΙ Π. ΖΕΝΕΤΟΥ
ΑΔΑΜΑΝΤΟΠΩΛΑΙ

ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

Γ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΣΤΑΔΙΟΥ 42

ΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΑΙ, ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑΙ
ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕΝ

— Ο ΗΛΙΘΙΟΣ —

Τὸ Ἀριστούργημα τοῦ Ντσοστογιόφσκυ

Τόμοι 1—4 Δραχ. 60

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ

ΣΙΓΓΕΡ

ΡΑΠΤΕΤΕ ΔΙ' ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΥ

Ἐφοδιάσατε τὴν ραπτομηχανὴν σας
(χειροκίνητον ἢ ποδοκίνητον
μὲ τὸν ἡλεκτροκίνητῃρα
ΣΙΓΓΕΡ (μιά βίδα
τὸν στερεώνει).

ΡΑΠΤΕΤΕ ΧΩΡΙΣ ΚΟΠΟΝ

Ζητήσατε πληροφορίας παρὰ τῶν
Καταστημάτων ἢ ὑπαλλή-
λων τοῦ ΣΙΓΓΕΡ.

ΣΤΟΙΧΙΖΕΙ ΕΛΑΧΙΣΤΑ

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΠΙΠΛΩΝ

Δ. ΜΟΙΡΑΣ

&

Β. ΚΑΡΑΤΖΑΣ

ΕΚΘΕΣΙΣ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 28

ΗΛΕΚΤΡΟΚΙΝΗΤΟΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

ΟΔΟΣ ΥΠΕΡΙΔΟΥ 29

ΕΠΙΠΛΩΣΕΙΣ ΠΑΝΤΟΣ ΕΙΔΟΥΣ

ΕΙΣ ΤΙΜΑΣ ΕΚΤΟΣ ΣΥΝΑΓΩΓΙΣΜΟΥ

ΕΥΚΟΛΙΑΙ ΠΛΗΡΩΜΩΝ



Τὸ πρῶτον τοῦ κόσμου
εἰς ποιότητα καὶ εὐρείαν διάδοσιν
ΕΝΤΟΜΟΚΤΟΝΟΝ
ΜΠΛΑΚ-ΦΛΑΓΚ

40 ἔτη ὑπάρξεως ἐγγυῶνται τὴν ὑπε-
ροχὴν του εἰς τὴν ἀλάνθαστον ἐξο-
λώθρευσιν παντὸς ἐντόμου Ψεκά-
ζοντες ἀπλῶς τὸ ΥΓΡΟΝ ΜΠΛΑΚ
— ΦΛΑΓΚ διὰ τοῦ ψεκαστήρος ἢ
ἐκτοξεύοντες εἰς λεπτὰ μόρια τὴν κό-
κιν ΜΠΛΑΚ — ΦΛΑΓΚ, διὰ τοῦ οἰ-
κείου ψυκτήρος ὅπουδήποτε παρα-
τηρεῖτε συνήθη κίνησιν ἐντόμων,
(Ράγια — Ἑρμάρια — Κλῖναι κλπ.) δύ-
νασθε νὰ εἰσθε βέβαιοι περὶ τῆς ἐξα-
λήψεως τῶν κατόπιν ὀλιγοημέρου
τακτικῆς χρήσεως
Ἐχει ὁσμὴν Λεμονιοῦ καὶ οὐδὲν δη-
λητηριώδες ἢ ἀδρανὲς συστατικὸν
περιέχει Ζητεῖτε τὰ ΚΟΚΚΙΝΑ ΔΟ-
ΧΕΙΑ μὲ τὴν ΜΑΥΡΗΝ ΣΗΜΑΙΑΝ
ἅτινα πωλοῦνται παντοῦ εἰς διάφορα
μεγέθη.

THE BLACK-FLAG C^o OF BALTIMORE

Γενικοὶ Ἀντιπρόσωποι

ΚΟΥΡΚΟΥΜΕΛΛΗΣ, ΦΩΚΑΣ & ΣΙΑ

ΗΠΕΙΡΟΥ 45. Τηλεφ. 11—71



ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ "ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ",
Α. ΣΥΡΙΓΟΥ & ΣΙΑ
ΓΩΝΙΑ ΟΔΟΥ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΝΙΓΓΟΣ
ΑΘΗΝΑΙ

**ΕΠΙΣΠΕΥΣΑΤΕ ΤΟΝ ΔΡΟΜΟΝ ΣΑΣ
ΠΡΟΣ ΜΙΑΝ ΚΑΛΥΤΕΡΑΝ ΑΥΡΙΟΝ!!**

Ζητήσατε πρὸς τοῦτο
ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΜΑΣ

ὅλα τὰ κάτωθι ὠφέλιμα ἔργα
ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΙΣΣΑΝΝΟΥ

Καὶ θὰ ἔχετε:
Δυνάμεις, ἐπιτυχίαν, υγείαν — εὐτυχίαν.

Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΟΥ ΥΠΝΩΤΙΣΜΟΥ

Ἀντ. Πισσάνου

Τὸ καλλίτερον καὶ πρακτικώτερον βιβλίον τῶν ὁσων ἐξεδόθησαν μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου. Περιλαμβάνει, μεθόδους διὰ τὰ ὑπνωτίζειτε, μαγνιτίζετε, γοητεύετε.
Δραχ. 50.

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ἀντ. Πισσάνου

Ὁ συγγραφεὺς ἀσχοληθεὶς εἰδικῶς μὲ τὰ ψυχικὰ φαινόμενα δίδει νέαν κατεύθυνσιν εἰς τὸ περὶ πνευματισμοῦ ζήτημα.

ΔΡΧ. 50

ΠΩΣ ΝΑ ΚΥΡΙΑΡΧΗΤΕ

Ἀντ. Πισσάνου

Ἡ δύναμις τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ σας καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἶναι τὸ σπουδαιότερον ἐφόδιον διὰ τὰ διανύσετε ἐπιτυχῶς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ περιλαμβάνονται οἱ τρόποι γιὰ τὰ θεραπεύετε τὸν θυμὸν, τὸν φόβον, τὴν δειλίαν, τὴν ἀνυπομονήσαν, τὰς κακὰς ἔξεις κτλ.
ΔΡΧ. 10

ΠΩΣ ΝΑ ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΕΤΕ

(Anderson—Μετάφρασις Ἀντ. Πισσάνου)

Τὸ ἔργον αὐτὸ διδάσκει τὸ πῶς μπορεί ὁ ἄνθρωπος νὰ ἐπιτυγχάνῃ εἰς τὴν ζωὴν του σὲ κάθε του ὑπόθεσιν ἀρκεῖ νὰ ἔχῃ τὴν κατάλληλον ψυχικήν διάθεσιν.
Δραχμ. 30

ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΙΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

(Caritsoudein—Μετάφρασις Ἀντ. Πισσάνου)

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι γραμμένον μὲ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ ἐνδιαφέρῃ ὅχι μόνον τὸν σοβαρὸν ἐπιστήμονα καὶ διανοούμενον ἀλλὰ καὶ κάθε ἄνθρωπον πού θὰ ἤθελε νὰ παρουσιάσῃ χάριν διασκεδάσεως διάφορα φαινόμενα μεταβιβάσεως τῆς σκέψεως.
ΔΡΧ. 25.

Η ΣΩΛΟΜΩΝΙΚΗ

Ἀντ. Πισσάνου

Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι μιὰ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα πού προσπαθεῖ νὰ ξεχωρίσῃ τοὺς θρύλους ἀπὸ τὴν πραγματικότητα. Ἡ μαγεία δὲν εἶναι ἄλλο ἢ ἡ παλαιὰ ἐπιστήμη καὶ σοφία τῶν Ἀρχαίων οἱ ὁποῖοι ἐγνώρισαν καὶ ἐχρησιμοποίησαν τὰς ἀγνώστους δυνάμεις τῆς φύσεως.
ΔΡΧ. 50

Η ΜΑΓΝΗΤΙΚΗ ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΝΟΗΣ

(Γιόγκι Ραματσάρα — Μετάφρ. Ἀ. Πισσάνου)

Ὁ ἐξευρωπαϊσθεὶς συγγραφεὺς τὸν Γιόγκι (φακίρης) ἀποκαλύπτει τὰ μυστικὰ διὰ τῶν ὁποίων οἱ φακίροι ἀποκοτῶν τὰς θαυμασίας καὶ παραδόξους δυνάμεις των.
ΔΡΧ. 25

ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

(Marden—Μετάφρασις Ἀντ. Πισσάνου)

Διὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ δύσκολα μπορεί κανεὶς νὰ ἐκφρασθῇ, μὲ λίγα λόγια γιὰ τὰ σπουδαῖα διδάγματα πού περιλαμβάνει. Κάθε λέξις του εἶναι ἓνα διαμάντι διανοήσεως πού ἔρχεται νὰ χαρίσῃ καινούργιο κόσμον στὸν ἀναγνώστην.
ΔΡΧ. 50

ΚΑΡΔΙΑ ΚΑΙ ΘΕΛΗΣΙΣ

(H. Durville—Μετάφρασις Ἀντ. Πισσάνου)

Ὁ συγγραφεὺς διδάσκει τὸ τί πρέπει κανεὶς νὰ ἀναπτύξῃ μέσα του ὡς λ. γ. δυνάμεις τοῦ πνεύματος, ιδιότητας τῆς καρδίας, ἀλειουίστικα αἰσθήματα, ἰσχὺν σκέψεως, κλπ. Δραχμ. 6

ΔΙΑ ΝΑ ΕΙΣΘΕ ΥΓΙΕΙΣ ΚΑΙ ΝΑ ΖΗΤΕ ΠΟΛΛΑ ΧΡΟΝΙΑ

(Leynard—Μετάφρασις Ἀντ. Πισσάνου)

Ὁ συγγραφεὺς ἐξετάζει τὸ ζήτημα ὅχι μόνον ἀπὸ ὀλισθητικῆς ἀπόψεως ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πνευματικῆς τοιαύτης.
Δραχ. 25.



ΓΑΛΑΝΗ

Η ΜΗΤΕΡΑ

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Δηλώνουν πὼς δὲν ἔχουν καμμιά ἐξάρτηση ἀπὸ κανένα πρόσωπο οὔτε ομάδα. ἀλλὰ ἀποτελοῦν ὄργανισμὸ ἀνεξάρτητο ποὺ ἵδρυσαν οἱ διευθυντές τους ἔχοντας ὑπ' ὄψει τους ἕναν συνειδητὸ πόθο μιᾶς μεγάλης μερίδας νέων ἀνθρώπων ποὺ ζητοῦσαν ἕνα ξεκαθάρισμα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς καὶ ποὺ τὸ περιοδικὸ μὲ εἰλικρίνεια καὶ ζῆλο ἀγωνίζεται νὰ ἐπιτύχη.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Στηρίζουν τὴν ἐπιτυχία τους στὴν εἰλικρίνεια μὲ τὴν ὁποία χειρίζονται τὰ θέματά τους, στὸ κοινὸ τῶν νέων ἀνθρώπων ποὺ τὰ διαβάζουν καὶ τὰ στηρίζουν μὲ τὴ συνδρομὴ τους καὶ στὴν ἐνιαία γραμμὴ ποὺ τηροῦν.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὕτῃ συνεργάζονται μὲ κάθε σοβαρὸ πνευματικὸν ἀνθρώπο καὶ ἐνισχύουν κάθε πνευματικὴ προσπάθεια ποὺ γίνεται μὲ εἰλικρίνεια καὶ συμφωνᾷ μὲ τὶς ἀπόψεις τῶν ποὺ τὶς ἔχουν σαφέστατα ἐκθέσει στὰ ἄρθρα τους καὶ στὰ λακωνικά τους.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Δὲν δεσμεύονται ἀπὸ τὴν καθορισμένη θέση τους ἀλλὰ παρέχουν στὸ ἀναγνωστικὸ τους κοινὸ ὅσο εἶναι δυνατὸν πιδ ἀντικειμενικὰ τὴν κίνηση καὶ τὰ ρεύματα τῶν ιδεῶν, τὶς κατακτήσεις τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἐπιστῆμης σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ πλέον ἀντιπροσωπευτικὰ ἔργα τῆς ξένης καὶ τῆς δικῆς μας λογοτεχνίας καὶ κρίνουν τὴν κάθε πνευματικὴ ἐπικαιρότητα.

Τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα

Δημοσιεύουν κάθε ἀξιολογὴ ἐργασία ποὺ προδίδει μόχθο καὶ εἰλικρίνεια καὶ ἀδιαφοροῦν τελείως γιὰ τὶς φήμες. Ἰδιαίτατα ἕνα ἀπὸ τὰ βασικά μέρη τοῦ προγράμματος τῶν, εἶναι νὰ ὑποστηρίξουν τοὺς νέους ἐκείνους ποὺ φανερώνουν ἀληθινὸ πόθο γιὰ τὴν τέχνη καὶ γενικὰ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐργασία. Ἰδιαίτερώς πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι οἱ πολιτικὲς πεποιθήσεις τοῦ καθενὸς δὲν ἀποτελοῦν ἐμπόδιον γιὰ τὴ συνεργασία του.



Κ. Μ Π Α Σ Τ Ι Α

Η ΑΠΕΡΓΙΑ

«La société moderne reculera devant une entreprise aussi indéterminée et aussi creuse que la grève générale (1).
Jean Jaurès.

Τὸ τραγικὸ μιᾶς ἀπεργίας στὸν τόπο μας ὅπως καὶ κάθε κοινωνικοῦ φαινομένου δὲν εἶναι αὐτὸ τοῦτο τὸ φαινόμενο ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἀρμόδιες κρατικὲς ἀρχὲς καθὼς καὶ ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ λέγονται κοινωνιολόγοι δὲν ξέρουν ποτὲ τὰ βαθύτερα αἷτια τῶν φαινομένων καὶ δὲν ἔχουν ξεκαθαρίσει στὸ μυαλό τους τὰ πράγματα καὶ τὰ πρόσωπα, τὶς ιδέες καὶ τὰ κινήματα.

Γιὰ τὴν ἀπεργία στὴν Ἑλλάδα ὑπάρχει μιὰ πολὺ συγκεχυμένη γνώμη. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πῇ πὼς ἡ σύγχυση βρίσκεται εὐαχύτερα, καὶ πὼς ἡ ἴδια παρεξήγηση ποὺ ὑπάρχει γύρω ἀπὸ τὴ λέξη «Σοσιαλισμὸς» ἡ ἴδια ὑπάρχει καὶ γύρω ἀπὸ τὴ λέξη «Ἀπεργία». Καὶ ὅπως ὑπάρχουν, ἀκόμα καὶ σήμερα, ἄνθρωποι ποὺ πιστεύουν πὼς σοσιαλιστὴς, γενικὰ καὶ ἀκαθόριστα, μπορεῖ νὰ διορασθῇ ὁ κάθε ἄνθρωπος ποὺ ποθεῖ τὴν καλυτέρεψη τῆς κοινωνίας, ἔτσι καὶ γιὰ τὴν ἀπεργία ἐπικρατεῖ σ' ἄλλους ἡ γνώμη πὼς εἶναι μιὰ ἐπαναστατικὴ ἐκδήλωση τοῦ προλεταριάτου καὶ σ' ἄλλους πὼς εἶναι τὸ μοναδικὸ ὅπλο ποὺ

ἔχει στὰ χέρια του ὁ ἐργάτης γιὰ νὰ πετύχει τὴν καλυτέρεψη τῆς ζωῆς του.

Τὰ πράγματα ὅμως δὲν εἶναι ἔτσι. Ἡ ἀπεργία δὲν εἶναι ἕνα κίνημα ποὺ μπορεῖ νὰ ἐξετασθῇ καὶ νὰ κριθῇ μεμονωμένα. Δὲν μπορούμε νὰ τὸ ἀπομονώσουμε ἀπὸ τὸ ὅλο κοινωνικὸ πρόβλημα ποὺ ἡ ἀπεργία εἶναι μιὰ ἐκδήλωσή του. Γιὰ τοῦτο ὁ χαρακτηρισμὸς ποὺ κάνει ὁ καθένας τῆς ἀπεργίας πρέπει νὰ εἶναι συνεπὴς μὲ τὴ θέση ποὺ κρατᾷ ἄντικρυς στὸ κοινωνικὸ ζήτημα. Ἄλλη μορφή, ἄλλο περιεχόμενο καὶ ἄλλο σκοπὸ ἔχει ἡ ἀπεργία γιὰ τὸν ὀρθόδοξο μαρξιστὴ ἢ τὸν ἐπαναστατικὸ συνδικαλιστὴ καὶ ἄλλον γιὰ τὸν κρατικὸ σοσιαλιστὴ, ἢ τὸν χριστιανό, ἢ τὸν ἀστό.

Καὶ στὸ σημεῖο τοῦτο βρίσκεται ὁ λῆξ ἡ σύγχυση.

Ἐδῶ καὶ λίγες μέρες βρέθηκα ἀνάμεσα σὲ προοδευτικοὺς νέους, σὲ ἀριστεροὺς, σὲ κατὰ φαντασίαν μαρξιστὲς καὶ τοὺς ἄκουσα νὰ μιλοῦν γιὰ τὴν ἀπεργία. Εἶχαν ἐπιτεθεῖ ἐναντίον ἐνὸς ἀστοῦ ὡτοῦ ἐπαγγελματία ὁ ὁποῖος μὲ τὸ ἀύπαρκτο μυαλό του χαρακτηριστῶς τὴν ἀπεργία φαινόμενο ἀ-

ναρχικό. Οί νέοι πολεμοῦσαν στὰ σωστά νὰ τὸν πείσουν πὼς ἡ ἀπεργία εἶναι τὸ νόμιμο ὄπλο τοῦ ἐργάτη γιὰ νὰ πετύχει τὴν καλυτέρεψή της θέσης του. Πάνω στὴν ἐρμηνεία αὐτὴ τῆς ἀπεργίας φαίνονταν ὅλοι τοὺς σύμφωνοι. Φώναζα τὸ ζωηρότερο καὶ τὸν βώτῃσα ἂν εἶναι κομμουνιστής. Δὲν ἐδίστασε νὰ μὲ βεβαιώσει καὶ πὼς ἦταν κομμουνιστής, καὶ πὼς πιστεύει θαθεῖα στὸ μαρξισμό καὶ πὼς τὸν γνωρίζει ἐπίσης θαθύτερα. Μὲ βεβαίωσε ἀκόμα πὼς αὐτὸς ἀτομικὰ νομίζει πὼς μὲ τὸν πιὸ ἀδιάλλακτο ἐπαναστατικὸ συνδικαλισμὸ μπορεῖ νὰ προχωρήσῃ ἡ ἐργατικὴ ὑπόθεσις. Λίγες φορὲς στὴ ζωὴ μου εἶχα ἀπαντήσει ἀντιπροσωπευτικώτερο τύπο τῆς κατηγορίας ἐκείνης τῶν νέων, ἀπὸ 18 χρόνων ἕως 28, ποὺ παριστάνουν μὲ θάρρος, μὲ θράσος, μὲ φανάστισμό, μὲ ἀσυζήτητη πολεμικότητα, τὸν κοινωνικὸ ἀναμορφωτὴ καὶ τὸ νεοῖδεάτη στὸν τόπο μας! Χάρηκα τὸν ἐνθουσιασμό του μὰ δὲν μπόρεσα νὰ κρατήσω ἕνα χαμόγελο. Τὸν κοίταξα ἀπὸ πάνω ἕως κάτω καὶ σκέφθηκα, πὼς κανένας θεωρητικὸς Μαρξιστὴς δὲν θὰ φαντάσθηκε πὼς τέτοιος μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἐπαναστατικὸς συνδικαλισμὸς στὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὅμως αὐτὸς εἶναι καὶ ὄχι ἄλλος: Ἕνας ἀπλὸς ἐνθουσιασμὸς ἀπὸ ἀντανάκλαση ξένη, οὐσιαστικὰ ἀνεδαφικός, μὲ δίχως θαύτερο θεωρητικὸ στήριγμα, φεύγοντας ἀπὸ τὴν ἀπραξία καὶ ἐξορμώντας πρὸς τὴν δράση!

Εἶπα ὅτι αὐτὸς εἶναι καὶ ὄχι ἄλλος γιὰτὶ ἂν προσέξει κανεὶς τὴν ἀρθογραφία τοῦ «Ριζοσπάστῃ» θὰ εἴρῃ καὶ σ' αὐτὸν ἀκόμα πολλὰς φορὲς στοιχεῖα γιὰ νὰ κατηγοροῦσε τὸ ἐπίσημο ὄργανο τοῦ Κομμουνιστικοῦ

κόμματος ὡς αἰρετικὸ μπροστὰ σ' ἕνα αὐστηρὸ Μαρξικὸ δικαστήριο. Ἰσως μάλιστα ἂν μείνῃ κάποτε ὁ καιρὸς νὰ ἐπιχειρήσω μιὰ τέτοια κρατικὴ, νὰ μεταχειριστῶ δηλαδὴ τὴν Μαρξικὴ κριτικὴ γιὰ νὰ κρίνω τίς ἐκδηλώσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομμουνισμοῦ, ἐργασία ἀπ' τὴν ὁποία δὲν πιστεύω νὰ βγῇ τὸ κομμουνιστικὸ κόμμα πολὺ ὠφελημένο.

Ἀλλὰ ἄς γυρίσωμε στὴν ἀπεργία.

Γιὰ τὸν ἐπαναστατικὸ συνδικαλισμὸ ἡ ἀπεργία εἶναι ὄργανο καταστροφῆς ὁ Γεώργιος Σορέλ — καὶ δὲν ἔχω γνωρίσει πιὸ ἀδυσώπητον ὀρθολογισμὸ ἀπὸ τὸν δικόν του — λέει, πὼς ἡ γενικὴ ἀπεργία κλείνει μέσα της ὅλη κληρο τὸ Σοσιαλισμὸ. Κάθε ἀπεργία εἶναι μιὰ προετοιμασία, μιὰ ἄσκηση, ἕνα βῆμα πρὸς τὴν τελικὴ ἀνατροπὴ. Ὅλο τὸ δράμα τοῦ Σοσιαλισμοῦ παίζεται μέσα στὴ γενικὴ ἀπεργία. Ὁ Σοσιαλισμὸς εἶναι θεωρία καταστροφικὴ ποὺ δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ μέλλον. Ζητᾷ τὴν ἀνατροπὴ, ζητᾷ τὸ χάος μὲ τὴν πεποιθήσῃ πὼς μέσα ἀπὸ τὸ χάος θὰ ξεπηδήσῃ μιὰ νέα τάξις πραγμάτων, μιὰ νέα μορφὴ ζωῆς ποὺ βασικὰ θὰ διαφέρει ἀπὸ τὴν παλιά, ποὺ δὲ θὰ ἔχῃ καμιά σχέση μαζί της. Καί ἡ στιγμὴ τῆς καταστροφῆς, τῆς ἀνατροπῆς θὰ εἶναι ἡ στιγμή ποὺ θὰ χωρίσῃ ὀριστικὰ δύο μεγάλες ὥρες τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας. Τὸ χρέος τοῦ ἐπαναστάτη εἶναι νὰ βαδίσῃ θαρρετὰ πρὸς τὸ χάος, νὰ δουλέψῃ γιὰ τὴν καταστροφὴ ἀδιαφορῶντας γιὰ τὸ τί θὰ βγῇ. Κάθε σκέψη γιὰ τὸ μέλλον ἀφαιρεῖ δυνάμεις, ἀπὸ τὸ παρόν. Τάσο μάλιστα ὁ Μαρξισμὸς εἶναι κατηγορηματικὸς σ' αὐτὴ τὴν θέσιν ὥστε τρέφει θαύτατη ἀπέχθεια πρὸς τοὺς διανοουμένους ποὺ

ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τὸ θάρρος ν' ἀντικρύσουν θαρρετὰ τὸ καταστροφικὸ μόνον ἔργο τοῦ σοσιαλισμοῦ προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν συνθέσεις οὐτοπικὰς γιὰ τὴ μορφὴ τῆς μελλοντικῆς κοινωνίας. Αὐτὸ ὅμως ὁ ἴδιος ὁ Μάρξ τὸχει χαρακτηρήσει ἀντίδραση. Ὁ καθηγητὴς Brentano ἀναφέρει πὼς στὰ 1869 ὁ Μάρξ ἔγραφε στὸ φίλο του Beesly (ποὺ εἶχε δημοσιεύσει ἕνα ἄρθρο σχετικὸ μὲ τὸ μέλλον τῆς ἐργατικῆς τάξης) ὅτι ἐνῶ τὸν θεωροῦσε ὡς ἐκείνη τὴν ὥρα γιὰ τὸ μοναδικὸ Ἀγγλο ἐπαναστάτη, μετὰ τὸ διάβασμα τοῦ ἁρθροῦ αὐτοῦ τὸν θεωρεῖ ἀντιδραστικὸ γιὰτὶ κατὰ τὴ φράση τοῦ Μάρξ «...Ὁποῖος συνθέτει ἕνα πρόγραμμα γιὰ τὸ μέλλον εἶναι ἀντιδραστικὸς» (1). Ὁ Μαρξισμὸς δὲν χρειάζεται προγράμματα γιὰ τὸ μέλλον.

Οἱ σκέψεις αὐτὲς εἶναι ἀρκετὲς μὴ φαίνεται γιὰ νὰ μᾶς κάμουν νὰ κατανοήσωμε ποῖο περιεχόμενο δίνει ὁ Μαρξισμὸς στὴν ἀπεργία. Οἱ ἐργάτες ποὺ κάνουν ἀπεργία δὲν ἀπεργοῦν μόνον γιὰ νὰ πετύχουν μερικὰς παραχωρήσεις, οὔτε γιὰ νὰ ἐπιβάλουν στὸν ἐργοδότη σχέδια καλύτερης ὀργάνωσης τῆς ἐργασίας, πράγμα ποὺ στὸ βάθος θὰ τὸν βοηθοῦσε νὰ κανονίσῃ καλλίτερα τῆς δουλιῆς του, οὔτε γιὰ ν' ἀρχίσουν συζητήσεις καὶ νὰ καθιερώσουν ἕνα εἶδος βιομηχανικοῦ κοινοβουλευτισμοῦ ποὺ συμφέρει στοὺς πολιτικούς καὶ στοὺς διανοουμένους δηλαδὴ σ' ἐκείνους ποὺ θεωροῦν ἐπάγγελμα τους, νὰ σκέπτονται καὶ νὰ φροντίζουν γιὰ τὸ προλεταριάτο. Κατὰ τὸ Μαρξισμό ὅπως καὶ κατὰ τὸν ἐπαναστατικὸ συνδικαλισμὸ ἡ γενικὴ ἀπεργία πρέπει νὰ σημαίνει τὸ ἀντίθετο ἀπ' ὅλα αὐτά. Ἡ γενικὴ ἀπερ-

γία εἶναι μιὰ καθαρὴ ἐπανάσταση προορισμένη νὰ χωρίσῃ μιὰ γιὰ πάντα δυὸ ἱστορικὰ ὥρες, εἶναι ἕνα σκληρὸ καὶ ἀδυσώπητο κίνημα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ θεωρήσῃ δικούς του οὔτε τοὺς κοινωνιολόγους, οὔτε τοὺς κοινωνικοὺς μεταρρυθμιστὰς οὔτε τοὺς διανοουμένους.

Μπροστὰ στὴν τέτοια ἐκδοχὴ τῆς γενικῆς ἀπεργίας τρόμαξαν οἱ περισσότεροι σοσιαλιστὰς, ἐκτὸς λιγοστών, γιὰτὶ εἶναι στατιστικὰ πειὰ ἐξακριβωμένο πὼς ἐλάχιστοι θεωρητικοὶ βρίσκονται πραγματικὰ μέσα στὸ Μαρξικὸ πνεῦμα. Ἡ θεωρία τοῦ Σορέλ ποὺ θεωρεῖ τὴν ἀπεργία μῦθο, ἱκανὸ ὅμως νὰ ἀγκαλιάσῃ ὅλο τὸ σοσιαλισμὸ νὰ ξεκαθαρίσῃ τὰ πράγματα, νὰ φανατίσῃ τὸν ἐργάτη, νὰ δώσῃ σάρκα στὴ θεωρία τῆς πάλης τῶν τάξεων, νὰ πραγματοποιήσῃ τὴ διχοτομικὴ θεωρία τοῦ Μάρξ χωρίζοντας τὴν κοινωνία σὲ δύο καὶ μόνον σὲ δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα εἶναι συνεπὴς μὲ τὰ δόγματα τοῦ ὀρθοδόξου Μαρξισμοῦ. Κεῖνο μονάχα ποὺ θὰ πρέπη νὰ ἐξετάσωμε πρὶν νὰ μποῦμε στὴ δική μας ἀπόψη εἶναι νὰ δοῦμε ἂν ἡ θεωρία αὐτὴ ἡ ὑπερορθολογιστικὴ ἔχει καὶ τὴν παραμικρότερη σχέση μὲ τὴ ζωὴ.

Ἡ θέσις τοῦ ἐπαναστατικοῦ συνδικαλισμοῦ προϋποθέτει ὡς δεδομένα τὰ ἐπαναστατικὰ ἔνστικτα τοῦ ἐργάτη. Τὸ δεδομένο ὅμως αὐτὸ δὲν ὑπάρχει: Ἀντίθετα ἡ ἐργατικὴ ψυχολογία ἔχει τόσες φορὲς φωραθεῖ νὰ προσαρμόζεται εὐκολὰ καὶ πρὸς τίς πιὸ ἐντονες καπιταλιστικὰς μορφές ὥστε γεννιέται ἡ ἀμφιβολία ἂν μπορῇ νὰ πάρουμε στὰ σοβαρὰ ἕνα τέτοιο σχεδὸν ἀνύπαρκτο ψυχολογικὸ δεδομένο. Ὁ Gustave le Bon 1) ἰσχυρίζεται πολὺ

1) Βλέπε G. Sorel: Reflexions sur la violence

G, Le Bon: La psychologie du socialisme,

σωστά πώς γελειούνται όσοι πιστεύουν στα επαναστατικά ένστικτα της μάζας που αντίθετα έχει αποκλίσεις μάλλον συντηρητικές και ότι όλη ή δύναμη του σοσιαλισμού ξεπηδά από τη διανοητική κατάσταση, την όχι και τόσο όμαλή της Μπουρζουαζίας. Ο G. Le Bon πιστεύει πως οι μάζες θα αφοσιώνονται πάντοτε σε έναν Καίσαρα.

Δεν είναι λοιπόν δυνατόν να παρακολουθήσουμε τέτοιες όρθολογιστικές ακρότητες ή να μπορούμε στη σφαίρα ενός άκρατου επαναστατικού μυστικισμού. Οι άνθρωποι αυτοί με τις λογικές αφαιρέσεις τους δεν μπόρεσαν παρά να συλλάβουν μια στατική στιγμή της ζωής. Μόνο στατικές καταστάσεις συλλαβαίνει ή λογική ενώ ή ζωή σ' όλη της τη ρευστή εναλλαγή δεν τη νοιώθουμε ποτέ παρά μονάχα ακολουθώντας άλλους δρόμους.

Συνεπείς λοιπόν και μείς προς τη κοσμοθεωρία μας και συνεπείς προς την όλη θέση που κρατάμε άντικρυς στο κοινωνικό ζήτημα δεχόμαστε πως ή άπεργία είναι δικαίωμα νόμιμο του έργατή.

Έχει δικαίωμα ο έργατης να άπεργήσει όταν έληξε το συμβόλαιο της εργασίας του και θέλει να πετύχει καλλίτερους όρους ανανέωσης. Έχει το δικαίωμα ο έργατης να άπεργήσει όταν ο εργοδότης παραβαίνει τους όρους της συμφωνίας. Έχει το δικαίωμα ο έργατης να άπεργήσει όταν μέσα στη συμφωνία υπάρχουν όροι αντίθετοι προς τον άνθρωπισμό και γενικά βλαβεροί στη σωματική και ήθική του ύπόσταση. Έχει το δικαίωμα ο έργατης να άπεργήσει όταν άδικηθή ή καταπατιέται το δικίω του. Όταν όμως δεχόμαστε νόμιμο το δικαίωμα της άπεργίας το δεχόμαστε με την προϋ-

πόθεση πως είναι ένα νόμιμο όπλο που άπορρέει από το φυσικό δίκαιο και που προστατεύει τον έργατή και του επιτρέπει να καλλιτερέψει τη θέση του. Έξω άπ' αυτό κανένα άλλο περιεχόμενο δεν δίνουμε στον όρο και όσο μια άπεργία έχει τέτοιες διεκδικήσεις, έργάτες πνευματικοί και μείς, είμαστε πάντα στο πλευρό της.

Το πρόβλημα όμως είναι ότι στην τόπο μας ή θέση των ανθρώπων ή και των ομάδων έναντι των προβλημάτων όχι μόνο καθορισμένη δεν είναι αλλά τα πάντα συντελούν ώστε να επικρατή γενική σύγχυση και να ακούη κανείς ανθρώπους που λέγονται επαναστατικοί Μαρξιστές να πέρνουν θέσεις αντίθετες προς τα βασικότερα δόγματα της θεωρίας τους.

Και ή στάση του κράτους θα ξεπηδήσει από το ποιά μορφή της άπεργίας υιοθετεί. Για τους Μαρξιστές δεν χρειάζεται καμιά σοβαρή αίτία για να κηρυχθή ή πανεργατική άπεργία. Και ένα άσήμαντο πρόσχημα μπορεί να σταθής άφορμή άφού ο κύριος, ο βασικός σκοπός δεν είναι ή βελτίωση της θέσης του έργατή αλλά ή τελική άνατροπή, ή πραγμάτωση της ιδέας της πάλης των τάξεων, ή πραγματοποίηση της κοινωνικής διχοτόμησης, ή ψυχολογική παρασκευή του έργατή στον άγώνα, ή κρούση του μετώπου, το βήμα προς το κοινωνικό άγνωστο

Για μās όμως χρειάζεται άφορμή και ή άφορμή αυτή πρέπει να είναι και σοβαρή και δίκαιη. Η βελτίωση της θέσης του κάθε ανθρώπου και πότερο από κάθε άλλου των άδικημένων είναι υπόθεση ιερή που δικαιολογεί κάθε κίνημα όταν ή καπιταλιστική τάξη δεν νοιώθει τις βαρείες υποχρεώσεις που

της υπαγορεύει ή θέση τους. Σ' ένα κίνημα λοιπόν με τέτοιο περιεχόμενο αξίζει κάθε υποστήριξη από μέρους όλων και ιδιαίτατα από το κράτος που δεν πρέπει να παίρνει το μέρος κανενός. Το κράτος ούτε μπορεί, ούτε έχει το δικαίωμα να είναι έναντίον των άπεργών παρά μόνον όταν ή άπεργία έχει άφορμές που ξεπηδούν μέσα από τα πλαίσια του επαναστατικού συνδικαλισμού, ή όταν ή άπεργία στρέφεται έναντίον της δημοσίας τάξης που το κράτος έχει υποχρέωση να προστατέψη, ή όταν στρέφεται έναντίον της έλευθερίας της εργασίας, που είναι δικαίωμα φυσικό και άναφαίρετο. Γιατί όπως άναγνωρίζουμε στον έναν έργατή το δικαίωμα ν' άπεργή έτσι άναγνωρίζουμε και στον άλλον το δικαίωμα να εργασθή όταν θέλει. Κι' όπως δεν εγκρίνουμε κανένα διωγμό του άπεργού έτσι δεν μπορούμε να επικροτήσουμε την άσκηση βίας έναντίον εκείνων που όπωσδήποτε θέλουν να δουλέψουν και να τη θεωρήσουμε δικαιολογημένη.

*

Και τώρα γεννιέται φυσικό το ερώτημα:

Τι είναι ή τελευταία έλληνική άπεργία;

Αν θελήσουμε να μπορούμε βαθύτερα και να δούμε κάπως ώμα τα πράγματα θα δούμε πως όχι μονάχα δεν έχουν πάρει ποτέ σαφή θεωρητική θέση άντικρυς τα φαινόμενα κοινωνιολόγοι και κράτος, αλλά και στην τελευταία άπεργία δεν μπόρεσαν να δούν τα βαθύτερά της αίτια.

Εναντίον τίνος στρέφεται ή άπεργία αυτή; Ποιός πραγματικά την όργάνωσε; γιατί κηρύχθηκε τον Ιούνιο και δεν κηρύχθηκε το Μάη, ή

δεν άφησαν να κηρυχθή ύστερ' από δυό μήνες; Τι θετικό κέρδος περιμένουν άπ' αυτήν;

Είναι έρωτήματα αυτά που θα πρέπει από καιρό νάχαν άπασχολήσει το κράτος και τους θεωρητικούς.

Μπορούμε να πούμε πως όσο κι' αν οί καπνεργάτες έχουν έκκρεμείς διεκδικήσεις κι' όσο κι' αν ξέρουν πως έχουν ακόμα πολλά να ζητήσουν, ξέρουν επίσης πολύ καλά πως ή τωρινή στιγμή ήταν ή πειδ άκατάλληλη να ζητήσουν γιατί — αυτό το ξέρουν και τα μικρά παιδιά — το καπνεμπόριο περνάει δυνατή κρίση, σε τρόπο που να μην μπορή να ικανοποιήσής νέες εργατικές άπαιτήσεις, για την ώρα τουλάχιστον. Κάθε λοιπόν αναβολή και δικαιολογημένη θάταν και σκόπιμη. Ένα άλλο επίσης φαινόμενο που παρουσιάζεται στην άπεργία αυτή είναι πως τη διευθύνουν δυό κέντρα. Και το κομμουνιστικό κόμμα και ή συντηρητική διοίκηση της Γενικής Συνομοσπονδίας. Γιατί όμως και οί δύο «έπί τῷ αὐτῷ» και προς ποιά σκοπό; Το πράγμα φαίνεται παράξενο γιατί έδω κι' ένα μήνα το πανελλαδικό εργατικό συνέδριο κατὰ τρόπο πανηγυρικό απέκλεισε τις κομμουνιστικές όργωνώσεις. Και όταν κανείς δεν συνεργάζεται μ' έναν άλλον στη σάλα ενός συνεδρίου, πως ύστερ' από ήμερών διάστημα ξεκινά από κοινού με το χτεςινό άποδιοπομπαίο τράγο για έναν σκληρό κι' άβέβαιον άγώνα;

Όλα τούτα λοιπον που ο κ. Βελέντζας νόμισε πως δεν χρειάζεται να ξέρη και πως του φτάνει ή πονηρία Αμφισέως δικολάβου για να διευθύνη ένα άπο τα σημαντικότερα ύπουργεία του τόπου — μās κάνουνε να βλέπουμε άλλου τις άφορμές κι' όχι εκεί που

φαίνονται ἢ πὺ τίς τοποθετεῖ ὁ τύπος. Οἱ ἀφορμὲς τῆς ἀπεργίας εἶναι καθαρὰ ἐνδοσωματικαὲς. Εἶναι ἡ πολιτικώτατη καὶ πετυχημένη *revanche* πὺ πολὺ σύντομα πέρνει τὸ Κομμουνιστικὸν κόμμα ἀπο τοὺς συντηρητικοὺς ἡγέτες τῆς ὁμοσπονδίας γιὰ τὸν ἀποκλεισμὸ τῶν ὁργανώσεων πὺ κομμουνίζου ἀπο το τελευταῖο συνέδριο. Ἡ πράξη τῆς διοίκησης τῆς ὁμοσπονδίας πὺ ἀπέκλεισε ἀπο τὸ συνέδριο ὁργανώσεις ἦταν πράξη πολιτικοῦ περιεχομένου, γιὰτὶ μὲ τὸν ἀποκλεισμὸ αὐτὸν ἡ διοίκηση τῆς ὁμοσπονδίας ἐπαιρνε στὰ χέρια τῆς ὅλο το ἐργατικὸ ζήτημα τῆς χώρας, κέρδιζε μερικά ζητήματα ἀπο τὸ κράτος, μὲ τὸ κέρδος αὐτὸ κέρδιζε τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν ἐργατικῶν ὁργανώσεων καὶ καταδίκαζε τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα σὲ ἀπραξία, σὲ πολιτικὴ ἀφάνεια ἀφοῦ τὸ ἀπεγύμνωνε ἀπὸ τὴν ἐπιρροή του στὶς ἐργατικὰς μάζας. Ἦταν πολὺ φυσικὸ τὸ Κομ. κόμμα ν' ἀναγωνιστῇ γιὰ νὰ μὴ χάσῃ ὀριστικὰ τὴν ὑπόθεσιν.

Ἔτσι ὁργανώσε, κι' ἐσπρωξε τίς καπνεργατικὰς ὁργανώσεις πρὸς τὴν ἀπεργίαν δίχως κὰν αὐτὸ νὰ φαίνεται. Ἡ ἀπεργία κηρύχθηκε στὴν Καβάλλα ὅπου οἱ συντηρητικοὶ μὲ τοὺς κομμουνιστὰς εἶναι κάπως μπερδεμένοι. Κι' ὅσο κι' ἂν οἱ συντηρητικοὶ φαίνονται πὺς κήρυξαν τὴν ἀπεργίαν τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα μὲ τοὺς ἐκεί πυρῆνες του ὅχι μονάχα δὲν εἶναι ἀμέτοχο ἀλλὰ συνειδητὰ καὶ ἀσυνείδητα ἐτοίμασε τίς προϋποθέσεις, ἐσπρωξε τὰ πράγματα, ἐξετίμησε σωστὰ τὴν ὥρα κι' ἐπροχώρησε γνωρίζοντας πὺς ἡ ἀπεργία δὲν θὰ τὸ βλά-

ψῇ σὲ τίποτα. Βιάστηκε νὰ δώσῃ τὴ μάχην γρήγορα ὥστε ἡ διοίκηση τῆς ὁμοσπονδίας νὰ βρεθῇ πρὸς τελευτεσμένου γεγονότος καὶ νὰ πέσῃ ὅπως δὴποτε σὲ μειονεκτικὴ θέσιν. Γιὰτὶ εἶναι φανερό πὺς εἴτε πετύχει εἴτε ἀποτύχει ἡ ἀπεργία, εἴτε λάβει σ' αὐτὴν μέρος ἡ Ὅμοσπονδία εἴτε δὲν λάβει πάντα χαμένη θὰ βγῇ. Καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι ἀπλό. Ἄν βγῇ κι' αὐτὴ στὴν ἀπεργίαν δὲν θὰ μπορῇ πιά νάχῃ ἀπέναντι τοῦ κράτους τὸ ἀτοῦ τῆς συντηρητικότη-
τας πάνω στὸ ὅποιο στηρίζει τὴν ἐπιτυχία ὀρισμένων ἐργατικῶν διεκδικήσεων. Ἄν δὲν βγῇ στὸν ἀγῶνα θὰ κατηγορηθῇ ὡς ὑπεύθυνη τῆς ἀποτυχίας καὶ σύμμαχος τοῦ κεφαλαίου. Κι' ἔτσι λοιπὸν κι' ἄλλοιῶς ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἀπεργίας ἡ διοίκηση τῆς ὁμοσπονδίας θὰ βγῇ ὅπως δὴποτε ζημιωμένη καὶ ἡ πολιτικὴ ἀπάντησιν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ θεωρηθῇ πετυχημένη ὡς πρὸς τὸ σημεῖο τοῦτο. Τὸ κράτος βέβαια εἶναι τὸ μόνον πὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὴν σώσῃ συζητώντας μ' αὐτὴν καὶ δίνοντας της ἑστῶ καὶ μιὰ μικρὴν κι' ἀσήμαντη νίκη. Θὰ τὴ σήκωνε ἔτσι στὰ μάτια τῶν ἐργατικῶν ὁργανώσεων. Ὁ κ. Βελέντζας ὅμως λησμονώντας πὺς ἡ ἀπεργία εἶναι νόμιμο δικαίωμα, ἀρνῆθηκε νὰ συζητήσῃ καὶ περίμενε νὰ λυθῇ πρῶτα ἡ ἀπεργία. Ἀπὸ τέτοια ὅμως γενικὴ σύγχυσι καὶ γενικὴ παρεξήγησιν τίποτα σωστὸ καὶ καλὸ δὲν μπορεῖ νὰ ξεπηδήσῃ καὶ κανεὶς δὲν θὰ βγῇ ὀφελιμένος οὔτε καὶ ἡ φτωγὴ ἐργατικὴ τάξιν παρ' ὅλα τὰ θύματά της καὶ τίς θυσίας της.



ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΔΘΕΙΔΑΗ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΒΙΟΛΟΓΙΑ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ἐνα ἀπὸ τὰ μεγάλα ζητήματα πὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τοὺς πολιτικούς εἶνε καὶ τὸ ἐξῆς: Ποιὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς κρατικῆς πολιτικῆς; Σύμφωνα μὲ τίς ἐποχὲς πὺ ἐγεννᾶτο αὐτὴ ἡ ἐρώτησις, ἤτο καὶ ἡ ἀπάντησις. Τὰ θεοκρατικά, τὰ δεσποτικά, τὰ ὀλιγαρχικά πολιτεύματα προσπαθοῦσαν νὰ ικανοποιήσουν ἐκείνους πὺ τὰ διηθύναν. Τώρα ὅμως μὲ τὸ δημοκρατικὸ πνεῦμα πὺ κάθε ἡμέρα εἰσχωρεῖ καὶ βαθύτερα μέσα στὴν ψυχὴ τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ἔθνους, θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι ἡ ἀπάντησις θὰ ἦταν εὐκολή. Δηλαδή θὰ ὀρίζετο ὡς σκοπὸς τῆς κρατικῆς πολιτικῆς ἡ «ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλυτέρα εὐμάρεια καὶ εὐτυχία εἰς ὅσο τὸ δυνατόν μεγαλυτέρο μέρος τοῦ λαοῦ ἂν δὲν εἶναι δυνατόν ὀλοκλήρου». — Καθ' ἑνας ἐκ πρώτης ὄψεως θὰ υἱοθετήσῃ μὲ ἐνθουσιασμὸ τὴν πολὺ ἄλλως τε ἐλκυστικὴ αὐτὴ ἀρχή. Ἀμα ὅμως θελήσει νὰ μελετήσῃ λίγο βαθύτερα θὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἡ εὐδαιμονία εἶναι κάτι τι πολὺ σχετικὸ καὶ ἡμπορεῖ νὰ ἔχῃ σημασίαν μόνον γιὰ τὴ γενεὰ τὴ σημερινὴ ὅχι ὅμως καὶ γιὰ τὴν αὐριανὴν καὶ ὅτι τίς περισσότερες φορὲς ἐκεῖνο πὺ προξενεῖ

εὐτυχία στὸ λαὸ πὺ ζεῖ σήμερα ἡμπορεῖ νὰ προξενήσῃ δυστυχία μέχρι κατατροφῆς στὸ λαὸ τῆς αὔριου.

Καὶ ἂν ὑποθέσωμε ἀκόμη ὅτι θὰ ἦταν δυνατό ἡ σημερινὴ γενεὰ νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν εὐδαιμονίαν καὶ εὐμάρειαν τῆς μελλούσης, πάλιν δὲν θὰ ἡμπορούσαμε νὰ καταλήξωμε εἰς σαφὴ συμπεράσματα γιὰτὶ θὰ εἶχαμε ὡς βάση μόνον συναισθηματὰ τὰ ὅποια ἐκτὸς ὅτι εἶναι ἀπολύτως ὑποκειμενικά δὲν ἡμποροῦν αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς κριτὲς γιὰ ἕνα τόσο σοβαρὸ ζήτημα.

Ποιὸς τότε ἡμπορεῖ νὰ ὑπάρξῃ ἄλλος σκοπὸς; ἡ ἠθικοποίησις τῆς σημερινῆς κοινωνίας; Ποία τότε ἡ σημερινὴ ἡ ἠθική; Ὁ τελειότερος ἐκπολιτισμὸς τοῦ ἀνθρώπου; Τί εἶναι ὅμως πολιτισμὸς;

Μέσα σ' αὐτὸν τὸ λαβύρινθα τῶν προβλημάτων ἡ διάνοια τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁποία βλέπει ὅτι μαζὺ μὲ τὸ ζήτημα τοῦ σκοποῦ τῆς κρατικῆς πολιτικῆς εἶναι σφικτὰ συνδεδεμένο καὶ τὸ ἄλλο αἰώνιο ζήτημα τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς γενικά, ζητᾶ κάποιον στήριγμα ἐπάνω στὸ ὅποιο νὰ βασισθῇ καὶ ἀπὸ τὸ ὅποιο νὰ ξεκι-

νήση για να εξετάση, να ερευνήση και να αποφασίση.

Και εδώ αναγκάζεται να ανατρέξη στη βιολογία, δηλ. στην επιτήρησιν εκείνην πού προσπαθεί να αναλάβη να αναδιφήση να παρακολουθήση τη ζωή και από τους νόμους πού την κυβερνούν να βγάλη αλήθειες τις οποίες έπειτα να εφαρμόση στην κοινωνία.

Τι μάς διδάσκει η βιολογία από την ιστορία της ανθρωπότητας; Τόσον του ατόμου, όσον και των συγκροτημένων ομάδων των λαών, των έθνών, των φυλών, των κρατών, τó εξής: 'Ο «περί ύπαρξεως άγών» είναι ó μοχλός της κίνησός μας ή επιθυμία της επικρατήσεως, τó έλατήριο των προσπαθειών, ή όρεξη για δύναμη, πλούτον, δόξαν, είναι ή φωτιά εκείνη πού διαρκώς θερμαίνει τη δράση μας, και συγχρόνως ó δαίμων εκείνος πού διαρκώς κατατρώγει τις σάρκες μας. Τό άτομο εκείνο πού έχει μέσα του κεφάλαια γερά θά νικήση τó κράτος εκείνο πού αποτελείται από πολλά και γερά μέλη θά επικρατήση, τó έθνος εκείνο πού έχει πυρηνες άκμαίους και πολλούς θά θριαμβεύη.

Και έφ' όσον ή κρατική πολιτική προσπαθεί μέσα στο μεγάλο και όχι πάντα άντιληπτό συναγωνισμό να στερεώση και αναδείξη τó έθνος πού κυβερνά όφείλει να συμμορφωθή προς τις άρχές της βιολογίας. Δυστυχώς όμως δέν λαμβάνεται καθόλου ύπ' όψει. Οί κυβερνήτες κηρύσσουν κατά καιρούς την πολιτική της, απαγγέλονται οικονομικές άνορθώσεις, συγκοινωνιακές εύκολίες στρατιωτικές παρασκευές, εργατι-

κές μεταρρυθμίσεις, και ως βάση λαμβάνουν μόνο τά άψυχα κεφάλαια, τά τουφέκια, τά κανόνια, τά θωρηκτά, τούς σιδηροδρόμους, τούς φόρους, τά ταμεία, για τά έμψυχα όμως ποτέ δέν σκέπτονται. Και αν καμμία φορά ρίξουν μιá ματιά στον κόσμο πού ζεί περιορίζονται να φροντίσουν τó πολύ πολύ, και αυτό όχι βέβαια εδώ, για κείνους πού ζούν και καυχώμενοι ότι κάνουν πραγματιστική πολιτική νομίζουν ότι υπερτερούν από όλους τούς άλλους οί όποιοι αν και πολύ λίγοι, άκόμαύ πάρχουν και επεκτείνουν τó βλέμμα τους λίγο páρα páρα από την έφήμερη ζωή ενός ατόμου.

Αν ήθελαν να μελετήσουν οί πολιτευτές τη φιλοσοφία της ιστορίας και αν ήθελαν να αναζητήσουν τά βαθύτερα αίτια της άκμης και της παρακμής λαών και έθνών θά έμάθαιναν ότι πολλά έθνη ήλθαν και πέρασαν, άλλα άφου νικήθηκαν στον πόλεμο άλλα όμως και χωρίς αυτό, ή εξησανίσθησαν και γιατί και τά πρώτα και τά δεύτερα παράβλεψαν τούς βιολογικούς νόμους οί όποιοι είναι τά θεμέλια ενός στερεού κρατικού ή έθνικού οίκοδομήματος.

Σήμερα δέν υπάρχει άμφισβολία ότι ó άκρογωνιαίος λίθος της κρατικής πολιτικής πρέπει να είναι τó εξής θέμα: Πώς είναι δυνατόν να παρασχεθούν εις ένα κρατικώς οργανωμένον έθνος τά μέσα και να δημιουργηθούν εύνοϊκές συνθήκες προς αύτοσυντήρηση και ανάπτυξη. Όλα τά εκάστοτε λαμβανόμενα μέτρα, νομοθετικά ή άλλα, της έσωτερικής και έξωτερικής πολιτικής πρέπει να συντελούν ώστε να εξασφαλισθή ή ικανότητα για μακρόχρονη ζωή.

Όλος ó κόσμος μαρτυρεί ότι ή δύναμη ενός κράτους ή ενός έθνους εξαρτάται από τη βιολογική αξία των υπηκόων του ή όποία φανερώνεται τόσο ποιοτικώς όσο και ποσοτικώς με τη ζωτική δύναμη του ατόμου και του αριθμού του συνόλου. Έθνη πού δέν εστηρίχθησαν στον παράγοντα αυτόν και αν για μιá στιγμή επεκράτησαν με μιá νίκη εναντίον του άντιτάλου των, με τόν καιρόν χάθηκαν από την επιφάνεια της γής. Και έθνη πού και σήμερα ακόμα δέ θά προσέξουν την άρχή αυτήν θά ύποστούν την ιδίαν τύχη. Άργά ή νωρίς θά ύποκύψουν στον συναγωνισμό με τούς γείτονές των, τούς φίλους των ή τούς έχθρους των.

Για τούτο θά έπρεπε να μελετηθή σοβαρά από τούς ιδύνοντες τά κοινά ή κοινωνική βιολογία δηλ. ή επιστήμη εκείνη πού μελετά τούς όρους και τις συνθήκες της ζωής πάνω στις όποιες είναι δυνατόν να στηριχθή ή κοινωνία και με τέτοια πορίσματα να εγκαïnιασθή ή νεώτερη πολιτική, ή βιολογική πολιτική, πού θά αποβλέψη στην εφαρμογή των μέτρων εκείνων τά όποια και τόν άναγκαίο αριθμό των ατόμων θά εξασφάλιση και για τη βιολογική αξία του καθενός θά έγγυάται.

Ίσως να θελήση κανείς ν' άντικρούση και να είπη ότι δέν μάς επιτρέπεται άδιάκοπα να μιλούμε για συναγωνισμό και άνταγωνισμό έστω και ειρηνικό και ότι πρέπει μιá μέρα όλα τά έθνη να άδελφωθούν και να σχηματίσουν ένα πανευρωπαϊκό ή παγκόσμιο κράτος μέσα στο όποιο όλοι οί κάτοικοι χωρίς να φοβούνται τόν πλησίον τους θά μπορούν να καταγίνονται και μόνοι

τους και με τηβροήθεια της πολιτείας στην εύτυχία των. Πώς όμως είναι δυνατόν να φθάσωμε σε μιá τέτοια κατάσταση; Πώς άλλωστε εύκολότερα παρά με την καλλιέργεια των βιολογικών αυτών άρχών οί όποιες εξασφαλίζουν στον καθένα δύναμη και άντοχή, σωματική και πνευματική υγεία πού θά έμπνεύσουν συγχρόνως άρχές υγιέστερες και άντιλήψεις άνθρωπινότερες περί των άμοιβαίων δικαιωμάτων και καθηκόντων καθώς και περί της άλληλεγγύης μεταξύ των μελών της ανθρωπότητας.

Απομένει να εξηγηθή πώς είναι δυνατόν να εφαρμοσθή βιολογική πολιτική και πώς αυτό ήμπορεί να έπιτευχθή στη δική μας εποχή. Δέν είναι βέβαια εύκολο τó πράγμα και ούτε πιθανόν να γίνη σε λίγο χρονικό διάστημα. Άλλ' ή άρχή πρέπει να γίνη.

Πρέπει όμως πρωύτερα να διασαφηνισθούν μερικά ζητήματα γιατί σε κάθε ένα απ' αυτά ύπάρχουν τόσες άντιρρήσεις ώστε εάν δέν καταπολεμηθούν θά νομισθή ότι γράφονται θεωρίες και διασαλπίζονται ουτοπίες πού δέν έχουν σχέση με την πραγματικότητα.

Και πρώτα πρώτα έρχεται τó ζήτημα του αριθμού των πολιτών ήτοι ή αναπλήθυνση μιās χώρας και δεύτερο τó ζήτημα της βιολογικής αξίας των ατόμων ήτοι της εύγονίας ενός λαού. Εις ποίο σημείο εύρίσκεται ή αναπλήθυνση στη χώρα μας και άλλου, ποία πολιτική ακολουθήσαμε και ποία όφείλομε να ακολουθούμε καθώς και τι πρέπει να επιχειρήσωμε διά να εξευγενίσωμε τη φυλή μας και τι γίνεαι άλλου. Σχετικά όμως με αυτά θά μιλήσωμε στο έρχόμενο φύλλο.



ΓΑΛΑΝΗ

Κομμάτι από την οικογένεια του Ζωγράφου

GEORGES GABORY

Ο ΓΑΛΑΝΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

Ἡ Ζωγραφικὴ θὰ ἔχη πάντα τὶς δυὸ ἐκείνες κατευθύνσεις πού τὶς ἀντιπροσωπεύουν ἐκεῖνοι πὺν ἀγαποῦν τὴ μορφὴ κι' ἐκεῖνοι πὺν ἀγαποῦν τὸ χρῶμα. Ὁ Γαλάνης πρέπει νὰ τοποθετηθῇ στὴ πρώτη κατηγορία γιατί στὸ ἔργο του κυριαρχεῖ ἡ ἐπίδραση τοῦ πλαστικοῦ πνεύματος. Ὅμοια μὲ τοὺς θαλασσοπόρους προγόνους του ὁ Γαλάνης ἔπρεπε νὰ πάσῃ τὸ βάπτισμα τῆς γραμμῆς καὶ μέσα σ' ἕναν πῖνακα ἢ γραμμὴ εἶν' ἐκεῖνο πὺν τὸν ἀπασχολεῖ περισσότερο ἀπὸ τὸ χρῶμα. Ὁ Γαλάνης ἔχει τὸν ἔρωτα τοῦ σχεδίου, τῆς μορφῆς. Ἡ ζωγραφικὴ του ἰδιουσυγκρασία εἶναι τῆς ἴδιας τάξης μὲ τοῦ Picasso, ἀντίθετα μὲ τοῦ Matisse, τοῦ Dufy, πὺν δείχνουν τὴ χρωματιστικὴ πλευρὰ τῆς σημερινῆς ζωγραφικῆς, ἐνῶ ἕνας Derain ξέρεῖ κάποτε νὰ ἐνδιαφέρεται ὅμοια καὶ γιὰ τὸ χρωματισμὸ καὶ γιὰ τὴ σύνθεση.

Ἡ σύνθεση εἶναι ἡ μεγαλύτερη φροντίδα τοῦ Γαλάνη καὶ ἀναγκαστικὰ τὸν κάνει κάποτε νὰ παραμελήσῃ τὸ χρῶμα. Ἡ σύνθεση, ἡ ἰσορροπία τῶν σχημάτων εἶναι γι' αὐτὸν ἡ οἰκονομία τῆς ἐπιφανείας τοῦ πῖνακα κι' αὐτὸ, δίχως ἀμφιβολία, γιατί τὸ Ἑλληνικὸ τὸν πνεῦμα, μὲ τὸν ἔρωτα τῆς λογικῆς καὶ τῆς τάξης

προσηλώνεται ἐκεῖ εἰδικά. Ὁ Γαλάνης ξανάφερε μερικὰ ἐξοστρακισμένα χρώματα τῆς ἱμπρεσιονιστικῆς παλέττας, ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ὅμως θυσίασε κάποια ἄλλα, πολὺ ἀγαπητὰ σὲ μερικοὺς δασκάλους, ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια, πὺν ἡ ἀγάπη τοῦ χρώματος τοὺς εἶχε φέρει ὄχι μόνον στὴν παραμέληση τοῦ σχήματος, τῆς μορφῆς, ἀλλὰ καὶ στὴν καταστροφή του. Εἶναι γνωστὸ πὺς οἱ σκολοὶ τῆς ἱμπρεσιονιστικῆς σχολῆς εἶναι ὁλότελα διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς σκολοὺς τῆς σύγχρονης σχολῆς. «Οἱ ἱμπρεσιονιστὲς» εἶπε ὁ Γαλάνης χρησιμοποιοῦσαν-μπορεῖ νὰ πῇ κανεῖς-μὴ παλέττα «φυσικὴ», θέλουμε ἡ δική μας νὰ εἶναι «ἀνθρώπινη». Οἱ σημερινοὶ ζωγράφοι, καὶ μαζί μ' αὐτοὺς κι' ὁ Γαλάνης, δὲν γυρῶνουν νὰ πετύχουν τὸ καθαρὸ χρῶμα καὶ ἡ ἁρμονία τῶν πινάκων τοὺς ὑποχρεώνει ν' ἀρκεστοῦν σ' ἕναν τοπικὸ χαρακτήρα, δοσμένο στὰ πρόσωπα ἢ στὰ πράγματα. Τὰ ζωγραφικὰ στοιχεῖα δὲν ὑπάρχουν παρὰ ἐξ' αἰτίας μιᾶς δημιουργημένης συνθήκης, πὺν ὁ καλλιτέχνης τὴν δέχεται, μὴ πὺν δὲν εἶναι μπορετὸ νὰ ζωγραφίσῃ στὸ διάστημα οὔτε νὰ πελεκήσῃ ἕνα ἄγαλμα μέσα σ' ἕνα σύννεφο.

Τὰ χρώματα, λένε, εἶναι τρελλά. Δὲν

εἶναι πάντοτε ἀκίνδυνα καὶ μποροῦν νὰ μᾶς παραπλανήσουν τόσο μακρὰ, ὅσο στὴ λογοτεχνία οἱ λέξεις. Οἱ λέξεις καὶ τὰ χρώματα στήνουν στὸν ποιητὴ καὶ τὸν ζωγράφο εὐχάριστες παγίδες πὺν δὲν εἶναι πάντα εὐκόλο νὰ τὶς ἀποφύγῃ. Ὁ Γαλάνης ξέφυγε ἀπὸ τὰ θέλγητρα τῶν χρωμάτων τοῦ οὐράνιου τόξου. Ἀφοῦ, στὴν ἀρχὴ τῆς καριέρας του, περιφρόνησε τὴ δόξα πὺν θὰ μποροῦσε νὰ τοῦ δώσῃ ἡ πρώτη τεχνοτροπία του ἡ θερμὴ καὶ σκιερὴ—περιβόλια γεμάτα γαλάζια πουλιὰ καὶ τριαντάφυλλα τῆς Γρενάδης— ὁ Γαλάνης γιὰ νὰ μπορέσῃ νὰ ζήσῃ ἔκανε σκίτσα γιὰ σατυρικὲς ἐφημερίδες, ὄχι χωρὶς ἕνα ἄξιοπαρατήρητο ταλέντο, καὶ ἡ φήμη πὺν ἀπόχτησε ὡς σχεδιαστὴς τοῦ ἔγινε ἕνα πρόχωμα, πὺν πίσω του εἰτοίμασε σιγὰ σιγὰ τὰ ζωγραφικὰ καὶ ξυλογραφικὰ ἔργα του.

Καὶ τὸ πινέλο του γίνεται τὸ καμσίκι

τῆς Σάτυρας, θὰ ἔγραφε, δίχως ἄλλο, ἕνας χρονογράφος τοῦ αἵωνα μας, ἂν ὁ καιρὸς προχωροῦσε μὲ πισοδρομήματα κι' ἂν ἀπὸ δέντρα στὶς δενδροστοιχίες μας, ἔπεφταν τὰ φθινοπωρινὰ φύλλα τοῦ Ρωμαντισμοῦ πὺν ὁ Γαλάνης ξέρεῖ νὰ μᾶς τὸν θυμίσῃ, δίχως ἀρχαϊσμὸ καὶ δίχως δουλικότητα στὶς χαλκογραφίες πὺν εἰτοίμασε γιὰ τὶς «Νύχτες τοῦ Οχτώβρη».

Τὰ σκίτσα πὺν δημοσίευε στὰ περιοδικὰ ἦταν γιὰ τὸν Γαλάνη μιὰ μακροχρόνια μελέτη τοῦ σχεδίου, πὺν ἦταν πάντα τὸ πάθος του, μὴ πὺν τὸ κοινὸ δὲν τόνιωσε διόλου, ὅπως δὲν μποροῦσε νὰ ἰδῇ τὸν αἰώνιον ἀνθρώπινο σκελετό, τὸ μοντέλλο τοῦ ζωγράφου, κάτω ἀπὸ τὰ ροῦχα καὶ τὴ μάσκα, λ. χ. τῶν ζιγκολὸ τοῦ Moulin-Rouge, ἐμπνηχμένων γενναϊόδωρα ἀπὸ τὸ μολύβι του.

Τὰ φύλλα τῆς Assiette au Beurre ἔχουν



ΓΑΛΑΝΗ

Κασις

ἐξαντληθῇ καθὼς καὶ τ' ἄλλα πού ἐστόλισε ὁ Γαλάνης: «Φαρμακοποιός, Rue de la Paix» κ.λ.π. καὶ πού βγήκαν πάνω-κάτω στὰ 1907. Ἐπίσης ἐκεῖνα πού ἔκαμε γυρίζοντας ἀπ' τῇ Γερμανία ὅπου, ἀνάμεσα σ' ἄλλες ντόπιες ἐκδόσεις τὸ περίφημο *Simplicissimus* τοῦ Μονάχου πῆρε τὴ συνεργασία του: Ἐκεῖ πρωτοφάνηκαν ἡ Μπαλλάντα τῆς κιμπάνας, Φτωχὸ Πάσχα, Νεκροθάφτες, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου κ.λ.π. καὶ ἐκεῖνα κι' αὐτά, ἀριὰ καὶ πού ἀνακαλύπτονται ἀπὸ περιπατητὲς τῆς προκυμαίας. Πολλὲς φορὲς ὁ Γαλάνης εἶχε ἐκθέσει σατυρικά σκίτσα στὸ *Salon des Humoristes*, στὴν *galerie Weil*. Ἐσκόπευε νὰ μαζέψῃ μερικὰ σ' ἓνα ἄλμπουμ. Τὸ ἔργο του, ἄλλωστε, ἐνδιαφέρει ἀρκετὰ ὥστε νὰ προσέξῃ κανεὶς ὅλες του τίς περιόδους κι' ἀκόμα τότε, ἀπὸ τὴν περίοδο ἐκείνη τῶν χιουμοριστικῶν ξυλογραφιῶν εἶχε φανερωθεῖ ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς πειὸ ἀξιοσημειώτους σύγχρονους ζωγράφους κι' ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους σύγχρονους χαρακτές.

Ὁ Γαλάνης εἶναι χαράκτης ὅπως εἶναι ζωγράφος, μετὰ ἴδια χαρακτηριστικὰ προτερήματα, τῆς σχηματικῆς καὶ γραμμικῆς ἰσοροπίας, τὸ αἶσθημα τῆς ἁρμονίας· εἶναι χαράκτης ἐπεὶ εἶναι ζωγράφος. Οἱ χαλκογραφίες κι' οἱ ξυλογραφίες του ἀρέσουν γιατί μέσα σ' αὐτὲς βρίσκει κανεὶς τὸν σχεδιαστὴ πού ἀνησιγχεῖ πρὸ πάντων γιὰ τὴ μορφή. Ὁ Γαλάνης δημοσίευσε στὰ 1919 ἓνα ἄλμπουμ μετὰ τέσσερες εἰκόνες σκαλισμένες σὲ ξύλο, πού δείχνουν τὴν πραγματοποίηση κάποιων σκοπῶν πού σ' αὐτοὺς ὁ τεχνίτης ἔφτασεν ὕστερ ἀπὸ προσπάθεια ἐπίμονη καὶ μακροχρόνια. Οἱ τέσσερες ξυλογραφίες τοῦ ἄλμπουμ - *natures*



ΓΑΛΑΝΗ

Τὸ παιδί καβάλλα
στὸ ψεύτικο ἄν.

mortes πού ἡ μιὰ τοὺς ἔγινε ἀπὸ μιὰ ἀκουαρέλλα τοῦ Picasso· εἶναι συνθεμένες μετὰ τὴ σκοτεινὴ ἐκείνη τεχνοτροπία πού ὁ Γαλάνης τὴν ἔκαμε δική του μὲ τὴν πρωτοφανερῶδη στὴν ξυλογραφία. Μέσα στὶς καλλίτερες ἐκείνης τῆς τεχνοτροπίας πρέπει νὰ τοποθετηθῇ ἡ ξυλογραφία τοῦ Μεγάλου τῶν Παπῶν πού τὴν ἔκαμε στὸ *Avignon* στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου, στρατωνισμένος μέσα σ' αὐτὸ τὸ μέγαρο πού ἦναι βασιλεῖς τῆς Γαλλίας τὸ εἶχε κάμει κατοικία τοῦ Πέτρου κι' ἡ Δημοκρατία μιὰ στρατιωτικὴ ἀποθήκη, καὶ ὅπου μαζί με

ἄλλους στρατιῶτες ἐτοιμαζόταν νὰ φύγει γιὰ τὸ μέτωπο. Τὰ μαῦρα καὶ τὰ ἄσπρα παίζουν μετὰ εἰλικρίνεια χωρὶς τίποτα τὸ περίτεχνο. Τὸ φῶς ἀγκαλιάζει τὰ πρόσωπα ἢ τὰ πράγματα πού ἡ σκιά τὰ ξεχωρίζει. Ὁ Γαλάνης ξέρει τὴ χαρακτικὴ τῆς *Lyonnais* καὶ τῆς Γερμανικῆ τοῦ 15ου καὶ 16ου αἰῶνα, μὰ ἂν θαναμάξῃ τοὺς ἀρχαίους δασκάλους δὲν ἔχει τὴν ἀδυναμία νὰ τοὺς μιμηθῇ καὶ ἡ πρώτη του ξυλογραφικὴ τεχνοτροπία ἡ τόσο σοφὴ εἶναι, ὅτι κι' ἂν λένε, πηγαία.

Ἡ δευτέρη δὲν εἶναι λιγώτερο ἐνδιαφέρουσα ὁ Γαλάνης φανερῶνεται ἐδῶ περὶ ἐπιτήδειος στὰ παιγνίδια τῆς χαρακτικῆς καὶ κανένα μυστικὸ τοῦ ἐπαγγέλματος δὲν τοῦ εἶναι ἄγνωστο. Ἐρεῖ νὰ ὑποτάσῃ τὸ ταλέντο του στὶς περιορισμένες διαστάσεις ἑνὸς κοσμήματος καὶ τὸ σταθερὸ ταλέντο του στολίζει πολὺ περιοδικά.

Ἐρεῖ νὰ εἰκονογραφῇ ἓνα κείμενο εἴτε ἀκολουθώντας κάποιον ἀνέκδοτο, εἴτε σκιτσάροντας ἓνα τοπεῖο ἢ ἓνα πορτραῖτο προικισμένο ἀπὸ τὴ φαντασία του μετὰ τὴ δευτέρη καλλιτεχνικὴ ζωή.



ΓΑΛΑΝΗ

Δέντρα στὸν ἔργο Παφῆλ

Μίλησα πάρα πάνω γιὰ τὸν Gérard de Nerval, ὁ Γαλάνης τὸν θυμίζει τέλεια, ὅπως καὶ τὴ μικρὴ Laurette de Vigny. Διατηρεῖ τὸ στυλ του μέσα στὸ χρόνο εἴτε κάνει βινιέτες γιὰ τὰ ροντά του Brébeuf, *hors-texte* καὶ κοσμήματα γιὰ τὴ Νύχτα τοῦ Ἀγίου Βαρνάβα τοῦ Alexandre Arnoux ἢ χαλκογραφίες γιὰ τίς δικές του «Καρδιὲς γιὰ κατάκτηση» εἶναι πάντα ὁ ἴδιος, πάντα ἁρμονικὸς καὶ γοητευτικὸς. Ἀλλὰ τὸ σκάλισμα, ἡ χαρακτικὴ δὲν εἶναι· μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς παρὰ συνέπεια τοῦ ταλέντου τοῦ Γαλάνη καὶ τὰ προτερήματά του φανερῶνται περὶ ἄνετα στὴ ζωγραφικὴ. Ὅταν μπόρεσε νὰ κυριαρχήσῃ τὸν ἑαυτό του ὁ Γαλάνης ἔδωσε τὰ πρῶτα ἀποτελέσματα τῶν τελευταίων του ἀναζητήσεων στὸ *Salon des Humoristes* παρατώντας τὴν *Nationale*, πού εἶχε δώσει καταύγιο στὰ προϊόντα τῆς παλῆς του τεχνοτροπίας. Ἀναγνωρίζουν τώρα ἓνα ζωγράφο, ἓνα ζωγράφο μετὰ πο-

τὸ δυνατό ταλέντο κι' ὁ πίνακας πού ἔστειλε στὴν Ἐκθεση τῶν *Humoristes* στὴν Κοπεγχάγη χαιρετίστηκε ἀπὸ τὸν André Salmon, πού γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ ἔστρεψε τὴν προσοχὴ τοῦ κοινοῦ πρὸς ἓνα νέο ζωγράφο μετὰ ταλέντο.

Ἀφοῦ μετὰ τὰ δικὰ του μέσα ὁ Γαλάνης ὑπομονετικὰ ἐφώτισε τὸ μυστήριό του Cezanne, τὴ μεγάλη μυσταγωγικὴ δοκιμασία τῶν συγχρόνων ζωγράφων, ἡ σύνθεσή δὲν εἶχε περὶ μυστικὸ γι' αὐτόν, οἱ ὄγκοι κι' οἱ ἐπιφάνειες δὲν εἶχαν τίποτα νὰ τοῦ ἀρνηθοῦν. Τὴν ἐποχὴ πού κάποιοι καλλιτέχνες ταξίδευαν στὴ χώρα τῆς τέταρτης διάστασης τοῦ φάνηκαν ἀρκετὲς οἱ ἄλλες ἰστίες διαστάσεις τοῦ «ὕλικου» κόσμου, ὅπως ἔλεγαν οἱ ἀποκρυφιστές, κι' ἐκάνονισε μετὰ σοφία τὴν ἁρμονία τους. Μὰ ἂν δὲν ἔδωσε στὴ ζωγραφικὴ ἓναν ὁποιοδήποτε ἀλληγορικὸ τύπο, ὅμως ἡ μελέτῃ τῶν ἐπιστημῶν τῆς ἀκρίβειας πού εἶχε κάμει ὅταν ἦταν παιδί, δὲν τοῦ ἦταν

ἄχρηστη γιὰ τὶς τέχνες πὺ καταπιάστηκε ὅταν ἦτο νέος κι' ἴως πρέπει νὰ ἴδουμε μέσα σ' αὐτὴ τὴ μελέτη τὴν καταγωγή τῶν βαθεῶν χαρακτηριστικῶν προτερημάτων πὺ παρουσιάζει ἡ ζωγραφικὴ του σύνθεσις. Ὁ Γαλάνης ἐσπούδασε μαθηματικὰ στὸ πρακτικὸ Λύκειο τῆς Ἀθήνας. Ἡ οἰκογένειά του ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ μηχανικὸ κι' ὅταν ἔγινε δεκαοχτὼ χρονῶν τὸν προετοίμασε γιὰ τὸ Πολυτεχνεῖο ἐνῶ αὐτὸς δὲν ἀγαποῦσε παρὰ τὴ ζωγραφικὴ. Πάντα αὐτὴ ἡ ἴδια ἱστορία :

Ἡ κλίση πὺ τὴν ἐμποδίζουν. Ὁ Γαλάνης ἤθελε νὰ γίνῃ ζωγράφος, κι' ἔγινε, μάλιστα ἦταν, καὶ μόνον παροίμιες ὅπως «Τ' ἀγριόχορτα πληθαίνουν πάντα μόνα τους» ἢ καλύτερα : «Διῶχνετε τὸ φυσικὸ καὶ ξαναγυρίζει καλπάζοντας» θὰ μπορούσαν νὰ παρηγορήσουν τοὺς γονεῖς.

Ἐν τούτοις ὁ Γαλάνης δὲν ζημιώθηκε ἀπὸ τὴ μελέτη τῆς Γεωμετρίας, ἀντίθετα βρῆκε μέσα σ' αὐτὴ τὴν Ἐπιστήμη κάποιο θέλητρο ἱκανὸ νὰ κρατήσῃ ἕνα πνεῦμα λογικὸ καὶ ἡσυχὸ ὅπως τὸ δικό του.

Ὁ Γαλάνης ἔφτασε στὸ Παρίσι. Ἐκεῖ βρῆκε φίλους.

Ἦταν κατὰ τὸ 1900. Οἱ περισσότερες ἀπὸ τὶς παρέες τῶν λογίων τῆς ἐποχῆς δὲν ὑπάρχουν πειὰ. Ἡ Closerie des Lilas παραδείγματος χάρις ἄλλαξε κοινόν. Συναντοῦσε κανεὶς τότε τὸν Derain, τὸν Picasso, τὸν Moréas, τὸν Salmon, τὸν Jarry τὸν Apollinaire, τὸν Max Jacob, τὸν Manolo καὶ ἄλλους. Τώρα μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἔχουν πεθάνει γιὰ νὰ ἐπικυρώσουν τὶς ἀστεῖες μακάβριες προβλέψεις τοῦ Maurice Grednitz, ποιητῆ σπένιου καὶ πολυτίμου, πὺ δημοσίευε τότε τὶς πρώτες μέρες τοῦ Γενάρη τὸν κατάλογο τῶν πιθανῶν θανάτων τῆς χρονιάς. Μερικοὶ πέθαναν, ἔμειναν ὅμως ἄλλοι πὺ τοὺς ἐκτιμῶν οἱ ἀγνότεροι καλλιτέχνες ἢ τὰ πειὸ ἀφοσιωμένα πνεύματα. Ἄλλα ἀτελιέ, ἄλλα σαλόνια, ἄλλα καφενεῖα; τοὺς δέχονται καὶ μαζὺ μ' αὐτοὺς δέχονται καὶ νέους τῆς ἡλικίας μου πὺ δὲν σύγχάζανσ' αὐτὰ τὰ κέντρα, μὰ πὺ μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν γιὰ καλὴ τὸν τύχη, τὴν φιλία καὶ τὴν ἐμπιστοσύνη τῶν παλαιῶν τους θαυμάτων. Ἐτοί ἡ ἐνθύμηση τοῦ André Derain ἢ τοῦ André Salmon διατηρεῖ μὴν εὐχάριστη

εἰκόνα αὐτῆς τῆς ἐποχῆς πὺ δὲν εἶναι πειὰ παρὰ μιὰ ἀνάμνηση. Τότε εἶχε ὁ Γαλάνης τὶς δυὸ μεγάλες ἀποκαλύψεις πὺ καθόρισαν τὴν καλλιτεχνικὴ του ζωὴ, τὸν Cezanne καὶ τὸν Renoir, ζητοῦσε, ὅπως ἄλλοτε, ἄλλους νέους—πὺ εἶναι τώρα μεγάλοι ζωγράφοι—αὐτὸ πὺ δὲν εὗρισκε στοὺς πρώτους ἱμπρεσιονιστὲς καὶ πὺ τὸ βρῆκε μέσα στὴ σπηλιά ἐκείνη ὅπου ὁ κ. Vollard ἐφύλαγε τὸ πολυτιμώτερο κρασὶ τοῦ μέλλοντος.

Ὅταν τελείωσε ὁ πόλεμος ὁ Γαλάνης ξαναβρῆκε τὸ πινέλο πὺ τὸ εἶχε παρὰ τῆς ἐξ αἰτίας τοῦ τουφεκιοῦ καὶ στὰ καλλιτεχνικὰ κέντρα ἀπόχτησε κάποια δόξα πολὺ καλῆς ποιότητος.

Ἐκδοσι τῶν ἔργων του ἔκαμε στὴν Galerie Weil, στὸ Salon d'Automne στοὺς Indépendants καὶ οἱ πίνακές του καὶ τὸ πορτραῖτο τῆς δεσποινίδας Schwartz «ἡ τριανταφυλλόχορη χορεύτρια» ἢ «τὸ παιδί μὲ τὸ ξύλινο ἄλογο» παραδείγματος χάρις φανερώνουν ἕναν καλλιτέχνη λιτό, κλασσικὸ, πρωτότυπον ἀν καὶ τὰ ἔργα του θυμίζουν Gréco ἢ André Derain. Ἡ ἀξιοπαρατήρητη σύνθεσις, σὴν ὁποία ἐπέμεινα τόσες φορές, ἡ ἰσοροπία καὶ ἡ ἁρμονία νὰ τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ τῶν ἔργων τοῦ Γαλάνη. Τοπεῖα, natures mortes ὅπου τὸ ταλέντο του ξαναγυρίζει συχνὰ στὴν ἀπλότητα τῶν μέσων καὶ τὴν λιτότητα τοῦ χρώματος τῶν primitifs, δίχως νὰ χάνῃ ποτε τὴ χάρι του.

Κατὰ τὸν Γαλάνη στὸ πορτραῖτο φανερώνεται ὁ ζωγράφος. Ὁ τρόπος σὴν ἐκτέλεσι ἐνὸς πορτραῖτου δίνει τὸ μέτρο τῆς ἀξίας τοῦ καλλιτέχνη κι' ὁ Γαλάνης ἔκαμε ἕνα πορτραῖτο τῆς γυναίκας του καὶ τοῦ παιδιοῦ του, κομμάτι πολὺ ὡμορφο πὺ θὰ πάρῃ τὴ θέση του σ' ἕναν μεγάλο πίνακα πὺ ἐτοιμάζεται, τὸ «Ἀτελιέ» ὅπου ὁ ζωγράφος θὰ φέρῃ σὲ συνάντησι μερικοὺς φίλους. Θὰ εἶναι τὸ πρῶτο μεγάλο ἀτελιέ πὺ θὰ ἔχει ἰδεῖ κανεὶς ὕστερ' ἀπὸ τοῦ Courbet καὶ δίχως ἄλλο οἱ φίλοι πὺ ξαναβρίσκονται ἀνάμεσα στοὺς τέσσερους γαλάζιους τοίχους τοῦ σπιτιοῦ τοῦ ζωγράφου θὰ εἶναι μὴ μέρη στὸ Μουσεῖο.

Ὁ Γαλάνης ἔχει ἀκόμα μὴν ὁμοιωτὴ μὲ τὸν Ingres πὺ τοῦ ἔχει κληροδοτήσει ἴσως ἕνα μέρος ἀπὸ τὴν πνευμα-

τικὴ του κληρονομία : εἶναι Μουσικὸς.

Τὸ ὄργανο τοῦ Γαλάνη εἶναι τὸ βιολὶ τοῦ Ingres.

Σὲ μιὰ γωνιά τοῦ ἀτελιέ κοιμᾶται ἕνα Γερμανικὸ ἁρμόνιο (ὄργανο) πὺ ὁ ζωγράφος μουσικὸς τὸ ξυπνάει κάποτε-κάποτε, ὅταν ἔχει δουλέψῃ πολὺ ἢ ὅταν δὲν ἔχει κέφι. Παίζει ἕνα χορικὸ τοῦ Luther, μιὰ ὠδὴ τοῦ Bach ἢ τοῦ Haydn μὲ ἕνα ταλέντο πὺ δείχνει τὴν γνώση καὶ τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴ Μουσικὴ. Μὰ ἕνας ζωγράφος δὲν ξεχωρίζει συνήθως τὴν ὕλη ἀπὸ τὸ πνεῦμα. Μουσικὸς ὁ Γαλάνης εἶναι ὁργανοποιὸς κι' ἔχει φτιάσει ἕνα χαριτωμένο μικρὸ πράσινο ἁρμόνιο μὲ ἀδύνατους ἤχους, καμωμένο λὲς γιὰ τὰ διάφανα χέρια κάποιας πεθαμένης ἀρραβωνιαστικιάς, σ' ἕνα παραμῦθι τοῦ Achim d'Arnim.

Στὸν τοῖχο, πλάι στὸ μικρὸ ἁρμόνιο εἶναι κρεμασμένη μιὰ ἀντιγραφὴ τοῦ «παιδιοῦ μὲ τὸ ξύλινο ἄλογο» πὺ εἶναι ὁ σημαντικώτερος πίνακας τοῦ Γαλάνη ἢ καλλιτερόν του ἔκφρασι. Ἡ Ἰθάκη πὺ τὴν ξαναβρῆκε αὐτὸς ὁ φρόνιμος Ὀδυσσεύς πὺ δὲν ἔπεσε ἀπὸ τὴ Σκύλλα σὴν Χάρυβδι καὶ πὺ δὲν ἄκουσε τὸ τραγοῦδι τῶν Σειρήνων (Μ' ἀρέσει νὰ φαντάζομαι τὸν Γαλάνη μὲ τὴν μορφὴ ἐνὸς θαλασσινοῦ καπετάνιου μὲ γκοῖσα μαλλιά, πὺ ὁδηγᾷ τὴ βάρκα του ἀνάμεσα στοὺς σκοπέλους).

Μέσα στοὺς σημερινοὺς ζωγράφους ὁ Γαλάνης ξεχωρίζει γιὰ τὴν φροντίδα του νὰ κάμῃ μ' ἕναν πίνακα μιὰ συμπληρωμένη, κλειστὴ ἁρμονία, ὅπου τίποτα δὲν μπορεῖ πειὰ νὰ μῇ. Παραμελεῖ τὸ τυχαῖο, τὴ λεπτομέρεια, καὶ δὲν κρατᾷ παρὰ τὰ στοιχεῖα πὺ εἶναι ἀναγκαῖα, γιὰ ἰσοροπία τοῦ ἔργου του. Θέλει νὰ δώσῃ σημασία σὲ μορφὲς πὺ ἔχουν μπει κάτω ἀπὸ συμβατικοὺς νόμους, διατυπωμένους ἀπὸ κάποιους ζωγράφους τῆς κατηγορίας

του. Ὁ Γαλάνης εἶναι ἀπὸ ζωγράφους πὺ ἀψηφᾷ τὴν ὁρασί του καὶ δὲν θέλουν νὰ παριστήσουν τὰ πράγματα μὲ τὴ μορφὴ πὺ τοὺς παρουσιάζονται. Δὲν θέλει νὰ κάμῃ ἀπλὲς μικροπροσθήκες, κομμάτια τῆς φύσης. Ἡ Τέχνη εἶναι μιὰ δεύτερη φύσις καὶ τὰ ἔργα τοῦ Γαλάνη εἶναι καθέννας ξεχωριστὸς κόσμος, ἕνα ἔργο ὁλοκληρωμένο καὶ πραγματοποιημένο πὺ δὲν περιμένει καμιά βοήθεια ἀπ' ἔξω καὶ πὺ τοῦ ἀρκεῖ ὅ,τι ἔχει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του. Τὰ χαρακτηριστικὰ ἐσωτερικὰ

προτερήματα: ἡ ἰσοροπία, ἡ ἁρμονία καὶ ἡ σταθερότητα εἶναι ἐκεῖνα πὺ θαυμάζει κανεὶς περισσότερο στὸν Γαλάνη πὺ τὸ ἔργο του ἀποδείχνει εἰδικὰ πὺς ἡ νέα γαλλικὴ ζωγραφικὴ ἀγγίζει στὸ ἀπὸγειο τοῦ πλαστικοῦ πνεύματος.

Μετάφρασι Δ.Π.



ΓΑΛΑΝΗ

Πορτραῖτο παιδιοῦ



R. GUÉNON

Η ΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Σημ. Ε. Γ. Περισσότερο από άλλοτε συζητείται σήμερα στην πατρίδα μας και από τους νέους και από τους ώριμους διανοούμενους το πρόβλημα της «προόδου». Πότε είναι κανείς προοδευτικός και πότε δεν είναι; Τι είναι πρόοδος; Τι είναι αντίδραση; Όλα αυτά είναι ερωτήματα που βασανίζουν όχι μόνο την Ελληνική αλλά και την παγκόσμια σκέψη. Η θερησκευτικές φιλοσοφίες, ο ρασιοναλισμός, ο υλισμός, ο ήθικολογισμός, ο λαϊκισμός, η δημοκρατία, όλα αυτά και άλλα πολλά βρίσκονται μέσα στο πλαίσιο της προόδου ή όχι, και πώς; Η εποχή μας, είναι εποχή φωτεινή ή σκοτεινή; Η ιστορική ώρα που περνούμε πότε αρχίζει και πότε τελειώνει; Τι ρόλο παίζει η παράδοση και ποιά η σχέση της, με την πρόοδο; Ποιός ο ρόλος του ανατολικού πνεύματος και ποιός του δυτικού; Σε όλα αυτά τα βασικά, τα κεφαλαιώδη ερωτήματα απαντά ο Guénon, μία από τις ισχυρότερες φιλοσοφικές διάνοιες του σύγχρονου κόσμου, με σαφήνεια και με σπανία δεξιότητες στο έργο του που δημοσιεύουμε και καταφέρνει να εισαγάγει στη σφαίρα και στην κατανόηση των προβλημάτων αυτών και όσους ακόμα δεν έχουν μια πνευματική προϋπόθεση για τη μελέτη των τέτοιων ζητημάτων. Το τελευταίο του έργο «Η Κρίση του συγχρόνου κόσμου» μέσα στο οποίο εξετάζεται, αναλύεται και φωτίζεται όλο το σύγχρονο πνευματικό δράμα της ανθρωπότητας, και το οποίο θα δημοσιεύσουν σε 8 συνεχή φύλλα τους τα «Ελληνικά Γράμματα» είναι ένα αληθινό άριστο έργο που πρέπει να παρακολουθήσει κάθε άνθρωπος που όπως δήποτε σκέπτεται.

Όταν, εδώ και κάμποσα χρόνια, είχαμε γράψει την «Ανατολή και Δύση» νομίζαμε πως είχαμε δώσει, για τα ζητήματα που ήταν το αντικείμενο εκείνου του βιβλίου, όλες τις χρήσιμες πληροφορίες, τουλάχιστο για τότε. Από τότε όμως τα γεγονότα ήρθαν αλλεπάλληλα με μία γρηγοράδα που διαρκώς μεγάλωνε και, δίχως να μάς κάμουν ν' αλλάξουμε και μία λέξη απ' όσα είλαμε τότε, κάνουν επίκαιρες μερικές συμπληρωματικές εξηγήσεις και μάς φέρνουν στο ν' αναπτύξουμε κάποιες απόψεις που πάνω σ' αυτές δεν είχαμε νομίσει αναγκαίο να επιμεινώμε άμεσως από την αρχή. Αυτές οι εξηγήσεις επιβάλλονται ακόμα περισσότερο, γιατί είδαμε να δεβαίνονται, σ' αυτά τα τελευταία χρόνια

και με αρκετά επιθετική μορφή, μερικές από τις συγχύσεις ακριβώς εκείνες που είχαμε θαλθεί να διαλύσουμε. Αν και φροντίζοντας να κρατηθούμε μακριά από κάθε ανακρίτως μας σε οποιαδήποτε πολεμική, όμως έκριναμε καλό να ξαναβάλουμε τα πράγματα στη θέση τους, μία φορά ακόμα. Υπάρχουν, μέσα σ' αυτή τη θέση των πραγμάτων, σκέψεις και στοιχεία που ακόμα, που φαίνονται όμως τόσο παράξενες στην ατελείωτη πλειονότητα των συγχρόνων μας, ώστε για να τους κάμει κανείς να τις καταλάβουν δεν πρέπει ν' αποκάμει ξαναγυρίζοντας πάλι και πάλι σ' αυτές, παρουσιάζοντάς τις στις διάφορες όψεις τους και εξηγώντας πειδ τέλεια, όσο οι περιστάσεις το επιτρέπουν, κάθε τι που θα

μπορούσε να δώσει άφορμή σε δυσκολίες, που δεν είναι πάντα δυνατόν να τις προβλέψει κανείς από την αρχή.

Ο τίτλος ακόμα αυτού του βιβλίου χρειάζεται κάποιες εξηγήσεις, που πρέπει να τις δώσουμε πριν από κάθε τίτλο. Για να ξέρει κανείς πώς τον πέρνουμε και για να μην υπάρχει πάνω σ' αυτό τίποτα το διφορούμενο. Ότι μπορεί κανείς να μιλήσει για μία «κρίση» του σημερινού κόσμου, πέρνοντας αυτή τη λέξη «κρίση» στην πειδ συνειδησμένη της έννοια, αυτό είναι κάτι που για πολλούς δεν είναι πειδ αμφίβολο και σ' αυτό τουλάχιστον δημιουργήθηκε μία αρκετά φανερά μεταβολή: με την επίδραση των ιδίων των γεγονότων κάποιες ψευδαισθήσεις αρχίζουν να χάνονται και, από τη δική μας μεριά, δεν μπορούμε να μη συγχάσουμε τον εαυτό μας, γιατί υπάρχει εδώ, παρά κάθε τί, ένα σύμπτωμα αρκετά ευνοϊκό, μία ένδειξη πως υπάρχει η δυνατότητα να ανορθωθεί η σύγχρονη νοοτροπία, πράγμα που φανερώνεται σαν ένα χλωμό φέγγος μέσα στο σημερινό χάος. Έτσι η πίστη, σε μία «πρόοδο» ατελείωτη, που την έπερναν ως χτες ακόμα σαν ένα είδος δόγματος αδιαφιλονίκητου που δεν πρέπει να το αγγίσει κανένας, δεν γίνεται πειδ δεκτή τόσο γενικά.

Μερικοί διαδίδουν περισσότερο ή λιγότερο άοριστα, περισσότερο ή λιγότερο συγκεχυμένα ότι ο δυτικός πολιτισμός, αντί να πηγαίνει πάντα συγχίζοντας την εξέλιξη του μέσα στην ίδια κατεύθυνση, θα μπορούσε θαυμάσια να φτάσει σε κάποιο τέρμα ή ακόμα και να δουλιάσει ολοκληρωτικά μέσα σε κάποιον κατακλυσμό. Ίσως αυτοί εδώ δεν βλέπουν, καθαρά που είναι ο κίνδυνος και οι χιμαιρικοί και παιδιάτικοι φόβοι που εκδηλώνουν κάποτε, δείχνουν αρκετά, πως πολλές πλάνες υπάρχουν μέσα στο πνεύμα τους. Αλλά, επί τέλους, είναι κάτι το να νοιώθουν πως υπάρχει κάποιος κίνδυνος, μάλιστα αν τον αισθάνονται περισσότερο απ' όσο τον καταλαβαίνουν πραγματικά, και το να φτάνουν στην αντίληψη ότι αυτός ο πολιτισμός, που γι' αυτόν έχουν τόση ευνοϊκή προκατάληψη οι σύγχρονοί μας, δεν έχει μία προνο-

μιακή θέση μέσα στην ιστορία του κόσμου, ότι μπορεί να έχει την ίδια τύχη που είχαν τόσοι άλλοι, χαμένοι πειδ σ' εποχές περισσότερο ή λιγότερο μακρινές και που, μερικοί απ' αυτούς, δεν άφησαν πίσω τους παρά τιποτένια ίχνη, έρειπια που μόλις φαίνονται ή δύσκολα αναγνωρίζονται.

Όταν, λοιπόν, λέει κανείς πως ο σύγχρονος κόσμος περνάει μία κρίση, εκείνο που έννοει τις περισσότερες φορές είναι ότι έφτασε σε μία κρίσιμη στιγμή ή, αλλιώς, ότι μία μεταμόρφωση περισσότερο ή λιγότερο θαθεία πρόκειται να γίνει, ότι μία αλλαγή προσανατολισμού σύντομα θα συμβεί, θεληματικά ή με τη βία, με τρόπο περισσότερο ή λιγότερο απότομο, με καταστροφή ή δίχως καταστροφή. Αυτή η έκδοχή είναι πολύ δικαιολογημένη και ανταποκρίνεται σωστά σ' ένα μέρος: εκείνου που κι' εμείς σκεπτόμαστε, σ' ένα μέρος όμως, γιατί, για μας, και από μία γενικώτερη άποψη, δόκλρη ή σύγχρονη εποχή, στο σύνολό της, αντιπροσωπεύει μία περίοδο κρίσης. Φαίνεται άλλως τε ότι πλησιάζουμε στη λύση της κρίσης κι' αυτό είν' εκείνο που κάνει, σήμερα περισσότερο από κάθε άλλη φορά, φανερό τον ανώμαλο χαρακτήρα αυτής της πραγματικής κατάστασης που βαστάει κάμποσους αιώνες τώρα μὰ που οι συνέπειές της δεν είχαν γίνει ποτέ τόσο φανερές όσο σήμερα. Γι' αυτό, τα γεγονότα ξετυλίγονται μ' αυτή τη γρηγοράδα που ολοένα γίνεται μεγαλύτερη και που άμεσως από την αρχή την αναφέραμε. Δίχως αμφιβολία αυτό μπορεί να κρατήσει έτσι κάμποσο καιρό ακόμα, όχι όμως ατελείωτα κι' επίσης, χωρίς να μπορεί κανείς να βάλει ένα όριο ακριβές ώρισμένο, έχει την έντοπωση πως δεν μπορεί πειδ να βαστήσει πολύ καιρό.

Αλλά και η ίδια η λέξη «κρίση» έχει κι' άλλες σημασίες που την κάνουν πειδ κατάλληλη για να εκφράσει εκείνο που θέλουμε να πούμε. Η ετυμολογία της, που την ξεχνάει κανείς συνήθως στην καθημερινή χρήση, αλλά που πρέπει να την φέρνουμε μπροστά μας—πράγμα που πρέπει να το κάνη κανείς κάθε φορά που θέλει να δώσει σ' έναν όρο την πλη-

ρότητα τῆς σημασίας του καὶ τῆς ἀρχικῆς του ἀξίας—ἡ ἐτυμολογία τῆς, λέμε, τὴν κάνει μερικὰ συνώνυμὴ τὴν ἔννοια τοῦ «κρίναι» ἢ τῆς διάκρισης.

Ἡ φάση ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν πῇ ἀληθινὰ «κρίσιμη» σὲ μιὰν ὁποιαδήποτε κατάστασιν τῶν πραγμάτων, εἴν' ἐκεῖνη ποὺ καταλήγει ἄμεσα σὲ μιὰ λύση εὐνοϊκῇ ἢ ὀχι, ὅταν πέρνεται ἢ ἀπόφαση γιὰ τὴν μιὰ ἢ τὴν ἄλλη κατεύθυνση. Τότε συνεπῶς εἶναι δυνατό νὰ κρίνῃ κανεὶς τ' ἀποτελέσματα ποὺ ἔχουν πραγματοποιηθῇ, νὰ ζυγίσῃ τὰ «ὑπὲρ» καὶ τὰ «κατὰ» κάνοντας ἕνα εἶδος κατὰταξης, αὐτὰ θετικὰ, ἐκεῖνα ἀρνητικὰ, καὶ νὰ ἰδῇ ἔτσι ἀπὸ περὶ μέρος γέρνει ὀριστικὰ ἢ ζυγαριὰ. Ἐννοεῖται πῶς δὲν ἔχομε ὅλως δι' ὅλου τὴν πρόθεσιν νὰ κάμωμε μ' ἕνα τόσο τέλει τρόπο μιὰ τέτοια διάκριση πράγμα πρόωρο ἄλλως τε ἀφοῦ ἡ κρίσις δὲν λύθηκε ὡς τώρα καθόλου κι' ἴσως δὲν εἶναι ἀκόμα δυνατό οὐτε νὰ ποῦμε πότε καὶ πῶς θὰ λυθῇ, μάλιστα ἀφοῦ εἶναι πάντα προτιμώτερο νὰ κρατήσῃ κανεὶς τὸν ἑαυτὸ του μακρυὰ ἀπὸ κάποιες προβλέψεις ποὺ δὲν θὰ στηρίζονταν σὲ λόγους ποὺ νὰ μπορῇ καθένας πολὺ εὐκολὰ νὰ τοὺς καταλαβαίνει καὶ ποὺ, ἐπομένως, θὰ ριψοκινδύνευαν πάρα πολὺ νὰ ἐξηγηθοῦν κακὰ καὶ νὰ προσθέσουν ἔτσι στὴ σύγχυση ἀντὶ νὰ τὴν γιαιτρήσουν.

Ὅλος μας λοιπὸν ὁ σκοπὸς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο παρὰ νὰ βοηθήσωμε ὡς ἕνα ὀρισμένον σημεῖο κι' ὅσο τὰ μέσα ποὺ διαθέτουμε μᾶς ἐπιτρέπουν, στὸ νὰ δοθῇ, σὲ ὅσους εἶναι ἱκανοὶ γι' αὐτό, ἡ συνείδησις κάποιων ἀποτελεσμάτων ποὺ φαίνονται πῶς ἀπὸ τώρα ἀκόμα ἔχουν δημιουργηθῇ καὶ στὸ νὰ ἐτοιμαστοῦν ἔτσι, βέβαια μὲ τρόπο πολὺ μερικὸ καὶ ἀρκετὰ ἔμμεσο, τὰ στοιχεῖα ποὺ διαδοχικὰ θὰ χρησιμεύουν γιὰ νὰ γίνῃ ἀργότερα ἡ κρίσις ποὺ κατόπι τῆς θ' ἀνοίξῃ μιὰ καινούργια περίοδος τῆς ἱστορίας τῆς γῆϊνης ἀνθρωπότητος.

Μερικὲς ἀπὸ τὶς ἐκφράσεις ποὺ χρησιμοποιοῦμε θὰ φέρουν, δίχως ἀμφιβολία στὸ νοῦ μερικῶν τὴν ἰδέα ἐκείνου ποὺ λένε «δευτέρα παρουσία» καί, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ὀχι ἀδίκως. Τὸ ἂν θὰ πάρουν τώρα τὴν ἔννοια αὐτὴ γραμματικὰ

ἢ συμβολικὰ ἢ καὶ μὲ τοὺς δύο τρόπους μαζί, — γιὰτὶ στὴν πραγματικότητα αὐτοὶ οἱ δύο τρόποι δὲν ἀποκλείουν καθόλου ὁ ἕνας τὸν ἄλλο — αὐτὸ λίγο (μᾶς) ἐνδιαφέρει ἐδῶ καὶ δὲν εἶναι τώρα οὐτε ὁ τόπος οὐτε ἡ στιγμή γιὰ νὰ ἐξηγηθοῦμε ὁλοκληρωτικὰ πάνω σ' αὐτό. Ὅπως δὴποτε αὐτὸ τὸ ζῦγισμα τῶν «ὑπὲρ» καὶ τῶν «κατὰ» αὐτὴ ἡ διάκρισις τῶν θετικῶν καὶ ἀρνητικῶν ἀποτελεσμάτων ποὺ γι' αὐτὴ—μιλούσαμε πρωτίτερα μποροῦν ἀσφαλῶς νὰ κάμουν τὸ νοῦ μας νὰ πάῃ στὸ ξεχώρισμα τῶν «ἐκλεκτῶν» ἀπὸ τοὺς «καταδικασμένους» σὲ δύο ὁμάδες ἀμετάβλητα ὀρισμένες ἀπὸ δῶ καὶ πέρα. Ἀκόμα κι' ἂν δὲν ὑπάρχει ἐδῶ παρὰ μόνο μιὰ ἀναλογία πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμε πῶς εἶναι τοῦλάχιστο μιὰ ἀναλογία ποὺ ἀξίζει καὶ ποὺ εἶναι καλὰ θεμελιωμένη, σύμφωνα μὲ τὴ φύσιν τῶν πραγμάτων κι' αὐτὸ θέλει κάμποσες ἐξηγήσεις.

Δὲν εἶναι, βέβαια, τυχαῖο τὸ γεγονὸς ὅτι σὲ τόσων τὰ πνεύματα ὑπάρχει ἡ ἰδέα τοῦ «τέλους τοῦ κόσμου». Μπορεῖ νὰ τοὺς λυπηθῇ κανεὶς ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, γιὰτὶ οἱ παραλογισμοὶ ποὺ δημιουργεῖ αὐτὴ ἡ ἰδέα, ὅταν ἄσχημα τὴν καταλάβει κανεὶς, οἱ «μεσσιανικοὶ» παραλογισμοὶ ποὺ εἶναι συνέπειες τῆς σὲ διάφορες σφαῖρες, ὅλες αὐτὲς οἱ ἐκδηλώσεις ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴ διανοητικὴ ἀνισορροπία τῆς ἐποχῆς μας, δὲν κάνουν ἄλλο παρὰ νὰ χειροτερεύουν ἀκόμα τὴν ἰδία ἀνισορροπία, σὲ ἀναλογίες ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὶς παραμελήσῃ ὁλότελα. Ἀλλὰ ἐπὶ τέλους δὲν εἶναι λιγώτερο βέβαιον πῶς ὑπάρχει ἐδῶ ἕνα περιστατικὸ ποὺ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ μὴν τὸ λογαριάσῃ. Φυσικὰ ἢ περὶ ἀνετηστάση ποὺ μποροῦμε νὰ πάρομε μπροστὰ στὰ πράγματα αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι ἀπλούστατα νὰ τὰ ἀπορρίψουμε ἀπόλυτα, χωρὶς καμιά περισσότερη ἐξέταση, νὰ τὰ μεταχειριστοῦμε σὶν πλάνες ἢ φαντασιοπληξίες δίχως ἐνδιαφέρον. Ἐν τούτοις σκεπτόμαστε ὅτι, κι' ἂν ἀκόμα εἶναι πραγματικὰ πλάνες, εἶναι προτιμώτερο, λέγοντας κανεὶς πῶς εἶναι πλάνες, νὰ ζητήσῃ τοὺς λόγους ποὺ τὶς προκάλεσαν καὶ τὸ μέρος τῆς ἀλήθειας, περισσότερο ἢ λιγώτερο παραμορφωμένης, ποὺ, μπορεῖ νὰ βρεθῇ μέσα τους,

γιὰτὶ, ἀφοῦ ἡ πλάνη στὸ σύνολό της δὲν ἔχει παρὰ ἕνα καθαρὰ ἀρνητικὸν τρόπο ὑπαρξῆς, ἡ ἀπόλυτη πλάνη δὲν μπορεῖ νὰ βρεθῇ πουθενὰ κι' εἶναι μόνο μιὰ λέξις δίχως νόημα. Ἄν δεῖ κανεὶς τὰ πράγματα μ' αὐτὸ τὸν τρόπο θ' ἀντιληφθῇ ἄκοπα πῶς αὐτὴ ἡ ἀπασχόλησις μὲ τὸ «τέλος τοῦ κόσμου» εἶναι στενὰ δεμένη μὲ τὴν κατάστασιν αὐτῆς γενικῆς ἀρρώστειας, ποὺ μέσα της ζοῦμε σήμερα: σκοτεινὴ προαίσθησις πῶς κάποιο πρᾶγμα βρίσκεται ἀληθινὰ στὸ τέλος του, ὅταν ἀφίεται ἀχαλίνωτη νὰ ἐνεργήσῃ μέσα στὴ φαντασία μερικῶν, δημιουργεῖ, φυσικὰ, παραστάσεις μπερδεμένες καὶ τὶς περισσότερες φορὲς ἄτεχνα καὶ χοντρικὰ ὑλοποιημένες ποὺ, μὲ τὴ σειρά τους, ἐκφράζονται ἐξωτερικὰ μὲ τοὺς παραλογισμοὺς ποὺ ἀναφέραμε. Ἄλλως τε αὐτὴ ἡ ἐξήγησις δὲν ἔχει σκοπὸ νὰ τὶς δικαιολογήσῃ. Ἡ, τοῦλάχιστο, ἂν μπορεῖ κανεὶς νὰ δικαιολογήσῃ ἐκείνους ποὺ δίχως νὰ τὸ θέλουν πέφτουν στὴν πλάνη, ἐπειδὴ ἔχουν τέτοια προδιάθεσις, ἐξ αἰτίας μιᾶς διανοητικῆς κατάστασις ποὺ δὲν ἔχουν αὐτοὶ τὴν εὐθύνη της, αὐτὸ δὲν θὰ ἦταν ποτὲς ἕνας λόγος γιὰ νὰ δικαιολογήσῃ καὶ τὴν πλάνη τὴν ἰδία. Κι' ἀκόμα, ὅσον ἀφορᾷ ἐμᾶς, ἀσφαλῶς δὲν θὰ μπορέσουν νὰ μᾶς κατηγορήσουν πῶς δείχνουμε γιὰ τὶς «ψευδοθρησκευτικὰς» ἐκδηλώσεις τοῦ σύγχρονου κόσμου μιὰν ἐξαιρετικὴν ἐπιείκειαν, μεγαλύτερη ἀπὸ ἀπὸ τὴν ἐπιείκειαν μᾶς μπροστὰ σὲ ὅλες γενικὰ τὶς σύγχρονες πλάνες. Ξέρουμε μάλιστα πῶς μερικοὶ θὰ ἤθελαν μᾶλλον νὰ μᾶς κατηγορήσουν γιὰ τὸ ἀντίθετο καὶ ἴσως αὐτὰ ποὺ λέμε ἐδῶ θὰ τοὺς κάμουν νὰ καταλάβουν καλύτερα πῶς ἀντιμετωπίζουμε τὰ πράγματα, προσπαθώντας νὰ τοποθετηθοῦμε ἔτσι ποὺ νὰ τὰ βλέπουμε ἀπὸ τὴ μόνη ἀποψὴ ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει, τὶς ἀμερόληπτους ἀλήθειας ποὺ δὲν ζητᾷ νὰ κερδίσῃ τίποτα.

Δὲν τελειώσαμε μιὰ ἀπλὰ «ψυχολογικὴ» ἐξήγησις τῆς ἰδέας τοῦ «τέλους τοῦ κόσμου» καὶ τῶν σημερινῶν της ἐκδηλώσεων, ὅσο σωστὴ κι' ἂν εἶναι στὸν ἑαυτὸ της, δὲν πρέπει νὰ μᾶς φανῇ ἐντελῶς ἀρκετὴ. Τὸ νὰ σταματήσῃ κανεὶς ἐδῶ θὰ ἐσήμαινε πῶς ἀφίεται νὰ τὸν ἐπιδράσῃ μιὰ ἀπὸ κείνες ἀκριβῶς τὶς σύγ-

χρονες αὐταπάτες ποὺ χτυπάμε σὲ κάθε εὐκαιρία. Εἶναι μερικοί, ἐλέγαμε ποὺ νοιώθουν πῶς δλοένα μᾶς ζυγώνει τὸ τέλος κάποιου πράγματος ποὺ δὲν μποροῦν νὰ ὀρίσουν ἀκριβῶς τὴ φύσιν καὶ τὴν ἀξία του. Πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμε πῶς σ' αὐτὸ ἔχουν μιὰν ἀντίληψιν πολὺ σωστὴ, ἔστω κι' ἂν εἶναι ὀριστὴ καὶ τέτοια ποὺ νὰ σηκῶν πολλὰς σφαλερὲς ἐξηγήσεις ἢ φανταστικὰς παραμορφώσεις, γιὰτὶ, ὅτι κι' ἂν εἶναι αὐτὸ τὸ τέλος, ἡ κρίσις ποὺ πρέπει ἀναγκαστικὰ νὰ ξεσπάσῃ, εἶναι ἀρκετὰ φανερὴ, καὶ πῶς ἔνα πληθὸς σημάδια, ποὺ εὐκολὰ φαίνονται καὶ ποὺ δὲν εἶναι διφορούμενα, φέρουν ὅλα μὲ σύμφωνον τρόπο στὸ ἴδιο συμπέρασμα. Δίχως ἄλλο, αὐτὸ τὸ τέλος δὲν εἶναι τὸ «τέλος τοῦ κόσμου» μὲ τὴν καθολικὴν σημασία ποὺ θέλουν νὰ τὸ πέρνουν μερικοί, εἶναι ὅμως, τοῦλάχιστο, τὸ τέλος κάποιου κόσμου. Κι' αὐτὸ ποὺ θὰ τελειώσῃ εἶναι ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς στὴ σημερινή του μορφή. Καταλαβαίνει κανεὶς πῶς ἐκεῖνοι ποὺ συνείθισαν νὰ μὴ βλέπουν τίποτα ἔξω ἀπ' αὐτὸν καὶ νὰ λένε πῶς αὐτὸς εἶναι ὁ «πολιτισμὸς» δίχως ἐπιθέτα, εὐκολὰ πιστεύουν πῶς τὸ κάθε τι θὰ τελειώσῃ μαζί του καὶ πῶς τὸ νὰ χαθῇ, αὐτὸς θὰ εἶναι τὸ «τέλος τοῦ κόσμου».

Λέμε λοιπὸν, γιὰ νὰ ξαναφέρουμε τὰ πράγματα στὶς σωστὰς ἀναλογίας τους, ὅτι φαίνεται καθαρὰ πῶς πλησιάζουμε ἀληθινὰ τὸ τέλος κάποιου κόσμου, δηλαδή τὸ τέλος μιᾶς ἐποχῆς ἢ ἐνὸς ἱστορικοῦ κύκλου, ποὺ μπορεῖ, ἄλλωστε, νὰ ἔχει σχέση μ' ἕνα κοσμικὸ κύκλον, σύμφωνα μ' ὅσα λένε πάνω σ' αὐτὸ ὅλα τὰ δόγματα τῆς παράδοσης. Ἐγιναν ὡς τώρα στὸ παρελθὸν πολλὰ περιστατικὰ αὐτοῦ τοῦ εἶδους καὶ δίχως ἀμφιβολία θὰ συμβοῦν κι' ἄλλα στὸ μέλλον περιστατικὰ, ἄλλωστε, ποὺ δὲν ἐνδιαφέρουν ὅλα τὸ ἴδιο γιὰτὶ μ' αὐτὸ ἐκλείσαν περίοδοι χρονικὰ μεγαλύτερες ἢ μικρότερες καὶ ποὺ ἀφοροῦν εἴτε τὸ σύνολον τῆς γῆϊνης ἀνθρωπότητος εἴτε τὸ ἕνα ἢ τὸ ἄλλο μέρος της, μιὰ φυλὴ ἢ ἕνα ὀρισμένον λαόν. Πρέπει νὰ ὑποθέσωμε, στὴ σημερινὴν κατάστασιν τοῦ κόσμου, πῶς ἡ ἀλλαγὴ ποὺ θάρθῃ θάχῃ πολὺ γενικὴ σημασία καὶ πῶς ὅποια κι' ἂν εἶναι ἡ μορφή ποὺ θὰ πά-

ρη καὶ πού δὲν σκοπεύουμε νὰ τὴν ὀρί-
σωμε, θὰ συγκινήσῃ περισσότερο ἢ
λιγώτερο ὁλόκληρη τὴ γῆ. Ὅπως
κι' ἂν εἶναι, οἱ νόμοι ποὺ κανονί-
ζουν τὰ τέτοια περιστατικά ἐφαρμό-
ζονται ἀνάλογα σὲ ὅλους τοὺς βαθμούς.
Ἀκόμα κάθε τι ποὺ λείει κανεὶς γι' τὸ
τέλος τοῦ κόσμου μὲ τὴν πλατύτερη ση-
μασία ποὺ μπορούμε νὰ τοῦ δώσουμε καὶ
ποὺ στὸ κάτω—κάτω, τίς περισσότερες
φορὲς τὸ πέρνουν σὴν τέλος τοῦ γήινου
κόσμου μονάχα, εἶναι ὅμοια ἀληθινά, ἂν
κρατᾶμε τίς ἀναλογίες, κι' ὅταν πρόκει-
ται μόνο, γιὰ τὸ τέλος ἐνὸς ὁποιοῦδήποτε
κόσμου ποὺ τὸν πέρνουμε μὲ πολὺ πειὸ
περιωρισμένο νόημα.

Αὐτὲς οἱ προεισαγωγικὲς παρατηρήσεις
θὰ βοηθήσουν γιὰ νὰ καταλάβῃ ὁ ἀνα-
γνώστης τίς σκέψεις ποὺ θ' ἀκολουθή-
σουν. Εἶχαμε ὡς τώρα, σὲ πολλὰ ἔργα,
τὴν εὐκαιρία νὰ κάμωμε λόγο γιὰ τοὺς
«κυκλικούς νόμους». Θὰ ἦταν, ἄλλωστε,
ἴσως δύσκολο ν' ἀναπτύξῃ κανεὶς τέλεια
αὐτοὺς τοὺς νόμους, σὲ μορφή ποὺ νὰ
εἶναι εὐκολοπρόσιτη σαὶ δυτικὰ πνεύμα-
τα, ἀλλά, τοῦλάχιστον πρέπει νάχωμε
κάποια στοιχεῖα πάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτη-
μα, ἂν θέλωμε νάχωμε μιὰν ἀληθινὴν ἰδέα
τοῦ τί εἶναι ἡ σημερινὴ ἐποχὴ καὶ τοῦ
τί ἀντιπροσωπεύει μέσα στὸ σύνολο τῆς
ἱστορίας τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ θ' ἀρχίσω-
με μὲ τὸ νὰ δείξουμε ὅτι τὰ χαρακτηρι-
στικὰ αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶναι πραγματι-
κὰ ἐκεῖνα ποὺ τὰ δόγματα τῆς παράδο-
σης εἶπαν πὼς θάχῃ ἡ ἀντίστοιχὴ τῆς
κυκλικῆς περιόδου. Κι' ἔτσι θὰ δείξωμε
μαζὺ πὼς ἐκεῖνο ποὺ εἶνε ἀνωμαλία καὶ
ἀταξία ἀπὸ μιὰν ὀρισμένη ἄποψη εἶναι

ἐν τούτοις ἀπαραίτητο στοιχεῖο μιᾶς πλα-
τύτερης τάξης, μιᾶ ἀναγκαίᾳ συνέπεια
τῶν νόμων ποὺ κανονίζουν τὴν ἐξέλιξη
κάθε ἐκδήλωσης. Ἀκόμα, τὸ λέμε εὐ-
θύς—ἁμέσως, αὐτὸ δὲν εἶναι λόγος γιὰ
νὰ ὑπομείνωμε παθητικὰ τὴν ταραχὴ καὶ
τὸ σκοτάδι ποὺ φαίνονται νὰ θριαμβεύ-
σουν γιὰ μιὰ στιγμή, γιὰτί, ἂν ἦταν ἔτσι,
δὲν θάχαμε παρὰ νὰ σωπάσωμε. Ἀντί-
θετα, εἶν' ἓνας λόγος γιὰ νὰ δουλέψωμε
ὅσο μπορούμε, γιὰ νὰ βγοῦμε ἀπ' αὐτὴ
τὴ «σκοτεινὴ ἐποχὴ» ποὺ τὸ τέλος τῆς
πολλὰ σημάδια μᾶς κάνουν νὰ μπορούμε
νὰ τὸ διακρίνουμε περισσότερο ἢ λιγώ-
τερο γρήγορο, ἂν ὅχι φτασμένο σχεδὸν
κιάλας. Κι' αὐτὸ ἀκόμα εἶναι μέσα στὴ
γενικὴ τάξη, γιὰτί ἡ ἰσορροπία εἶναι τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς ταυτόχρονης ἐνέργειας
δυὸ τάσεων ποὺ ἡ μιὰ εἶν' ἀντίθετη στὴν
ἄλλη ἂν ἡ μιὰ ἢ ἡ ἄλλη μπορούσε νὰ πᾶ-
ψῃ ὁλοκληρωτικὰ νὰ ἐνεργῇ, ἡ ἰσορρο-
πία δὲν θὰ μπορούσε νὰ ξαναβρεθῇ πειὸ πο-
τὲς κι' ὁ κόσμος ὁ ἴδιος θὰ χανόταν ὅ-
μως αὐτὴ ἡ ὑπόθεση εἶναι ἀδύνατο νὰ
πραγματοποιηθῇ γιὰτί τὰ δυὸ μέρη μιᾶς
ἀντίθεσης δὲν πέρνουν νόημα παρὰ μόνο
μέσα στὴν ἀντίθεσή τους, καί, ὅ,τι κι' ἂν
γίνεται ἀπ' ἔξω, μπορούμε νὰ εἴμαστε
βέβαιοι πὼς ὅλες οἱ μερικὲς καὶ περαστι-
κὲς ἀνισορροπίες συντρέχουν στὸ τέλος
στὴν πραγματοποίησιν τῆς γενικῆς ἰσορ-
ροπίας.

Μετάφραση Δ. ΠΟΘΟΥ

Στὸ ἐρχόμενο:

R. GUÉNON

Μιὰ σκοτεινὴ ἐποχὴ

ΣΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΦΥΛΛΑ ΘΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΟΥΝ ΤΑ ΕΞΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΑΡΘΡΑ ΤΟΥ

Κ. Α. Π. ΔΟΞΙΑΔΗ

- 1) Βιολογική πολιτική με βάση τὴν αὐξηση τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.
α) Αὐξηση τῆς γονιμότητος β) Ἐλάττωσις τῆς θνητότητος
- 2) Βιολογική πολιτική με βάση τὴν καλλιέργειαν τῆς φυλῆς.
Εὐγονία. α) Θετικὴ Εὐγονία. β) Ἀρνητικὴ εὐγονία.
- 3) Νομοθεσία ἐμπνευσμένη ἀπὸ τίς ἀρχὰς τῆς Βιολογίας.



ΕΛΕΝΗΣ ΡΩΤΑ

ΔΑΣΚΑΛΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΣΗΜ. Ε. ΓΡ. — Μὲ ἰδιαίτερη χαρὰ δημοσιεύουμε τὸ διήγημα
τῆς δ/νίδος Ἑλένης Ρῶτα. Οἱ «Δασκάλες» εἶναι ἓνα ἔργο γραμμένο μὲ
εἰλικρίνεια, εἶναι βγαλμένο ἀπὸ πραγματικὴν ζωὴν, εἶναι ἓνα ἔργο ἀλη-
θινὸ καὶ ἡ ζωτικότητα τοῦ εἶναι τὸ κυριότερο προτέρημά του. Ὁλό-
κληρη ἡ ζωὴ τῶν νέων κοριτσιῶν ποὺ ἀφιερώνονται στὸ ἐπάγ-
γελμα, μὲ τίς χαρὰς τους καὶ μὲ τίς πίκρες τους, μὲ τίς αἰσθημα-
τικὰς λαχτάρας καὶ τίς ἀπογοητεύσεις αὐτῶν ἐρώτων, μιὰ σωστὴ ψυ-
χικὴ τραγωδία εἶναι οἱ «Δασκάλες» τῆς δ/νίδος Ρῶτα. Ἄν ὑπάρχουν
κάποιες τεχνικὲς ἀδεξιότητες, φυσικὲς σὲ νέα συγγραφέα, χάνο-
νται μπροστὰ στὴν εἰλικρίνεια μὲ τὴν ὁποία ἀντικρύζει τὸ θέμα τῆς
καὶ μπροστὰ στὸ βαθὺ αἶσθημα τῆς νέας ποὺ τὸ ἔχει γράφει καὶ
ποὺ πλημυρίζει ὁλόκληρο τὸ ἔργο. Οἱ Δασκάλες θὰ κρατήσουν 5—6
φύλλα τοῦ περιοδικοῦ.

— Μὴ μοῦ στερεῖτε τὸ ψωμί μου,
Κύριε Ἐπιθεωρητά, φώναξε, μισοπαρα-
κλητικὰ, μισοθυμωμένα, ἡ δασκάλα, καὶ
σηκώθηκε. Ἐχὼ ἀνάγκη νὰ ἐργασθῶ.

Ὁ ἐπιθεωρητὴς τὴν κοίταξε θυμωμέ-
νος μὰ φαίνεται πὼς κι' αὐτὸς φροντίζον-
τας γιὰ τὸ δικό του ψωμί, ἦταν ὑποχρε-
ωμένος νὰ φανῇ σκληρὸς στὸ ἀδύνατο
πλάσμα.

— Δυστυχῶς, κυρία μου, τῆς εἶπε, δὲν
μπορῶ νὰ σᾶς φανῶ χρήσιμος. Πηγαίνετε
πάλι νὰ ἰδῆτε τὸ γιατρὸ ἴσως σᾶς δώσει
ἄδεια. Μὰ βλέπετε ὁ νέος νόμος...

Ἡ δασκάλα χαϊρέτησε μηχανικὰ καὶ
ἄνοιξε τὴν πόρτα.

— Ἀντιῶμαι πολὺ, κυρία μου ἀκούστηκε
ἀκόμη ἡ φωνὴ τοῦ ἐπιθεωρητῆ καὶ ἡ
πόρτα ἐκλείσσε.

Ἦταν ἓνας ψηλὸς γεμάτος ἄνδρας με-
σόκοπος μὲ ἄσπρα μαλλιά. Ἦξαιρε τὰ
βάσανα τοῦ δασκάλου γιὰτί εἶχε δουλέψει
χρόνια στὸ σχολεῖο, μὰ σὰν ἔγινε ἐπιθε-
ωρητὴς φαίνεται πὼς τὰ λησμόνησε λίγο.

Σὰν ἔφυγε ἡ ἄρρωστη δασκάλα, σιάνθη-
κε λίγο συλλογισμένος ὥστε βυθίστηκε
πάλι στὰ γραφίματα τῆς ἐπιθεωρείας του.
Μὰ σὲ λίγο ἄλλη δασκάλα ἦρθε νὰ τὸν
διακόψῃ. Ἦταν μιὰ νέα ὡς 18 χρόνων

ξανθιά καὶ γελαστή. Καθὼς μπῆκε χαϊρέ-
τησε θαρρετὰ καὶ ἐκάθησε. Ὁ ἐπιθεωρη-
τὴς ἔσκυψε γιὰ μιὰ στιγμή πάλι στὰ χαρ-
τιά του. Ἐκεῖνη τὸν παρατηροῦσε καὶ πε-
ρίμενε. Ἦταν χλωμὸς μὰ συμπαθητικὸς
φανόταν κουρασμένος.

— Λοιπόν, τί ἔχουμε; τὴ ρώτησε ση-
κώνοντας τὸ κεφάλι του.

— Κύριε, ἄρχισε, ἡ νέα, δὲ μπορῶ νὰ
μείνω σ' αὐτὸ τὸ χωριό, δὲ μπορῶ νὰ ἐρ-
γασθῶ, δὲ μ' ἀφήνουν σὲ ἥσυχία. Πότε
μοῦ πετοῦν λουλούδια μέσα στὴν τάξη τὴν
ὥρα τοῦ μαθήματος, πότε ραβασάκια, πότε
μοῦ κάνουν καντάδες καὶ οἱ μικρὲς μου
μαθήτριες πάφανε πιά νὰ μὲ σέβωνται.

Ὁ ἐπιθεωρητὴς ἀνασηκώθηκε στὴν κα-
ρέκλα του καὶ διώρθωσε τὴν χωρίστρα
του.

— Σας παρακαλῶ θέλω νὰ μὲ μετα-
θέσετε.

— Καὶ εἶσθε βεβαία δεσποινίς, ἐκεῖ ποὺ
θὰ πᾶτε πὼς δὲ θὰ γίνουν τὰ ἴδια;

— Ὅχι Κύριε, αὐτοὶ οἱ χωρικοὶ δὲν
ὑποφέρουν. Ἐγὼ δὲν τοὺς ἐνοχλῶ, ἐγὼ
κοιτάζω τὴν ἐργασία μου. Αὐτοὶ μὲ ἐ-
νοχλοῦν διαρκῶς.

— Ἀκουσε, παιδί μου, εἶπε τώρα ὁ ἐ-
πιθεωρητὴς κοιτάζοντάς την καλά. Πρέπει

νά είσαι σοβαρή νά μὴν κουβεντιάξης μὲ ὅποιον δῆποτε καὶ νά μὴν γελᾷς πολὺ.
Ἡ μητέρα σου εἶναι πάντοτε μαζί σου ;

— Ὁχι κύριε γιὰ λίγο διάστημα ἔμεινα μόνη μου, γιατί ἀρρώστησε ἡ ἀδελφή μου καὶ ἡ μητέρα μου ἀναγκάστηκε νά πάη στήν Ἀθήνα. Τώρα ἔχω μαζί μου τὴ θεία μου.

— Καλὰ, τώρα δὲ μπορῶ νά σοῦ κάμω μετάθεση. Περίμενε ὡς τὸ καλοκαίρι καὶ κοίταξε νά είσαι σοβαρή. Θά ἔρθω ἴσως τὴν ἐρχομένη ἐβδομάδα στὸ σχολεῖο σου.

Ἡ νέα σηκώθηκε χαϊρέτησε κι' εἶπε.

Περισσότερο μὲ ἐνοχλεῖ ὁ γιὸς τοῦ Δημάρχου ὅταν θάρθετε σὰς παρακαλῶ νά μιλῆσετε στὸν κ. Δήμαρχο.

— Καλὰ, καλὰ, πήγαινε καὶ νά είσαι σοβαρή — εἶπε ὁ ἐπιθεωρητὴς καὶ χαμογέλασε.

Αὐτὴ ἔφυγε καὶ ἀκούστηκε πὺν κατέβαινε πηδητὴ τὰ σκαλοπάτια.

Καὶ μὲνὰ νιάτα σκέφθηκε ὁ ἐπιθεωρητὴς καὶ ἔμεινε συλλογισμένος.

Εἶχε πάρει κατὶ καταγγελίες ἀπὸ τὸ χωριό, γιὰ τὴν δασκάλα, πὺς τοῦτο καὶ κείνο.

Τι φταίει τώρα τὸ κορίτσι, σκεπτόταν. Στὸν καιρὸ του εἶναι, εἶναι κι' ὁμορφο. Μετάθεση λέει, τώρα δὲ γίνεται, ὁ γιὸς τοῦ Δημάρχου λέει; Τὸν ἤξαιρεκαλὰ εἶχε μείνει πολλὲς φορὲς στὸ σπίτι τοῦ Δημάρχου καὶ γνώριζε καὶ τὸ νεαρὸ φοιτητὴ. Ὁραῖο ζευγάρι σκέφθηκε, ἡ δασκάλα καὶ ὁ γιὸς τοῦ Δημάρχου!

Χαμογέλασε κι' ἔσκυψε στὰ χαρτιά του.

Μὰ ἂν κοιτοῦσε ὁ ἐπιθεωρητὴς αὐτὴ τὴ στιγμή ἀπὸ τὸ παράθυρο θά ἔβλεπε, τὴ μικρὴ νά μιλᾷ θυμωμένη μὲ ἕναν νέο ποθεῖχε μισομπεῖ στήν εἴσοδο καὶ πὺν φαινονταν μόνον λίγο ἡ ἀκρὴ τοῦ παλτοῦ του.

— Πηγαίνετε, κύριε, καὶ πῆτε ὅτι θέλετε, ἔλεγε ἡ μικρὴ θυμωμένη.

Ἦταν ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ πὺν ἐρχόταν καὶ αὐτὸς μὲ τὴ σειρά του στὸν ἐπιθεωρητὴ.

Ἀγαποῦσε τὴ μικρὴ δασκάλα μὰ αὐτὴ τὸν περιφρονοῦσε, καθὼς περιφρονοῦσε καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους πὺν τῆς ἔκαναν χίλιες δυὸ ἐνοχλήσεις στὸ χωριό.

Ἦταν κορίτσι φτωχὸ μὰ τίμιο. Ὁ πατέρας τῆς εἶχε πεθάνει καὶ αὐτὴ τώρα συντηροῦσε τὴν οἰκογένεια. Ἡ μικρὴ τῆς

ἀδερφή σπούδαζε καὶ ἡ μητέρα τῆς ἐργαζόταν ὅτι μποροῦσε, μὰ τὸ στήριγμα τοῦ σπιτιοῦ ἦταν ἡ δασκάλα. Ἦταν ἀνοιχτόκαρδη καὶ δὲν ἔβαζε κακὸ μὲ τὸ νοῦ τῆς. Οἱ μαθητὴς τῆς τὴν ἀγαποῦσαν μὰ καὶ τὰ ἀγοράκια τοῦ χωριοῦ σὰν σχολοῦσαν νωρίτερα περνώντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο τῶν κοριτσιῶν στεκόταν καὶ ἄκουαν τὴ μικρὴ δασκάλα. Δηγόνταν πολὺ ὁμορφα καὶ τραγουδοῦσε ὠραῖα στίς ἐκδρομὲς τὴν ἀκολουθοῦσαν πολλὲς φορὲς καὶ ἀγοράκια τοῦ χωριοῦ. Ἐκάναν τόσα νόστιμα παιχνίδια καὶ χόρευαν τόσο ὠραῖα στήν ἐξοχὴ μὲ τὴν δασκάλα.

Μὰ οἱ χωριάτες πάντα λέγανε : Τῆς ἀρέσουν τῆς δασκάλας τὰ γλέντια καὶ οἱ περίπατοι. Αὐτοὶ δὲ ρωτοῦσαν ἂν τὸ προγραμμα διατάζει τίς ἐκδρομὲς. Αὐτοὶ φέρανε τὴν δασκάλα στὸ χωριὸ τους νά μάθῃ τὰ κορίτσια τους γράμματα, ὅχι, χοροὺς καὶ τραγούδια καὶ περιπάτους στὰ χωράφια.

*

— Θεῖα ἄφησέ με. ἦσυχὴ σὲ παρακαλῶ.

Μίλησε ἦσυχὰ ἦσυχὰ ἡ Νίτσα κι' — ἔξακολούθησε νά διορθώῃ τὰ τετράδια.

Μὰ ἡ θεῖα μὰ καὶ ἄρχισε ἔπρεπε νά τελειώσῃ. Εἶπε λοιπὸν πάλι :

— Ἀκουσε παιδί μου, ὁ Παῦλος εἶναι καλὸ παιδί καὶ σ' ἀγαπᾷ. Εἶναι νοικοκυρόπουλο καὶ καθὼς λένε ἔχει περιουσία. Γιατὶ δὲ θέλεις νά γράψουμε τῆς μητέρας σου νῶρθη νά τελειώσῃ τὸ ζήτημα. Δάσκαλος καὶ δασκάλα θά ζήσετε εὐτυχισμένοι.

— Καὶ ὕστερα οἰς τί θά κάνετε, εἶπε ἡ Νίτσα.

Ἐμεῖς ; ἐμᾶς παιδί μου, μὴ μᾶς συλλογιέσαι νά κοιτάξης τὸ μέλλον σου. Σοῦ λέω ὁ Παῦλος εἶναι καλός. Ἐ καὶ μᾶς δὲ θά μᾶς πετάξετε.

Ἀν ἡ Μαρή δὲν τελειώσῃ τὴ σπουδὴ τῆς ἐγὼ δὲν παντρεύομαι νά τὸ ξαίρῃς θεῖσα καὶ νά μ' ἀφήσῃς ἦσυχῃ. Αὐτὸ σοῦ τὸ εἶπα πολλὲς φορὲς.

Ἀφῆσε τὸ διόρθωμα καὶ βγῆκε στὸ μπαλκόνι. Ὁ ἥλιος ἔγερνε. Θανμασία δύσῃ ἔχυνε σ' ὅλη τὴν ἀτμόσφαιρα γλυκὸ φῶς. Ἡ μυρωδιὰ τῆς θάλασσας μεθοῦσε.

Ἀναστένανε, βαθεῖα, καὶ στάθηκε κοιτώντας πέρα. Κουβέντες τὴν ἔκαναν νά

γυρίσῃ ἐρχόνταν πρὸς τὰ ἐκεῖ δυὸ νέοι. Τὴν εἶδαν στὸ μπαλκόνι καὶ κοντοστάθηκαν. Ὑστερα ὁ ἕνας ἔβγαλε τὸ καπέλλο του καὶ χαϊρέτησε, ὁ ἄλλος εἶπε. «Τὸ μπαμποῦνι τηγανίζεται μὲ βούτυρο καὶ μένει» καὶ γέλασε. Ὁ φίλος του κατὶ εἶπε σιγὰ καὶ προχώρησαν μὰ σὰν ἔφτασαν στὴ γωνία ξαναγύρισαν καὶ κοίταξαν. Ἡ νέα μπῆκε μέσα καὶ ἔκλεισε τὴν πόρτα.

— Δὲν πᾶμε λίγο περίπατο, εἶπε ἡ θεῖα. Ὅλο πᾶ μὲ κείνα τὰ τετράδια, δὲν ξεγλυτώνεις πιά !

Πᾶμε νά πάρουμε λίγο ἄερα.

— Δὲν πᾶω πονθενά, ξαίρεις τί μοῦ πεχτὲς ὁ ἐπιθεωρητὴς; Νά εἶμαι λέει σοβαρή, σὰν νά κάνω καὶ γὼ δὲν ξαίρω τί τρέλλεζ σὲ τοῦτο τὸ διαβολοχωριό.

— Κυρία ἀκούστηκε μὰ φωνὴ ἔξω, Κυρία Νίτσα.

— Ἡ θεῖα ἄνοιξε τὴν πόρτα. Μὰ μικρὴ μὲ μὰ μποτίλια κρασὶ στὸ χέρι, μπῆκε μέσα ντροπαλὰ καὶ εἶπε :

— Κυρία, μοῦ τᾶδωσε ἡ μητέρα μου καὶ μοῦ εἶπε νῶρθετε νά καθήσετε λίγο ἂν θέλετε. Ἡ Νίτσα πῆρε τὴν μποτίλια, τὴν ἄδειασε καὶ εἶπε στὴ μικρὴ :

— Εὐχαριστῶ πολὺ νά πῆς τῆς μητέρας σου. Ἀπὸψε δὲ μπορῶ νῶρθω γιατί ἔχω πολλὴ ἐργασία. Ὅταν ἡ μικρὴ ἔφυγε, ἡ θεῖα τῆς εἶπε :

— Γιατὶ δὲ θέλεις νά πᾶμε στὴν κυρὰ Στάθαννα, ξαίρεις ὅτι εἶναι καλὴ γυναῖκα σοῦχει στείλει καὶ τόσα πράματα.

Δὲν μπορῶ, εἶπε ἡ Νίτσα, ἔχω πονοκέφαλο, καὶ ξάπλωσε στὸ κρεβάτι ἔβαλε τὰ χέρια τῆς πίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς, στήλωσε τὰ μάτια τῆς στὸ ταβάνι καὶ ἔμεινε ἔτσι ἀκίνητη.

Μὰ σὲ λίγο ἄλλη φωνὴ ἀπέξω τὴν ἔκανε νά πεταχθῇ ἦταν ἡ Μαρία ἡ κόρη τοῦ Δημάρχου πὺν φώναζε.

— Κυρία! Κυρία!

Ἡ Νίτσα βγῆκε στὴν ταράτσα καὶ τῆς εἶπε :

— Ἐλα πάνω Μαρία. Ἐλα θά καθήσουμε στὸ μπαλκόνι.

— Ὁχι ἀκούστηκε ἀπὸ κάτω. Ἀν θέλῃς ἔλα νά πᾶμε περίπατο.

Ἡ Νίτσα ἀγαποῦσε τὴν Μαρία γιατί ἦταν κορίτσι εὐγενικὸ καὶ γλυκομίλητο, πῆγαιναν συχνὰ μαζί περίπατο καὶ πολλὲς φορὲς κάθονταν μαζί στὸ τζάκι καὶ κεν-

τοῦσαν. Μὰ ἀπὸ τὴν ἡμέρα πὺν ἦρθε στὸ χωριὸ ὁ ἀδερφός τῆς ὁ Μίμης, ὁ γιατρός καθὼς τὸν ἔλεγε, ἂν καὶ δὲν εἶχε πάρει ἀκόμα τὸ δίπλωμά του, ἡ Νίτσα ἀπόφευγε νά πηγαῖνι στὸ σπίτι τοῦ Δημάρχου συχνά. Ἡ μητέρα τῆς τὴν εἶχε καλὰ δασκαλέψει καὶ φοβόταν τῆς χωριάτικες κουκουσουριές.

«Κοίταξε τὴ δουλειὰ σου παιδάκι μου» τῆς ἔλεγε. «Ἐδὼ καλὰ οἰκονομηθήκαμε. Πρόσεξε ὡς πὺν νά πάρῃ καὶ ἡ ἀδελφή του τὸ δίπλωμά της καὶ ὕστερα κάμε ὅτι θέλεις, θάσαι πᾶ ἐλεύθερη. Φυλάξου παιδάκι μου, γιατί ὁ φτωχὸς σὲ τοῦτο τὸν κόσμο δὲν ἔχει μοῖρα ἅμα παραπέσει».

— Κυρία θάρθεις; ἀκούστηκε πάλι ἡ φωνὴ τῆς Δημαρχοπούλας.

— Ἐλα ἀπάνω καὶ μὲν Μαρία, θά κάτσουμε στὸ μπαλκόνι, ἔχω καὶ λίγο πονοκέφαλο.

— Ὁφ, πᾶ καὶ σὺ ὅλο πονοκέφαλο ἔχεις, εἶπε ἡ Μαρία ἀνεβαίνοντας.

— Μὲ ζάλισαν πάλι σήμερα αὐτὰ τὰ παιδιά, πὲς, πὲς ὅλη τὴν ἡμέρα πᾶ.

— Καλὰ, καλὰ. Μὲ τὸ βοναβὰ κουράστηκες πάλι τὴν πείραξε ἡ Μαρία.

Μὰ ἡ Νίτσα δὲ μίλησε πῆρε καρέκλες καὶ κάθησαν ἔξω.

— Νά σοῦ πῶ καὶ τὰ νέα λέει ἡ Μαρία. ὁ Μίμης εἶπε πὺς διοργανώνει μίαν ἐκδρομὴ τὴν Κυριακὴ. Θά πᾶμε μὲ τὴν βάρκα στὸ νηοὶ καὶ θάξῃ λέει δυὸ κότες ψητές, θά εἶναι καὶ ὁ κύριος Παῦλος καὶ ἡ γιατρίνα μὲ τὴν κόρη τῆς καὶ ἡ Μαργαρώ τῆς κυρὰ Στάθαννας.

Ἡ ἐκδρομὴ φαινόταν καλὰ διοργανωμένη καὶ στὴ δασκάλα ἦταν δύσκολο νά ἀρνηθῇ. Ὅμως εἶπε :

— Ἔρεῖς καὶ μὲν Μαρία, περιμένω τὴν μητέρα μου τὴν Κυριακὴ καὶ δὲ θά μπορέσω νῶρθω.

— Ἐ, τότε θά πῶ τοῦ Μίμη, νά ἀναβάλουμε τὴν ἄλλη Κυριακὴ, εἶπε ἡ Μαρία.

— Μπορεῖτε δὰ νά πᾶτε καὶ χωρὶς ἐμένα.

— Ἀστα τώρα, καὶ μὲν, εἶπε ἡ Μαρία ξαίρεις ὅτι χωρὶς ἐμένα δὲ γίνεται τίποτα. Ἀν δὲν ἔρθῃς θά σοῦ θυμώσω.

Κάθησαν ἀρεκτὰ στὸ μπαλκόνι. Μὰ σὰν ἔφυγε ἡ Μαρία, ἡ Νίτσα φώναξε.

— Ἀς κάνουν ὅτι θέλουν. Ἐγὼ δὲν πᾶω πονθενά.

—Τι λές; τῆς λέει ἡ θεία της, τι μολογᾷς;

Ἔλα νὰ φᾶμε καὶ κρύωσε ἡ σούπα.

Ἐφαγαν ἀμίλητες καὶ σὲ λίγο πέρανε νὰ κοιμηθοῦνε. Μὰ θὰ ἦταν ἀκόμη σιτὸν πρῶτον ὕπνο πὺν τὶς ξύπνησαν οἱ κανταδόροι. Ἡ δασκάλα γύρισε ἀπὸ τὸ ἄλλο πλευρὸ καὶ ἡ θεία εἶπε.

—Δὲ μᾶς ἀφήνουν πιά ἡσυχονς καὶ αὐτοὶ μὲ τὶς καντάδες τους.

Ξεχώριζε ἡ φωνὴ τοῦ Μίμη τοῦ γιὰ τοῦ μὲ πολλὰ φάλτσα.

—Θὰ σηκωθῶ νὰ τοὺς ρίξω νερὸ εἶπε ἡ θεία.

—Νὰ κάτσης φρόνημα φώναξε ἡ δασκάλα καὶ μὴ θέλεις νὰ γίνουν περισσότερα.

Οἱ φωνὲς ἀπομακρύνθηκαν μὰ ὁ ὕπνος καὶ τῶν δύο κόπηκε. «Ὅχι δὲ θὰ πάω στὴν ἐκδρομὴν» ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ της ἡ δασκάλα. «Ἄς μοῦ θυμώσουν.»

Τὸ Σάββατο ἔδωξε τὰ παιδιὰ νωρὶς καὶ τοὺς εἶπε:

—Πηγαίνετε εἶμαι ἄρρωστη, ἔχω πονοκέφαλο· τὴ Δευτέρα νῶρθετε καθαρές καὶ νὰ ξέρετε καλὸ μάθημα.

—Ἀκουσε, εἶπε στὴ θεία της, ἂν ἔρθῃ ἡ Μαρία, νὰ τῆς πῆς ὅτι εἶμαι σιτὸ κρεββάτι ἄρρωστη ἔχω πυρετό.

Ἡ ἐκδρομὴ ἔγινε δίχως τὴ δασκάλα μὰ καὶ τὰ σχόλια ἔδωσαν καὶ πῆραν καὶ ἡ δασκάλα ἔχασε τὴν καλλίτερη φιλενάδα της.

Τὴ Δευτέρα πρωτὶ πρωτὶ ἔλαβε γράμμα μὲ πολλὰ παράπονα, μὰ τὸ βράδυ οἱ καντάδες ἐνόησαν τόσο πολὺ τὴ γειτονιά πὺν τὴν ἄλλη μέρα ἔγιναν παράπονα σιτὸν ἀστυνόμο.

Τὸ χωριὸ εἶχε μοιρασθῇ στὰ δυό· οἱ μισοὶ τᾶχανε μὲ τὴ δασκάλα, ὅτι τῆς ἀρέσουν τὰ παιχνίδια, καὶ οἱ ἄλλοι λέγανε πὺν σιτὸ κορίτσι κάνει τὴ δουλειά του. Τὶ φταίει ἂν τὸ πειράζουν οἱ ρεμπέτες;

Πλησίαζαν οἱ ἐξετάσεις. Ἡ δασκάλα ὅλο ἐτοίμαζε τὶς μαθήτριες γιὰ τὴν ἐτήσια γιορτὴ. Τραγοῦδια, ποιήματα, ἐργόχειρα.

Ὁ Μίμης μὲ τοὺς φίλους του εἶχε καὶ αὐτὸς τὸ σχέδιο του.

—Παιδιὰ θὰ πᾶμε στὴ σχολικὴ γιορτὴ.

—Χωρὶς νὰ μᾶς καλέσουν; εἶπε ὁ Γιώργος ὁ γραμματικός.

—Ἐχω τὸ σχεδιά μου, εἶπε ὁ Μίμης.

—Κυριακὴ, ὕστερα ἀπὸ τὴ λειτουργία ἄρχισαν λίγοι λίγοι νὰ κατευθύνωνται σιτὸ σχολεῖο. Στὶς δέκα ἡ μικρὴ ἀδελφὴ τοῦ σχολείου ἦταν γεμάτη κόσμος. Ἡ δασκάλα δεχόταν γελαστὴ εὐγενικὰ πάντα. Ἦρθε ὁ Δήμαρχος ἦρθε καὶ ὁ Παπὰς καὶ ἡ γιορτὴ ἄρχισε.

Οἱ μικροῦλες τραγουδοῦσαν, ἀπήγγειλαν ὠραῖα καὶ χόρευαν. Ὁ Μίμης μὲ τοὺς φίλους του χειροκροτοῦσε διαρκῶς. Φώναζε μπράβο, μπράβο καὶ ἔκανε πάντα τὴν ἀρχὴ στὰ χειροκροτήματα. Ὅλοι ἦσαν ἐνθουσιασμένοι. Καὶ ὅταν οἱ μαθήτριες ἔψαλλαν τὸν ἐθνικὸ ὕμνο ὅλοι σηκώθηκαν ὀρθιοὶ καὶ συγκινημένοι, σιτὸ τέλος χειροκρότησαν καὶ φώναξαν «μπράβο, μπράβο, κορίτσια νὰ ζήσετε» καὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χρόνου. Ἡ δασκάλα τότες σηκώθηκε καὶ εἶπε τὰ ἑξῆς:

—Κυρίες καὶ κύριοι. Εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένη ἀπὸ τὰ παιδιὰ σας. Ἦταν πάντα πρόθυμα, τοὺς ἀρέσουν τὰ γράμματα καὶ θὰ ἦταν ὠραῖο τοῦ χρόνου νὰ ἔχουμε καὶ ἄλλη μιὰ δασκάλα γιὰτὶ ἐγὼ μόνη μου δὲν εἶμαι ἀρκετὴ γιὰ τὰ ἑκατὸν εἴκοσι κορίτσια τοῦ χωριοῦ.

Ζήτη, Ζήτη ἡ δασκάλα, Ζήτη ἀκούστηκαν καὶ ἀπὸ τὰ τελευταῖα καθίσματα, ὅλοι σηκώθηκαν ὀρθιοὶ καὶ φώναξαν Ζήτη.

Ὁ Παπὰς καὶ Δήμαρχος χαιρέτησαν καὶ ἔφυγαν, ὕστερα λίγοι λίγοι οἱ γονεῖς εὐχαριστοῦσαν τὴ δασκάλα.

Ἐκεῖ μπῆκε στὴν πόρτα ἓνας νέος κρατῶντας ἓνα ταψὶ μπακλαβά. Πῆγε στὴ μέση καὶ τὸ ἄφησε σιτὸ τραπέζι, ἔδωσε στὴ δασκάλα μιὰ κάρτα πὺν ἔγραφε. «Τὸ χωριὸ στὴ μικρὴ του δασκάλα».

Πλησίασε καὶ ὁ Μίμης.

—Δεσποινὶς Νίτσα σᾶς συγχαίρω τῆς εἶπε, βλέπετε δὲ σᾶς κρατῶ κάκια. Ἐσεῖς στὴν ἐκδρομὴ δὲν ἦρθατε ἀλλὰ ἐγὼ ἦρθα στὴ γιορτὴ σας.

—Εὐχαριστῶ πολὺ εἶπε κελίη. Ἦθελα μόνο νὰ σᾶς παρακαλέσω νὰ μὴ μὲ ἐκθέτετε—πρόσθεσε σιγότερα.

Μιὰ γυναῖκα μὲ τὴν κόρη της πλησίασε καὶ τοὺς διέκοψε. Ὁ Μίμης θὰ ἤθελε ἐκεῖ ἀκόμη πολλὰ νὰ πῇ, δὲ θάβρισκε ἴσως πιά εὐκαιρία, μὰ ἡ δασκάλα εἶχε κόσμος καὶ οἱ φίλοι του τὸν τραβήξαν.

—Κυρίες σᾶς παρακαλῶ νὰ καθήσετε νὰ πάρете ἀπὸ λίγο γλυκὸ εἶπε ἡ δασκά-

λα. Βλέπετε γιὰ τὴ γιορτὴ μου ἔστειλαν αὐτὸν τὸν μπακλαβά.

—Ποιὸς, ποιὸς ρώτησαν περιέργως οἱ χωριάτιδες;

—Νὰ σᾶς πῶ ποιὸς ἀκριβῶς, δὲν ξαίρω. Ἡ κάρτα γράφει «τὸ χωριὸ στὴ μικρὴ του δασκάλα».

—Αὐτὰ τὰ κάνει ὁ Μίμης, φώναξε μιὰ γειτονοπούλα, τοῦ Δήμαρχου. Μιὰ γλωσσού πὺν τῆς ἄρεσε ὁ Μίμης μὰ πὺν ἐκεῖνος δὲν τὴν πρόσεχε.

—Ναί, ὁ Μίμης πὺν τὸν ξεμυάλισες ἐσὺ κυρὰ δασκάλα καὶ δὲν ἔχει πιά νοῦ γιὰ τὴ σπουδὴ του. Ὅλο δίνει ἐξετάσεις γιὰ τὸ δίπλωμά του μὰ δίπλωμα πονθενά. Μελετᾷ βλέπεις τὸ παιδί, μελετᾷ σεργιανῶντας τὶς ρούγες τοῦ σχολείου.

Ἡ δασκάλα δὲ μίλησε μὰ ἔγινε κατὰ κίτρινη. Ὅτι φοβόταν νὰ τώρα ξέσπασε. Ἡ θεία της, θυμωμένη ἔκοψε τὴν κουβέντα.

—Ἡ Νίτσα κάνει τὴ δουλειά της. Τὶ φταίει ἂν ὁ Μίμης δὲν ἔχει νοῦ γιὰ γράμματα;

Μὰ ἡ χωριατοπούλα, ἀφοῦ εἶπε τὸ λογάκι της ἔφυγε. Ἐφυγαν καὶ οἱ πιδὸ πολλὰς χωρικὲς σχολιάζοντας τὸ ἐπεισόδιο.

Ἡ Νίτσα κουρασμένη καὶ ταραγμένη ἔπεσε σὲ μιὰ καρέκλα. Μιὰ χωρικὴ πλησίασε.

—Μὴν ἀκοῦς κυρὰ δασκάλα, αὐτὴ τὴ γλωσσού. Τὴν πονάει, βλέπεις τὸ δοντάκι της γιὰ τὸ γιαιρό.

Ἐγὼ τοῦ χρόνου δὲ θὰ εἶμαι πιά ἐδὼ εἶπε ἡ Νίτσα, καὶ ἔτσι θὰ βρῇτε ὅλοι πιά τὴν ἡσυχία σας.

—Σώπα κυρία, ἐμεῖς σὲ θέλουμε, τέτια καλὴ δασκάλα πὺν ἔμαθε στὰ παιδιὰ μας τόσα πράματα.

—Δὲν πειράζει, ὅποια νῶρθη θὰ τὰ μάθῃ τὰ παιδιὰ σας καὶ ἐγὼ θὰ βρῶ τὴν ἡσυχία μου ἄλλου.

* * *

Ὁ ἐπιθεωρητὴς τῆς τὸ εἶχε τάξει. Τὸν Αὐγουστο θὰ τὴν ἔστειλε σ' ἄλλο χωριὸ.

—Δὲν εἶναι δυνατὸν στὴν Ἀθήνα, κύριε ἐπιθεωρητά, νὰ μένω σιτὸ σπίτι μου παρακάλεσε δειλὰ.

—Ἀδύνατο δεσποινίς, ὅλες οἱ θέσεις εἶναι πλήρεις.

—Βέβαια, ξαίρω, σκέφθηκε ἡ μικρὴ εἶπε πλήρεις. Καὶ ἔτσι ἐτοίμασε πάλι τὰ

μπογάκια της γιὰ τὴν ἄλλη ἄκρη τῆς ἐκπαιδευτικῆς περιφέρειας.

Ἀκρὲς μέσες ἔμαθε πὺς ἦταν ἓνα χωριὸ ἀρβανίτες μὰ φιλόξενοι ἄνθρωποι. Θὰ πῆγαινε τώρα μόνη της γιὰτὶ ἡ θεία βρῇκε κάποια θεοσούλα, ταμίας σὲ ἐμπορικὸ καὶ θὰ οἰκονομοῦσε καὶ κελίη τὸ μεροδίκιό της. Ἀργότερα θὰ πῆγαινε ἡ μητέρα της καὶ κοντὰ εἶναι καὶ τὰ Χριστούγεννα θὰ πῆγαινε δεκαπέντε ἡμέρες στὴν Ἀθήνα.

—Σώπα καὶ θὰ τελειώσω καὶ γώ, θὰ διοριστοῦμε σιτὸ ἴδιο σχολεῖο καὶ θὰ ἰδῆς, τῆς ἔλεγε ἡ ἀδερφή της.

Ἡ δασκάλα ἔδενε τὶς βαλίτσες της. Ἐνας κόμπος τῆς ἔσφιγγε τὸ λαιμὸ ἡθελε νὰ κλάψῃ, νὰ κλάψῃ νὰ φωνάξῃ «δεν πιάω πονθενά» νὰ λύσῃ τὰ μπογάκια καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ κοντὰ στὴ μητερούλα της. Μὰ χρειάζοτανε θάρρος στὴ ζωὴ ἔλεγε μέσα της, καὶ ξανάλεγε τὰ ρητὰ πὺν εἶχαν μάθει σιτὸ σχολεῖο καὶ πὺν τώρα ἔπρεπε νὰ τὰ ἐφαρμόσῃ. Φίλησε τὴ μάννα της καὶ τὴν ἀδερφή της καὶ μπῆκε σιτὸ αὐτοκίνητο; καὶ τῆς εἶπε.

—Σιτὸ παπὰ μονάχα νὰ πᾶς. Ἀκουσε; Σχέσεις νὰ μὴν κάνῃς μὲ κανένα. Τὴ δουλειά σου, καὶ νὰ μᾶς γράφῃς ταχυτικά.

Ἄν δῆς καὶ στενοχωριέσαι νὰ μοῦ γράφῃς νὰ ρθῶ.

Ἡ καὶ μὲν ἡ θεία τὴν ἀγαποῦσε τὴ δασκάλα καὶ ἤξερε πάλι τὴν περίμενε ἐκεῖ πὺν θὰ πῆγαινε στὰ ἀρβανιτοπούλα. Εἶχε μετανιώσει γιὰ τὴ θέση πὺν πῆρε σιτὸ ἐμπορικὸ, ἀλλὰ βλέπεις τὸ εἶχε καὶ ντροπὴ νὰ περιμένουν ὅλοι ἀπὸ τὴ δασκάλα νὰ ζήσουν.

—Καλά, καλά, εἶπε ἡ δασκάλα κοῦνισε ἀκόμη μιὰ τὸ χέρι της καὶ τὸ αὐτοκίνητο ξεκίνησε.

Τρεῖς ὥρες, δρόμο!

Γρήγορα πὺν περνοῖν ὅλα γύρω της. Νὰ τώρα ἓνα ὠραῖο δάσος τραβάει τὴν προσοχή της!

—Ἀχ τὸ ὠραῖο δάσος! φώναξε

—Τὸ δάσος τοῦ χωριοῦ μας κυρὰ, εἶπε ἓνας χωριάτης πὺν καθόνταν δίπλα της.

Καὶ μιὰ χωριάτισσα πρόσθεσε.

—Θὰ πηγαίνεις περίπατο μὲ τὰ κορίτσια σου, ἓνα τέταρτο εἶναι ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Νὰ φθάσαμε.

Πραγματικά είχαν φθάσει. Κατέβηκε μισοξαλισμένη από το κούνημα. Γύρω στο αυτοκίνητο είχαν μαζευτεί κιόλας ένα σωρό, χωρικοί, χωρικές, παιδάκια, που περίμεναν τους δικούς τους. Άλλοι να πάρουν εφημερίδες και άλλοι της παραγγελίες τους. Τραβηγμένοι στίς δουλειές τους όλη την ημέρα, οι χωρικοί περίμεναν κάθε βράδυ το αυτοκίνητο που θα τους έφερε τα νέα από την Αθήνα τη χώρα καθώς την έλεγαν.

— Η δασκάλισσα μωρή, φώναξε η χωριάτισσα σε κάτι κοριτσάκια που στέκονταν πάρα κει, και κοίταζαν. Πάρτε τις βαλίτσες της να την πάτε στο σχολείο.

— Έλενιώ, Έλενιώ, Κυρία, να σου δείξω και την κόρη μου. Έλενιώ έλα δώ, φώναξε πάλι η χωριάτισσα. Η κυρία σου, χαιρέτησέ την, φίλησέ της το χέρι.

Το κοριτσάκι πλησίασε δειλά και φίλησε το χέρι της δασκάλας. Είχε γίνει κιόλας ο κύκλος. Όλοι φαίνονταν ευχαριστημένοι από το νεαρό καλόκαρδο πρόσωπο της δασκάλας.

Και σαν εκείνη προχώρησε για το σχολείο με τα κοριτσάκια, η γενική κουβέντα στη πλατεία ήταν για τη νέα δασκάλα.

Δόξα σοι ο Θεός, γλυτώσαμε πιά απ' την παληόγροχα είπαν κάτι νεαροί. Τούτη η δασκάλα μάλιστα. Δασκάλα μιὰ φορά και μισόκλεισαν και το μάτι.

*

— Να κυρία το Σχολείο, φώναξε η Έλενιώ, δείχνοντας ένα χαμηλό παληόσπιτο. Μπήκαν από μιὰ μισοχαλασμένη αυλόπορτα σε μιὰ μεγάλη αυλή.

Στο βάθος δύο σκαλάκια ανέβαζαν στο σχολείο. Μιὰ μεγάλη αίθουσα με χαρβαλωμένα παράθυρα δίχως τζάμια και λιγοστά θρανία και ύστερα μιὰ μικρή κάμαρη με ένα μεγάλο μαυρο τζάκι.

— Κυρία, εδώ καθόταν η κυρία Φανή. Έδώ κάναμε μάθημα.

— Δε θα ξανάρθη πιά η κυρία Φανή; Ρώτησε η άλλη μικρή.

— Τώρα θάχετε έμένα δασκάλα είπε, η νέα και άνοιξε τα παράθυρα να αερίση το δωμάτιο.

Μιὰ γειτόνισσα απέναντι είδε την κίνηση στο σχολείο και έφθασε βιαστική.

— Κυρία καλώς ώριστες. Μόνη σου είσαι; Δε φοβάσαι;

— Τι να φοβηθώ; λέει η δασκάλα.

— Να ξαίρω και γώ, να πάρης καμμιὰ μικρή να σου κάνη συντροφιά. Θέλεις να σου στείλω την κόρη μου, είναι κιόλας μαθήτρια στην τετάρτη τάξη.

— Ευχαριστώ πολύ είπε η νέα και άνοιξε τη βαλίτσα της, έβγαλε μιὰ μικρή λαμπίτσα και την άναψε.

Η γειτόνισσα έκανε νόημα στην κόρη της.

— Φώτω, φέρε τη σκούπα να σκουπίσης λίγο. Να πάρης και ρούχα νάρθης να κοιμηθής εδώ με τη δασκάλα σου.

Με κανόνισαν κιόλας σκέφθηκε η νέα και άφησε τη γειτόνισσα να διατάξη, βγήκε στο χαγιάτι και στάθηκε.

Ο άποσπερίτης λαμποκοπούσε στον βραδυνόν ουρανό.

Αναστήραξε η κοπέλλα βλέποντας το άστρο.

— Θεέ μου άς πάει καλά τοῦτος ο χρόνος σε τοῦτο το χωριό.

Μιὰ ήσυχία βασίλευε γύρω και η βραδυνη δροσιά έκανε τη νέα να μπη μέσα.

Η Φώτω είχε κιόλας σκουπίσει και κουβαλούσε τώρα ρούχα για να στερώση.

Η νέα έλυσε το μεγάλο μπόγο έστρωσε κι' αυτή χάμω σε μιάν άκρη, άπλωσε καθαρά σεντόνια έβαλε ένα μαξιλάρι και έκανε το στανρό της. Η Φώτω είχε άνοιξει τα μάτια και κοίταζε χωρίς να μιλά.

Μα να στην πόρτα φάνηκε πάλι η γειτόνισσα φέροντας μιὰ στάμνα νερό.

— Κυρία φρέσκο νερό από τη βρύση να πιής, να δροσιστής. Έρχεται από ψηλά από το βουνό, το καλλίτερο νερό του τόπου.

Η νέα δέ μίλησε, έβγαλε από την τσάντα της δύο άχλάδια και τα πρόσφερε στη γειτόνισσα. Έκείνη τα πήρε και λέγοντας στη Φώτω να σκεπασθή καλά να μην κρυώσει έφυγε καλονυχίζοντας.

Έφαγαν και έξπλωσαν σιωπηλές.

Το νέο περιβάλλον και η κούραση του ταξιδιού την κοίμησαν άμέσως.

(Ακολουθεί)



Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

ΚΑΠΟΤΑΔΕΣ - ΤΕΡΖΗΔΕΣ ΚΑΙ ΚΑΖΑΖΗΔΕΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μέσα στις πλανόδιες τέχνες που έπαixαν σπουδαιότατο ρόλο στην έλληνική ζωή των τελευταίων αιώνων πρέπει να θεωρήτομε πώς κατέχουν ιδιαίτερη θέση και οι τέχνες των καποτάδων, και κεντητάδων. Οι καποτάδες που λέγονταν και ραφτάδες ήσαν έλληνες Βλαχόφωνοι από τα χωριά της Πίνδου, του Συράκου, του Μαρτσουκίου, των Καλαρρυτών, της Σαμαρίνας. Οι κεντητάδες ήσαν έλληνες Γιαννιώτες και Ζαγορίσιοι λέγονταν από τον πολύ κόσμο τερζήδες και έτσι τους λένε ακόμη σε πολλά μέρη. Από τις τέχνες και τους τεχνίτες αυτούς βγήκαν και τα τόσο σινειθησμένα στην Ελλάδα επίθετα Καποτάς, Ράφτης, Τερζής, Τερζόπουλος, Τερζάκης και άλλα παράγωγα.

Τα επαγγέλματα του Καποτά και του Τερζή άπασχολούσαν άλλοτε χιλιάδες άντρες και τα θεωρούσαν άριστοκρατικά επαγγέλματα, στα μέρη που είχαν άκμή, καθώς επίσης τα θεωρούσαν περήφανα και τίμια. Στο Συράκο, λ. χ. που ο περισσότερος άντρικός πληθυσμός του έκανε το ράφτη και καποτά είχε φθάσει η δουλειά σε τέτοια περιωπή, ώστε κάθε πλούσιον άνθρωπο, κάθε έμπορο ή έπιστήμονα να τον λένε οι Συρακινώτες ράφτη. Και τώρα ακόμη διατηρείται στον τόπο, αυτή η φράση για να χαρακτηριστεί ένας έπιστήμονας ή ένας άριστοκράτης: «Αυτός είναι από το κόμμα των ραφτάδων».

Από το κόμμα αυτό από οικογένειες δηλαδή καποτάδων και ραφτάδων ήταν και ο Συρακιώτης Ι. Κωλέτης ο πρωθυπουργός, ο Συρακινώτης Ζαλοκώστας, ο ποιητής και τελευταία ο Κρυστάλλης. Οι Συρακιώτες καποτάδες σκορπίζονταν σε όλη τη Βαλκανική και στα παράλια της Αδριατικής. Οι Γιαννιώτες και Ζαγορίσιοι

Τερζήδες πήγαιναν και αυτοί παντού μιὰ πιά πολύ έμεναν στα Γιάννενα και δούλευαν και από εκεί πήγαιναν το κεντημένο έμπόρευμά των στα πανηγύρια της Βαλκανικής και της Πόλης.

Σήμερα η τέχνη του τερζή δεν άκμάζει πιά στα Γιάννενα, και ως πέρυσι-τώρα δεν ξέρω ένας τερζής μόνο υπήρχε, ο γέρο Κατσιάρης. Τερζήδες όμως Ηπειρώτες οι περισσότεροι βρίσκονται ακόμη εδώ κι' εκεί σε μερικά άστικά κέντρα που εφοδιάζουν με εγχώριες στολές τα τριγύρω χωριά. Τερζήδες ακόμη βρίσκονται άρκετοί στην Αλβανία που διατηρούνται περισσότερο από την Ελλάδα τα κεντημένα με μπρισίμι άνδρικά και γυναικεία φορέματα. Αλλά και η Κρήτη έχει ακόμη τερζήδες γιατί και εκεί διατηρείται η εγχώρια άνδρική φορεσιά ή κεντημένη με μπρισίμι, και η Δυτική Θράκη, ιδίως η Κομοτινή και η Εάνθη έχουν τους δικούς των, γιατί οι Μουσουλμάνοι της Δυτικής Θράκης κρατούν με φανατισμό τη μόδα των κεντημένων γελέκων και σαλβαριών.

Οι τερζήδες δούλευαν και δουλεύουν ακόμη με χρυσόνημα και με μπρισίμι μαυρο ή κόκκινο, τα πολύχρωμα μπρισίμια ήσαν πιά σπάνια. Το κόκκινο όμως μπρισίμι το μεταχειρίζονταν πολύ, γιατί με αυτό έκεντούσαν τα σεγκούνια των γυναικών του Ζαγοριού, της Κόνιτσας, των Κονρέντων και άλλων μερών. Κυρίως μπρισίμια πολύχρωμα έμπαιναν στις περίφημες γιαννιώτικες ποδιές που έπληραν τέτοια διάδοση και που κάποτε κάποτε φοριούνται και τώρα ακόμη από καμιάν Ηπειρώτισσα ή Ρουμελιώτισσα. Είνε χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ενώ Έλληνες ήσαν οι άποκλειστικοί σχεδόν τερζήδες, δεν ήσαν έλληνες και αυτοί που έφτιαναν τα μπρισίμια. Η τέχνη αυτή ήταν

αποκλειστικό μονοπώλιο των Εβραίων. Οι έβραίοι τουλάχιστον των Ιωαννίνων ζούσαν αποκλειστικά σχεδόν από την τέχνη της κατασκευής των μπισιμιών. Πολύ λίγοι έλληνες έκαναν τη δουλειά του μεταξουργού στην Ήπειρο, την δουλειά, όπως λέγεται, ο μεταξουργός του **καζάξη**. Γι' αυτό στα Γιάννενα που ήταν σημαντικώτατο κέντρο έπεξεργασίας μεταξίου και κατασκευής μπισιμιών θα ίδω κανείς και τώρα ακόμη πολλούς έβραίους που έχουν επίθετο Καζάξης όχι όμως και επίθετο Τερζής.

Από τους έβραίους τὰ μπισίμια στέλλονταν σέ όλη την Ήπειρο, την Άλβανία, τη Μακεδονία. Κυρίως μεγάλη εξαγωγή κάνανε στο Βεράττη και στη Θεσσαλονίκη. Από τη Θεσσαλονίκη οι έβραίοι έμποροι τὸ στέλλανε στη Μάκεδονία, στη Θράκη και στην Πόλη.

Ένας από τους δυο έβραίους καταστηματάρχες καζάξηδες που έμειναν στὶ Γιάννενα, ο Γιουσελέν Λεβή, μου έλεγε, κλαίγοντας την κατάντια τῆς τέχνης του.

—Εἶνε ζήτημα ἂν ἡ δουλειά μας θὰ βαστάξη ὀχτὼ ὡς δέκα ακόμη χρόνια. Ἡ πελατεία λιγοστεύει πολύ, οἱ γυναῖκες μας πὸν δουλεύουν τὸ μετάξι ἀλλάζουν δουλειά ἢ πεθαίνουν, οἱ τεχνῆτες τοῦ μπισιμιού οἱ ἄνδρες ἕνας-ἕνας γερνοῦν καὶ χάνονται. Σήμερα κάτι λίγο πρᾶγμα βγάζουμε μόνο στην Ήπειρο τὴν Ἑλληνική καὶ τὴ Βόρειο καὶ στην Αἰτωλοακαρνανία τοῦ χρόνου ποὺς ξέρεἰ ἂν θὰ χρειάζεται μπισίμι ἀφοῦ κανέναν πιά σχεδὸν δὲν κεντᾷ τὰ ρούχα του».

Τὸ παράπονο τοῦ Γιουσελέν Λεβή θὰ τὸ ἀκούσετε, σὲ ὅποιο μέρος καὶ ἂν πᾶτε τῆς Ἑλλάδας, καὶ ἀπὸ ὅλους τοὺς παλιούς τεχνῆτες, πὸν δὲν εἶναι πειὰ τῆς μόδας ἢ πὸν ἀντικατάστησε ἡ μηχανή. Καὶ οἱ **καποτάδες**, καὶ οἱ **τερζήδες**, καὶ οἱ **χρυσικοί**, καὶ οἱ ἀγιογράφοι καὶ οἱ **ταλιαδόροι** καὶ οἱ **κουδουνάδες** καὶ οἱ **ἀνυφαντάδες** καὶ οἱ **ισαρουχάδες** καὶ οἱ **τουφεζήδες** καὶ τόσοι ἄλλοι κλαῖνε τὴν τέχνη τους πὸν ξεφτίζει πὸν χαλᾷ, πὸν χάνεται.

Οἱ καζάξηδες εἶχαν τὰ ἐργαστήριά τους στὰ σπίτια τους ὅπως τὰ εἶχαν παλιότερα ὅλοι οἱ τεχνῆτες πὸν στὴ δουλειὰ χρησιμοποιοῦσαν καὶ τὶς γυναῖκες. Τέτοιες τέχνες ἦσαν τοῦ **γουναραῖ** ἢ **γουναρῆ**

τοῦ **δεσμαῖ** ἢ **ταμπάκη** τοῦ **ἀνυφαντῆ**, καὶ ἄλλες. Κυρίως οἱ έβραίοι καζάξηδες ἦσαν μέσα στὸ φρούριο στὰ Γιάννενα γιατί φαίνεται πὸς εἶναι οἱ πῖο παλιὸι κάτοικοι τοῦ μέρους καὶ βρίσκονται στὰ Γιάννενα τουλάχιστον ἐδὼ καὶ χίλια χρόνια. Καὶ τώρα ἀκόμη θὰ ἴδωτε στοὺς δρόμους τοῦ Κάστρου τὶς έβραῖες νὰ κάθονται στὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν τους καὶ νὰ ἀσχολοῦνται στὸ γνέσιμο τοῦ μεταξιοῦ ἢ στὸ βάψιμό τους ἢ στὸ βράσιμο.

Ἀπὸ τὸ μετάξι αὐτὸ έκαναν οἱ έβραίοι **μπισίμι**, **γαϊτάνι**, **δτεῖ**, **χρυσόνημα** καὶ **χρυσογάϊτανο**. Ὅσο γιὰ τοὺς καποτάδες, ἡ τέχνη αὐτὴ κρατιῶνται μέχρι πρὸ ἐξήντα—έβδομηντα ακόμη χρόνων σὲ πολὺ μεγάλη ἀκμή. Οἱ κάτριοι τῶν χωριῶν τῆς Πίνδου φαίνεται πὸς ἀνέκαθεν ἦσαν ἀνυφαντάδες, ράφτες καὶ έμποροι τοῦ μαλλιῦ καὶ τῶν μαλλίνων ὑφασμάτων. Οἱ ὄρεινοὶ αὐτοὶ βλαχόφωνοι πληθυσμοὶ μὲ τὴν ἑλληνικωτάτη συνείδηση, ἦσαν καὶ εἶναι κτηνοτρόφοι, ἀλλὰ περισσότερο ἀκόμη ἦσαν καὶ εἶναι ὑφαντουργοὶ, ἀγωγιάτες έμποροι καὶ τεχνῆτες κάθε τέχνης.

Οἱ Συρακιῶτες ὑφαντοραφτάδες πὸν ἦσαν παλιότερα γνωστοὶ ὡς καποτάδες βρίσκονται πρὸ διακοσίων χρόνων σκορπισμένοι στὴ Βενετία, στὸ Τριέστη, Μασσαλία, καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα παράλια μέρη τῆς Μεσογειακῆς Εὐρώπης. Οἱ ἴδιοι φαίνεται πὸς ἐπήγαιναν ἐκτὸς ἀπὸ τὰ παράλια τοῦ Ἰονίου καὶ τοῦ Αἰγαίου καὶ στὰ νησιά τῶν δύο ἑλληνικῶν θαλασσῶν, γιατί δὲν βλέπομε ἄλλους καποτάδες στὰ μέρη αὐτά, ἐνῶ ἡ κάπα ἢ ναυτικὴ ἦταν τόσο ἀναγκαῖα τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στοὺς θαλασσινοὺς πληθυσμοὺς πραγματικὰ τότε ἡ κάπα ἀντικαταστοῦσε τὰ ἀδιάβροχα κηρωτὰ ὑφάσματα πὸν λέγονται τώρα ἀπλῶς «ἀδιάβροχα» ἢ **νιτσεράδες**. Καὶ σήμερα ὅμως ἀκόμη στὴν Πρέβεζα οἱ ναυτικοὶ φοροῦν ἀντὶ γιὰ νιτσεράδες καπότες μάλλινες πὸν βγαίνουν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἐγκαταστημένων ἐκεῖ Συρακιωτῶν καποτάδων, ἴσως μάλιστα καπότες ναυτικῆς νὰ φοροῦν ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Πρέβεζα καὶ οἱ ναυτικοὶ πληθυσμοὶ ἄλλων ἑλληνικῶν μερῶν.

Οἱ Συρακιῶτες καποτάδες, καθὼς καὶ οἱ Καλαρρυτιῶτες, καὶ οἱ Ματσουκιῶτες, καὶ οἱ Σαμαρινιῶτες ἐγύριζαν κάθε χρόνο, ἢ κάθε δεύτερο ἢ τρίτο ἢ τέταρτο χρόνο

στὴν πατρίδα των. Ἐγύριζαν τὸ καλοκαίρι στὰ ὄρεινὰ δροσρὰ χωριά των καὶ ἐτοίμαζαν τὰ ὑλικά. Ἀγόραζαν πρῶτα-πρῶτα τὸ μαλλί, ὕστερα τὸ ἐλανάριζαν, τὸ ἐγνεθαν, τὸ ὑφαιναν, τὸ περνοῦσαν ἀπὸ τὴ νεροτριβή. Τὸ πανὶ ἔτσι πιά ἦταν ἐτοιμο γιὰ νὰ ραφτῇ. Ἡ δουλειὰ τοῦ λαναρίσματος, τοῦ γνεσίματος καὶ τῆς νεροτριβῆς ἐγίνεταν ἀπὸ τὶς γυναῖκες. Οἱ ἄντρες ἦσαν οἱ ἀνυφαντές: ὕστερα ὅταν ἄρχιζαν τὰ κρῦα ἐγινόταν ἡ ἐξοδος τοῦ ἀντρικοῦ πληθυσμοῦ, τὸ πρᾶγμα φορτώνονταν σὲ ζῶα καὶ τράβαγαν διὰ ξηρᾶς πρὸς τὰ κέντρα πὸν εἶχαν στρώσει τὴν δουλειά τους οἱ καποτάδες. Ὅσοι πιά εἶχαν γεράσει καὶ εἶχαν ἀνέβει στὰ χωριά των γιὰ νὰ πεθάνουν δὲν ἔκαναν ἄλλο ταξεῖδι. Μένανε καὶ ὑφαιναν, ὅσο ἄντεχαν, χράμια, βελέντζες κιλίμια γιὰ τὴ χρῆση τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ κόσμος πολὺ κακὰ νομίζει ὅτι οἱ Βλάχοι οἱ βλαχόφωνοι δηλαδὴ πληθυσμοὶ τῆς Ἑλλάδας, εἶναι κυρίως νομάδες κτηνοτρόφοι. Γιαυτὸ μεταχειρίζεται τὴν ἔκφραση Βλάχος, ἀντὶ γιὰ πλανόδιος τσοπάνης. Καὶ ὁμως ἂν ἐξαίρεση κανέναν τοὺς ἡμινομάδες Ἀρβανιτόβλαχους πὸν ἔχει ὁ τόπος μας, κανέναν βλαχόφωνο δὲν εἶναι κτηνοτρόφος νομάς. Οἱ βλαχόφωνοι πληθυσμοὶ εἶναι πληθυσμοὶ τεχνιτῶν, ἐμπόρων, ἀγωγιάτων καὶ κτηνοτρόφων πὸν μένουν στὰ ὄρεινὰ χωριά τῆς ραχοκοκκαλῆς τῆς Πίνδου, ἀλλὰ καὶ στὸν Ὀλυμπο καὶ στὰ Χάσια, καὶ στὸ Μπέλες καὶ ἄλλου, καὶ πὸν ἀφίνουν τὸν χειμῶνα τὰ μέρη τους καὶ δουλεύουν στὰ πεδινὰ μέρη ἢ βόσκουν τὰ πρόβατά τους στὰ χειμαδιά. Ἀπὸ τὴν μετακίνηση ὅμως αὐτὴ ὡς τὸ νομαδισμό ὑπάρχει τεράστια διαφορά. Ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ διπλῆς κατοικίας χειμωνιάτικης καὶ καλοκαιρινῆς ὡς τὴν ἀνυπαρξία μόνιμης

κατοικίας τὸ πρᾶγμα διαφέρει πολὺ. Εἶναι περίεργο μάλιστα πὸς καὶ ὅσοι ἔγραψαν γιὰ τοὺς κουτσόβλαχους τῆς Ἑλλάδας δικοί μας καὶ ξένοι θεωροῦν τὴν πλειονότητά τους ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ νομάδες κτηνοτρόφους ἐνῶ οὔτε ἕνας κουτσόβλαχος κτηνοτρόφος δέν εἶναι νομάς. Νομαδικὴ ζωὴ ἔχουν στὴν Ἑλλάδα μόνον οἱ Σαρακατσᾶνοι σκορπισμένοι καὶ στὴν Ἀλβανία ἀκόμη καὶ τὴν Σερβία καὶ τὴν Βουλγαρία πὸν ἄλλην γλῶσσα δὲν ξέρουν ἀπὸ τὴν ἑλληνική καὶ πὸν οἱ ἴδιοι αὐτονομάζονται «σκηνῖτες». Μὲ αὐτοὺς ὁ κόσμος μπερδεύει τοὺς Βλάχους κτηνοτρόφους πὸν ἔχουν διπλὴ κατοικία καὶ ἔτσι κατάντησε στὴ κοινὴ γνώμην ἃ λέγεται βλάχος κάθε τσοπάνης καὶ βλαχοποῦλα τσοπάνισσα.

Ἡ διευκρίνιση αὐτὴ εἶναι ἀναγκαῖα γιὰ νὰ κατονοηθῇ πὸς οἱ βλαχόφωνοι μας πληθυσμοὶ φθάσανε σὲ τέτοια ἀκμὴ στὴν ὑφαντουργική καὶ ραπτική τέχνη καθὼς καὶ στὸ ἐμπόριο καὶ στὴν ἐπιστήμη καὶ καὶ στὸν στρατὸ πρᾶγμα πὸν ἦταν ἀδύνατο νὰ γίνη, ἂν αὐτοὶ ἦσαν νομαδικοί.

Οἱ Σαρακατσᾶνοι τὸ ἐναντίον μὲ τὸ νὰ ζοῦν νομαδικὴ ζωὴ, οὔτε τεχνῆτες, οὔτε έμποροι, οὔτε ἐπιστήμονες, οὔτε στρατιωτικοὶ γίνονται, ἂν καὶ εἶναι οἱ πῖο εὐγενεῖς, πῖο ἐξυπνὴ, καὶ πῖο φιλόδοξοι ῥάτσα μας. Ἐγὼ τουλάχιστον ἕνας φοιτητῆς Σαρακατσᾶνος μόνον ἔχω μάθει ὅτι ὑπάρχει, ἀλλ' καὶ αὐτὸς ἀνήκει σὲ οἰκογένεια πὸν ἄφισε τὴ νομαδικὴ ζωὴ. Τὸ ἐναντίον οἱ βλαχόφωνοι ἐπιστήμονες ἀριθμοῦνται σὲ χιλιάδες στὴν Ἑλλάδα, καθὼς καὶ οἱ έμποροι καὶ οἱ τεχνῆτες. Ἐτσι ἐξηγεῖται πὸς δὲν ὑπάρχει μέρος



Ὁ Γέρω ΚΑΤΣΙΚΑΡΗΣ ὁ τελευταῖος Τερζῆς στὰ Γιάννενα κεντώντας ἕνα χρυσὸ γυλέο.

(Φωτογρ. Κ. Φαλταίτης)

στην Ελλάδα που να μην έχη επίθετο Βλάχος, Βλαχόπουλος, Βλαχάκης, Βλαχούσης, Βλαχάβας, Βλαχίδης, Βλαχανδρέας Βλαχογιώργος κ.λ.π. προσερχόμενα από τους εμπόρους, ή τεχνίτες που έσκορπισθήσαν και σιγά-σιγά έμειναν μόνιμοι κάτοικοι σε ένα τόπο, ενώ επίθετο Σαρακατσάνος είναι δυσκολώτατο να βρεθί.

Οι πληθυσμοί λοιπόν αυτοί των εμπορών και τεχνιτών που μετ' από τις μεγάλες ειδικότητες των τεχνών των είχαν και την ύφαντουργική και ραπτική μετ' απασχολούν σήμερα. Η τέχνη όμως του καποτά, του ύφαντουργού δηλαδή και ράφτη μάλλινων εξωτερικών ρούχων ναυτικών και της στεριάς βρίσκεται τώρα σε μεγάλη παρακμή και διαρκώς χάνεται, γιατί ο κόσμος και στις πολιτείες και στα χωριά, ντύνεται περισσότερο με ευρωπαϊκά ύφασματα μάλλινα ή με έγχωρια βαμβακερά, παρά με μάλλινα που βγαίνουν από τα χέρια των άφαντάδων. Παρ' όλα αυτά, ράφτες Συρακιώτες, της παλιάς αυτής σχολής, καθώς και Άγναντίτες και Ασπροποταμίτες που έμαθαν την τέχνη από τους Συρακιώτες, θα βρῆτε και τώρα ακόμη στη Θήβα, Λεβαδεία, Λαμία, Αγρίνιο, Τρίκαλα, Λάρισα, Έλλάσσωνα και άλλου. Ράβουν έγχωρια είδη και έχουν στο μαγαζί τους έπιγραφή **Καποτάδες** ή ονομάζονται από τον κόσμο καποτάδες.

Είναι ακόμη αξιοπαρατήρητο πώς οι βλαχόφωνοι πληθυσμοί δεν άνακατεύτηκαν διόλου με το φάσιμο βαμβακερών ύφασμάτων και πώς η τέχνη αυτή ανέκαθεν βρίσκεται στα χέρια των έλληνοφώνων της Θεσσαλίας πληθυσμών. Τα

άμπελάκια, ή Ραψάνη, ο Τύρναβος, ή Τσαριτσάνη, το Ζάκρο και άλλα ήσαν μέρη που όλος σχεδόν ο πληθυσμός άνδρες και γυναίκες ασχολούνταν με το γνέσιμο βαμβάκων νημάτων, με το βάψιμο, με το φάσιμο, με την πώληση βαμβάκερών ύφασμάτων. Και εδώ ύφαντες ήσαν οι άντρες. Η τέχνη μάλιστα παρά τα κοινώς πιστευόμενα δεν έχάθηκεν από τα μέρη αυτά. Ύφαντουργοί άντρες βρίσκονται πολλοί ακόμη και στα Άμπελάκια, και στη Ραψάνη και στο Ζάκρο, και τα όνομαστά έγχωρια «νταμωτά» της Δαρίσσης που τόσο άφθονα γίνονται σήμερα, βγαίνουν από τα χέρια κυρίως των Ζαρκινών άφαντών.

Κατά τον ευρωπαϊκό μάλιστα πόλεμο οι Ζαρκινοί άνυφαντάδες, οι περιφημότεροι από όλους τους άνυφαντάδες της Θεσσαλίας, αφού το μισό χωριό αυτή την τέχνη κάνει, ήσαν ευκτερία να έργασθουν πολύ και η τέχνη είχε πάθει τότε κάτι σαν νεκρανάσταση.

Από τους Ζαρκινούς άνυφαντάδες όμως οι περισσότεροι άλλαξαν τώρα επάγγελμα ή αναγκάστηκαν να ασχοληθούν με την καλλιέργεια της γῆς. Σ' ένα τελευταίο μου ταξίδι στην Κανερλίνη είδα ένα γέρο Ζαρκινό παλιόν άνυφαντή φορτωμένο μ' ένα σακκί μέσα στο όποιον είχε τα σύνεργά του μπαλωτή.

—Στα γεράματά μου είπεν ο γέρο Ζαρκινός, που είχα άλλοτε πέντε άργαλειούς σπίτι μου, κατάντησα να γυρίζω στα χωριά και να μπαλώνω παπούτσια, ποις όμως να δόση δουλειά σ' ένα γέρο άνυφαντή.



ΟΡΟΙ ΕΓΓΡΑΦΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΤΗΣΙΑ 180
ΕΞΑΜΗΝΟΣ 100
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΛΙΡ. ΑΓΓΛΙΑΣ 1
ΟΙ ΧΡΥΣΟΔΕΤΟΙ ΤΟΜΟΙ ΜΑΣ ΔΡ. 130

“Οποιοι επιθυμούν ν' αναλάβουν την αντιπροσωπεία μας στις έπαρχίες ως μας ζητήσουν ταχυδρομικώς δρους και οδηγίες.

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

ΑΝ ΥΠΗΡΧΕ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Οι καπνεργάτες είναι το εργατικό στοιχείο που περισσότερο απ' όλα τάλα διάκειται φιλικώς προς το κομμουνιστικό κόμμα. Οι καπνεργάτες είναι ή εργατική τάξη που σχεδόν κάθε χρόνο άπειλει με άπεργια ή καταφέρει σ' αυτήν και που κάθε χρόνο έχει κι ένα πίνακα αιτημάτων που ζητεί την άποδοχή τους. Κι όμως ή καπνεργατική τάξη περισσότερο από κάθε άλλην κατηγορία και καλλύτερα άμοίβεται και άποζημιώσεις σοβαρές έχει πάει και άπολαύει μιας ιδιαίτερας προστασίας. “Αν θελήσωμε να εξηγήσωμε το πράγμα δεν θα πρέπει να ρίξωμε όλο το άδικο στο 'ς καπνεργάτες. Γιατί όσο και αν κρατική φροντίδα υπήρξε γι' αυτούς κάπως έξαιρεί κι έν τούτοις υπάρχουν καπνεργάτες που δυστυχούν. Και τούτο σημαίνει πώς οι φροντίδες του κράτους δεν ήσαν άνάλογες με τη δυστυχία αυτής της τάξης. “Αν όμως θυμηθούμε ότι εδώ και είκοσι χρόνια το κράτος άδιάκοπα άντιορίζει καπνεργατικό πρόβλημα, θα ίδουμε ότι το καπνεργατικό επάγγελμα βρίσκεται υπό κρίση από καιρό. Κι όταν πληροφορηθούμε ότι ο σημερινός αριθμός των καπνεργατών είναι πενταπλάσιος από τον άριθμό των καπνεργατών του 1914, τότε πολύ δικαίως θα ρωτήσωμε πώς και γιατί το κράτος επέτρεψε ν' αύξηθῇ τόσο πολύ ο άριθμός των εργατών σ' ένα επάγγελμα που αντιμετώπιζε την κρίση εδώ και χρόνια. “Αν από τότε άναγνωρίζονας την καπνεργατική όμοσπονδία ζητούσε όνομαστικό κατάλογο των μελών της και άπαγόρευε την είσοδο άλλων μελών σ' ένα υπό κρίση επάγγελμα και οι καπνεργάτες θα περνούσαν καλλίτερα και το πρόβλημα δεν θα ήταν τόσο περίπλοκο ώστε να δυσκολεύεται σήμερα το κράτος να το αντιμετώπισῃ. “Αν μάλιστα το μέτρο αυτό το έγενί-

κευε περισσότερο ή κυβέρνηση και σε συνδυασμό με μια πραγματική άγροτική πολιτική, έπιχειρούσε να δι' χειρὸς όρισμένες άστικές μάζες προς την ύπαιθρο, τότε με τον τρόπο αυτό θα είχε λύσει άποτελεσματικά το πρόβλημα, θα είχε μεταβάλλει μάζες επαναστατικού προλεταριάτου σε άγρότες μικροϊδιοκτήτες, σε στοιχείο φύσει άντικομμουνιστικό και θα μπορούσε να πῇ πώς με τον τρόπο αυτό φανέρωσε μια μελετημένη και συνειδητή πολιτική στο κοινωνικό ζήτημα. “Αντιθέτως το κράτος παρουνιάζεται άδιάκοπα άμελέτητο, συλλαμβάεται διαρκώς να προχειρολογῇ και να προσπαθῇ με μπαλώματα να διορθώση καταστάσεις που από τη φύση τους άπαιτούν βασικές λύσεις και ξεκαθαρισμένη πολιτική κατεύθυνση. Τονίσαμε πολλές φορές πώς ή άστυνομία δεν είναι το κατάλληλο μέσο να ξεριζώνη ιδεολογίες που ξεπηδοῦν από κάποιες ανάγκες. “Οποιος θέλει να πολεμήσῃ τον κομμουνισμό πρέπει να εξαφανίσει πρώτα τις σιτίες που τον γεννοῦν, να δώσῃ ένα άλλο φάρμακο στη δυστυχία της μάζας. “Ο υποκόπανος όμως της χωροφυλακῆς μάς φαίνεται ή χειρότερη κοινωνική πολιτική που μπορεί ν' άσκήσῃ ένα κράτος, όταν, ιδίως, δεν έχει, έξω από τους υποκόπανους, να έπιδείξῃ τίποτε άλλο.

ΜΙΚΡΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Στην τελευταία «Νέα Έπιθεώρηση» ο κ. Πικρός κρίνει τον Τάιν και ο κ. Μπαρμπύς τον Ίψεν. Τόσο ο Ίψεν όσο και ο Τάιν είναι πιότερο λευκά άνθη της Μπουρζουαζίας παρά κόκκινα. Μόλον τούτο ο κ. Μπαρμπύς ξέρει να κρίνῃ και να σέβεται. “Ο κ. Πικρός όμως ούτε νά κρίνῃ ξέρει ούτε να σέβεται.

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

“Ο κ. Γ. Ν. Πολίτης, γράφοντας στο προηγούμενο φύλλο για τη μετάφραση από τον κ. Παύλο Γνευτό μερικῶν έπιγραμμάτων του

Γκαίτε, εἶνε παραθέσει καὶ τὸν στίχο «So unter andern, gemeinen Liedern κλπ.» μεταφράζοντάς τον συνάμα πρόχειρα: «ἔτσι, ἀνάμεσα σ' ἄλλα συνηθισμένα τραγούδια κτλ.» Διαβάζοντας ὁμοῦ ὑστερα τὸ ἄρθρο τοῦ τυπωμένου, εἶδε πὼς σύμφωνα με τὸ ὅλο νόημα τοῦ ἐπιγράμματος, ἡ λέξη *gemein*, πού ἔχει δύο σημασίες «κοινός, συνηθισμένος», ἀλλὰ καὶ «πρόστυχος», ταίριαζε δὴ πὺ καλὰ νὰ παρῇ στὴ δεύτερη σημασία της. Ἡ ὑστερότερη αὐτὴ σκέψη του εἶναι, καθὼς μᾶς εἶπε, ἄλλη μιὰ ἀπόδειξη πὸσο δύσκολη δουλειὰ εἶναι μιὰ καλὴ μετάφραση καὶ πόση προσοχὴ χρειάζεται ἀπὸ τὸν μεταφραστὴ γιὰ ν' ἀποδίδεται πιστὰ τὸ νόημα ἐνὸς κειμένου.

ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟΨΑΛΛΗΛΙΚΟ

Ὅπως με κάθε ἀφορμὴ, τώρα με τὰ ἐργατικά ξαναφάνηκε στὴ μέση τὸ ζήτημα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Τακτικά θὰ γίνεται αὐτὸ ὅσο δὲν πέρνει τέλος. Βλέποντας τὶς ἀπαιτήσεις τῶν μισθῶν με τὰ μάτια ὁχι εἰδικῶν, ἀλλὰ συνεθισμένου πολίτη, βρίσκομε πὼς εἶνε πολὺ δίκιο ὅτι γυροῦν, με τὴ διαφορὰ πὼς ἔπρεπε ταυτόχρονα νὰ γίνῃ ἐκκαθάριση καὶ νὰ λιγοστεῖν ὁ ἀριθμὸς τῶν. Ἐτσι καὶ ὅσοι μὲναν θὰ πληρωνόνταν καλλίτερα καὶ τὸ κράτος δὲν θὰ εἶχε ἐπιβάρυνση καὶ ἡ δουλειὰ θὰ γινόταν καλλίτερα.

Ὅσοι ἔτυχε—καὶ ποίους δὲν τὸ ἔπαθε—νὰ χρειαστοῦν νὰ ἔλθουν σὲ συνάφεια με δημοσίαν ὑπηρεσίαν, ἐδημιούργησαν τὴν κοινὴ πεποίθηση πὼς στὰ δάχτυλα εἶνε οἱ ὑπάλληλοι πού εἶνε στὴ θέση τους. Τοὺς ἄλλους δέ νει ἡ τεμπελιά, ἀναιμελιά, ἄγνοια καὶ τὸ παρακολούθημά της νὰ κάνουν τὸν καμπόσο καὶ νὰ νομίζουν πὼς προσφέρουν μεγάλη χάρη, ὅταν κάνουν τὴ δουλειὰ γιὰ τὴν ὁποία πληρώνονται. Ἄν συνέβαινε νὰ ἀναλάβῃ καμμιά ιδιωτικὴ ἐπιχείρηση κανένα μέρος τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ εἶνε βέβαιο πὼς πολὺ λίγους ὑπαλλήλους θὰ κρατοῦσε ἀπὸ τους παλῆους. Μεγαλύτερη βάσανος ἀπὸ αὐτὸ δὲν γίνεται.

Καμμιά κυβερνήση ὁμοῦ ὡς τώρα δὲν εἶχε τὸ θάρρος νὰ κἀν αὐτὴ τὴν ἐκκαθάριση. Τὸ ἐνάντιο, ἂν δόσουμε πίστη σὲ ὅσα γράφονται, σιγὰ—σιγὰ ἀντὶ νὰ λιγοστεῖν μεγαλώνει ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑπαλλήλων. Ἀπὸ μᾶς κρίνεται ἔτσι φυσικὰ ἡ λύση τοῦ προβλήματος καὶ μένει ἕνα ἄξιωθῆναι συμπέρασμα. πὼς οἱ κυβερνήσεις μας δὲν ἔχουν τὸ θάρρος τῶν εὐθυνῶν. Πρέπει ὁμοῦ τότε νὰ κυβερνοῦν;

ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ε. Π. Παπανούτσου. *Ἡ Τριλογία τοῦ Πνεύματος*.—Ἐνα ἀληθινὸ σοφὸ βιβλίον, γραμμένο με σαφήνεια, ἀκριβεία καὶ πληρότητα,

με μαστορικὴ ταξινόμηση τῆς ὕλης, με φωτεινὴ καὶ μεθοδικὴ σειρὰ σκέψεων, με ὁμορφὴ καὶ πλούσια γλώσσα, με θάρρος καὶ πρωτοτυπία. Ἀντικείμενο τῆς μελέτης αὐτῆς εἶναι οἱ τρεῖς ἐκδήλωσες τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἡ Τέχνη, ἡ Ἐπιστήμη καὶ ἡ Ἠθικὴ, πού ὁ συγγραφέας τὶς παίρνει σὰν τρεῖς ἐκδήλωσες μιᾶς καὶ τῆς ἰδίας νοητῆς οὐσίας, τοῦ Πνεύματος.

Γράφει στὸ τέλος τὸ «Πνεῦμα γιὰ μένα εἶναι ἕνας τύπος νοητός, μιὰ ἔννοια. Μιὰ ἔννοια, πού ἔπλασα γιὰ νὰ κλείσω μέσα της ἕνα σωρὸ «φαινόμενα ἄλλης τάξης»—φαινόμενα δηλαδὴ πού οὔτε με τὰ «φυσικὰ» μποροῦν νὰ μποῦν στὴν ἰδία μοῖρα, οὔτε με τὰ «ψυχολογικὰ»—ἐπειδὴ νομίζω ὅτι τὰ φαινόμενα αὐτὰ μ' ὅλη τὴν ποικιλία των ἔχουν στὸ βάθος ὁμοιοτήτες τόσο θεμελιακές, πού, μόνον ὅταν με τὴν ἔξαρση τῶν κοινῶν στοιχείων τους ὑποταχτοῦν σ' ἕναν τύπο γενικό, γίνονται νοητὰ ἀκόμα καὶ στὶς διαφορὲς των. Τοῦτο μ' ἔκαμε νὰ θεωρήσω τὸ χωρισμὸν Ἐπιστήμης, Τέχνης καὶ Ἠθικῆς ἄπλη διάκριση «τροπικὴ» (modale). Στὴν «οὐσία» του (πού θὰ πεί! ἰδολογικὰ), τὸ Πνεῦμα εἶναι ἑνιαῖο καὶ μοναδικό. «Ὑποστάσεις» (πού θὰ πεί! τρόπους σύλληψης) ἔχει τρεῖς: τὴν Τέχνη, τὴν Ἠθικὴ καὶ τὴν Ἐπιστήμη.»

Καὶ συμπεραίνει: «Τὴν ὁργανικὴ σύνθεση τῶν τρόπων τοῦ Πνεύματος: σὰ μιὰν ἱστορικὴ στιγμὴ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ὅταν εἶναι φαινόμενον ὁμαδικό, τὸν ὀνομάζω *θηρσκαία*».

Εἶναι ἐποχὲς πού ἐπιδημικὰ, θαρρεῖς, πιάνει τὸν ἀνθρώπο θεία μανία. Μιὰ ἰδέα τοῦ πέμπτου ἐπιπέδου—τοῦ Θρησκευτικοῦ,—παίρνει τόση δύναμη καὶ τέτοιο πλάτος, πού κλείνονται μέσα της διατρέχει με τὴν πνοή της καὶ τοὺς τρεῖς τρόπους τοῦ πνεύματος σ' ὅλα τὰ ἐπίπεδα τοῦ φανερώματός των. Ἐπιστήμη, Τέχνη καὶ Ἠθικὴ, καὶ τοῦ Φυσιολογικοῦ, καὶ τοῦ Ἐρωτικοῦ, καὶ τοῦ Κοινωνικοῦ, καὶ τοῦ Ἐγωϊστικοῦ σταθμοῦ, φωτίζονται ἄξαρνα καὶ σφοδρὰ ἀπὸ ἕνα φῶς. Ἐμψυχώνονται σταθερὰ καὶ ἐντονα ἀπὸ ἕνα πάθος. Ἀπὸ τὸ φῶς καὶ τὸ πάθος μιᾶς Ἰδέας Θρησκευτικῆς, ἐνὸς δηλαδὴ μυστικοῦ δράματος τῶν σχέσεων Ἀνθρώπου καὶ Κόσμου.

Τέτοιοι χρόνοι πρέπει νὰ ὀνομάζονται *κλασικοὶ* στὴν ἱστορίαν. Εἶναι καιροὶ καθολικῆς σύνθεσης. Καιροὶ ἄρτιας ὁλοκλήρωσης τοῦ Πνεύματος.

Μᾶς λείπει ἡ μία καὶ μόνη θρησκευτικὴ ἰδέα. Ἡ ἰδέα πού θὰ μπορούσε νὰ κυριέψῃ βαθιὰ καὶ με πάθος τὸ Πνεῦμα ὁλόκληρο, νὰ ταυρίσῃ συμμετρικά τοὺς τρόπους του σὲ τριπλευρὴ πυραμίδα, νὰ θρονιαστῇ ἡγεμονικά στὴν κορυφὴ της καὶ δεσποτικὰ νὰ βασιλέψῃ μέσα στὸ στήθος τοῦ ἀνθρώπου.

Δυὸ τέτοιες ἰδέες πλάσαμε καὶ συντρίψαμε ἴσαμε σήμερον. Τὴν προελληνικὴ καὶ τὴν χριστιανικὴ.

Τὰ σημεῖα τῶν καιρῶν δείχνουν πὼς κυοφορεῖται μιὰ τρίτη, καὶ μιὰ τέταρτη.

Δὲν τὶς γεννᾷ ἡ Εὐρώπη—ὁ κόσμος τῶν Ἑλληνολατίνων καὶ τῶν Γερμανῶν. Ἡ Εὐρώπη τὶς πολεμᾷ καὶ θέλει, βρέφη ἀκόμα, νὰ τὶς

πνίξῃ. Ἡ Εὐρώπη τὶς ὑπονομεύει, ὅπως τὸ ἐλληνορωμαϊκὸ πνεῦμα ὑπονόμεινε τὸ Χριστιανισμό στὸ Βυζάντιο.

Τὶς γεννοῦν ἄλλοι λαοί. Ἀσπροι καὶ χρωματιστοί. Τὶς γεννοῦν καὶ ὁργανοῦνται νὰ τὶς ἐπιδείξουν μέσα στὸ γεμάτο φρίκη στίβο τῆς ἱστορίας. Ἀπ' αὐτοὺς ἄλλοι εἶναι κίολας στὴν εἴσοδο τῆς παλαιστρας. Ἄλλ' οἱ πὺ πίσω περιμένουν καὶ ἐτοιμάζονται...

Ἐτσι τελειώνει τὸ βιβλίον. Νομίζω ὁμοῦ ὅτι τὸ συμπέρασμα αὐτὸ εἶναι περισσότερο προχωρημένο, ἀπὸ ὅσο τοῦ ἐπιτρέπουν τὰ ἐπιχειρήματα πού τὸ ἐκυοφόρησαν, βγῆκε ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο του καὶ σὰ νὰ περπατεῖ μονάχο του. Ὁ λόγος τοῦ ἐκτροχιασμοῦ αὐτοῦ εἶναι, θαρρῶ, ἕνα μικρότατο λάθος πού ἔχει κάνει ὁ συγγραφέας στὴ σύνθεση τῆς μελέτης του. Στὰ περισσότερα σημεῖα συμφωνῶ μαζί του, πρᾶμα πού θὰ μπορούσε ἴσως κανεὶς ν' ἀνακαλύψῃ, ρίχνοντας μιὰ ματιὰ δὲ δυὸ μου μελέτες πού δημοσιεύτηκαν ἡ μιὰ στὴν «Ἀναγέννηση» (φυλ. Β. 4. Δεκ. 1917) «Ἐνα μετακομμουνιστικὸ Πιστεύω», ἡ ἄλλη στὰ «Ἑλληνικὰ Γράμματα» (φυλ. 1—2 Δεκ. 1927) «Ἡ Κοινωνία καὶ τὸ Θεάτρο». Ὁμολογῶ πὼς καὶ στὶς διό μου αὐτὲς μελέτες δὲν κατάφερα νὰ ἐκφράσω σαφῶς, ἀκριβῶς καὶ πληρῶς τὴ σκέψή μου.

Τώρα, ἀπὸ ὑποχρέωση στὸν ἀναγνώστη μου καὶ στὸν συγγραφέα τῆς «Τριλογίας τοῦ Πνεύματος» θὰ προσπαθῶ νὰ ἐκφράσω ὅσο μπορέσω καθαρότερα τὶς ἀντίρρησης πού ἔχω σὰ παραπάνω συμπεράσματα. Τὸ μικρότατο λάθος στὴ σκέψη τοῦ Παπανούτσου, θαρρῶ, εἶναι τοῦτο: Παραδέχεται ὅτι τὸ Πνεῦμα βρίσκεται σὲ μιὰ κατάσταση ἀγωνίας καὶ χαμοῦ πελαγωμένο μέσα στὸ ἄμορφο χάος τῶν πραγμάτων καὶ πὼς ἀπὸ τὴν ἀγωνία αὐτὴ καὶ τὸ χαμὸ λυτρώνεται, ἅμα πραγματοποιήσῃ τὴν ἐνότητά του, δηλαδὴ τὴ μία καὶ μόνη θρησκευτικὴ ἰδέα. Ἐγὼ νομίζω ὅτι τὸ Πνεῦμα βρίσκεται σὲ μιὰ κατάσταση λαχτάρας καὶ πάλης ἀγκαλιζόντας τὸ ἄμορφο χάος τῶν πραγμάτων καὶ δημιουργώντας ὁλοένα. Τὴ δημιουργία αὐτὴ τὴν κατορθῶναι ἅμα πραγματοποιήσῃ τὴν ἐνότητά του δηλαδὴ τὴ μία καὶ μόνη ἰδέα. Δὲ νομίζω πὼς ὁ νοῦς μου σοφιστεύεται ἀλλάζοντας τὴ λύτρωση με τὴ δημιουργία. Κι' ἀκόμα λιγότερο ὅταν δίνει περισσότερη σημασία στὸ ἂν ἡ πραγματοποίηση αὐτῆς τῆς ἐνότητος εἶναι μερικὴ ἢ ὁμαδική. Πιστεύω πὼς ἡ ἐνότης αὐτὴ δὲν χαλιέται παρὰ ἀπὸ ἀνάγκη γιὰ νέα δημιουργία, ὅπως τὸ προζύμι πού πρέπει ν' ἀνακατευθῇ με τὸ ἄλευρό καὶ τὸ νερό. Ἐτσι διαλύθηκαν οἱ Ἑλληνες μέσα στὴν Εὐρώπη καὶ ἔτσι ἡ Εὐρώπη διαλύεται σήμερον μέσα στὸν Κόσμον.

Ὁ ὁρισμὸς πού ἔδωκε ὁ Παπανούτσος παραπάνω: «τὴν ὁργανικὴ σύνθεση τῶν τρόπων τοῦ Πνεύματος σὲ μιὰ ἱστορικὴ στιγμὴ τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ὅταν εἶναι φαινόμενον ὁμαδικό, τὴν ὀνομάζω *θηρσκαία*» τὸν ὑποχρέωσε νὰ τραβήξῃ στὸ σφαλερὸ δρόμο, πιστεύοντας πὼς ἀπὸ τὴν ὁργανικὴ σύνθεση τῶν τριῶν τρόπων τοῦ Πνεύματος γεννιέται μιὰ ἄλλη ἰδέα, μιὰ ἰδέα τοῦ πέμπτου ἐπιπέδου κα-

θὼς λέει, καὶ πού δύσκολα περπατεῖ μες τὸ φῶρμα πού τὴν ντύνει τῆς μανίας, ἔστω καὶ ἂν μιλήσουμε γιὰ θεία μανία.

Ἡ θρησκευτικὴ μανία πού πιάνει τὸν ἀνθρώπο εἶναι, κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ ἰδία ἡ μανία τῆς Τέχνης, δηλαδὴ τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς τρεῖς τρόπους πού εἶπαμε, τοῦ μόνου ἀπὸ τοὺς τρεῖς πού προκαλεῖ *μανία*, καὶ τοῦτο γιατί ἔδω δρᾷ ἡ φαντασία. Καί, ἀκριβῶς, με τὴ θρησκευτικὴ μανία ἀρχίζουν οἱ ρωμαντικοὶ καιροί. Ἡ φαντασία δημιουργεῖ στὸν ἀνθρώπο τὴν εὐτυχία καὶ—κατ' ἀνάγκην—τὴ δυστυχία. Γιατὶ μόλις λάμψῃ τὸ φῶς τῆς εὐτυχίας, φανερώνεται καὶ τὸ σκοτάδι τῆς δυστυχίας.

Καὶ τί εἶναι εὐτυχία; Εὐτυχία εἶναι ἕνα σχέδιο. Κάτι πού δὲν ὑπάρχει μὰ πρέπει νὰ δημιουργηθῇ. Τὸ λένε καὶ ἰδανικό. Εἶναι τὸ ὁλοένα καλύτερο. Φάντασμα τοῦ πραγματικοῦ πού πρόκειται νὰ δημιουργηθῇ τὸ μέλλον. Τὸ σχέδιο αὐτὸ τὸ φτείνει ἡ φαντασία καὶ μόλις γεννηθῇ, ἀρχίζει ὁ πόθος γιὰ τὴν πραγματοποίησή του. Ὁ ἔρως πρὸς δημιουργίαν μελλοντικῆς ζωῆς. Ἐτσι στὰ μάτια τοῦ ἀνθρώπου λάμπει διαρκῶς μιὰν ἀφτασθὲν εὐτυχία, πού κοντοζυγώνει ἡ ἀποτραβιέται ἀνάλογα με τὴ δύναμη τῆς φαντασίας πού τὴ γενεῖ. Ὅταν πεθαίνει ἡ φαντασία, πεθαίνει καὶ ἡ εὐτυχία, γιατί δὲν ὑπάρχει πια μελλοντικὴ δημιουργία. Ὁ ἔρως σβύνει. Τὸ σκοτεινὸ χάος τοῦ πεσσιμισμοῦ σκεπάζει τὴ ζωὴ.

Νὰ λοιπὸν ἡ φαντασία πού δημιουργεῖ τοὺς θεοὺς, τὰ καλύτερα πρότυπα καὶ βάνει ἄθλους στὸν ἀνθρώπο. Ἡ μανία πού τὸν πιάνει εἶναι ἡ μανία τῆς δημιουργίας, τῆς τέχνης. Γιατὶ ἡ τέχνη εἶναι μιὰ νίκη, ἕνα κατορθῶμα, ἕνα σχεδίασμα, μιὰ μορφοποίηση τοῦ μέλλοντος (κι' ὄχι μονάχα στρογγύλεμα τοῦ πραγματικοῦ). Ἡ φαντασία φτείνει τὴν τέχνη καὶ ἡ ζωὴ συμμορφώνεται με τὸ σχέδιο. Μὰ γιὰ νὰ συμμορφωθῇ ἡ ζωὴ με τὸ σχέδιο τῆς φαντασίας, χρειάζεται μιὰ ὁμαδικὴ *πίστη* σ' αὐτό, γιατί ἡ τέχνη δὲ γίνεται ἀπὸ ὅλους, ὁμοῦ πρὲς νὰ τὴ νοιώσουν ὅλοι. Κ' ἔδω εἶναι πού μπαίνει ἡ θεῖα χάρη ἡ ἡ μαγεία στὴ μέση, δηλαδὴ ἡ χρησιμοποίησις στὴ ζωὴ ἐγὼς ἔργου τῆς Τέχνης ἅμεσα καὶ ὄχι ἔμμεσα. Ἀντὶ π. χ. ἡ θεὰ τῆς εἰκόνας ἐνὸς ὁριζίου θεοῦ ἢ τὸ ἀκουσμα ἐνὸς ὕμνου νὰ συγκινήσῃ τὸν ἀκροατὴ καὶ νὰ γεμίσῃ τὴ ψυχὴ του με πόθο γιὰ τὸ καλύτερο, χρειάζεται νὰ φιληθῇ ἡ εἰκόνα ἢ νὰ διαβαστῇ ὅπως—ὅπως ὁ ὕμνος ἀπάνω ἀπὶ τὸ κεφάλι του. Ἐτσι οἱ ἀπλοῖκοι ἀνθρώποι, διαάζοντας ἕνα διήγημα, ρωτοῦν ἂν ἀλήθεια ἔγιναν αὐτὰ πού διαβάζουν καὶ στενοχωροῦνται φοβερὰ καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τους σβύνει, ὅταν μάθουν ὅτι εἶνε ψέγματα. Καὶ τοῦτο γιατί οἱ ἀπλοῖκοι ἀνθρώποι δὲ μποροῦν ν' ἀπολάβουν ἕνα ἔργο τέχνης παρὰ με τὴ βοήθεια τῆς μαγείας.

Ὡστε, νομίζω, ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τοῦ ὄρου *θηρσκαία* κάπως σκοτίζει τὰ πράγματα. Κι' οὔτε πρέπει νὰ μιλήσουμε γιὰ *ὁργανικὴ* παρὰ γιὰ *ἀρμονικὴ* σύνθεση τῶν τριῶν τρόπων τοῦ Πνεύματος δηλαδὴ τῆς Τέχνης (θηρσκαίας), τῆς Ἐπιστήμης καὶ τῆς Ἠθικῆς.

Ἡ ἁρμονική αὐτὴ σύνθεση πετυχαίνεται στοὺς κλασικοὺς καιροὺς καὶ νὰ: Αἰσχύλος καὶ ἡ ἐποχή του, Ντοβίντσι καὶ ἡ ἐποχή του, Γκαίτε καὶ ἡ ἐποχή του. Σήμερα τὸ προξέμει τῆς Εὐρώπης ἀνακατώνεται μὲ πολλὴ μεγαλύτερη μᾶζα καὶ πολὺ πιὸ δύσκολα γιατί ἡ μαγεία δὲν ἔχει τόση πέραση. Ἡ φαντασία μάχεται νὰ πλάσῃ τὰ καλύτερα πρότυπα μέσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ μᾶζα οὐδέτερης ὕλης. Μὲ τὴν καθολικὴ ἐκπαίδευση καὶ στρατολογία, τὸν πόλεμο, τὴν ἐφημερίδα, τὸν κινηματογράφο καὶ τὰ ραδιοτηλεγραφήματα, ἐδημιουργήθηκε μιὰ μεγάλη δυσαρμονία στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Πολὺ ἐπιστήμη, λίγη ἠθικὴ καὶ τέχνη ρομαντικὴ, δηλαδή λατρεία τῆς ἀρμονίας. Πρὸς τί ἡ ἐκφραση «μέσα στὸ γιομάτο φρίκη στίβο τῆς ἱστορίας»: Τὴν ἀναφέρω τὴ φράση αὕτη γιατί ἔχει μέσα της κάτι σὰν μαγεία.

Ὅλες οἱ *Θρησκείες* μοιάζουν στὴν *Ἰδέα*—ὅλες ζητοῦν νὰ προσκόψουν τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία καὶ διαφέρουν στὴν ἔκταση πού ἀγκαλιάζει ἡ *Ἰδέα* τους. Ἡ Χριστιανικὴ *Ἰδέα* πρῶτη πήρε τὴ μεγαλύτερη ἔκταση ἐπειδὴ ἀγκάλιασε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ὅλη τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Μὰ οἱ *Θρησκείες* γιὰ νὰ πετύχουν τὸ σκοπὸ τους, τὴν προσκοπὴ τῆς κοινωνίας (τὴν προσκοπὴ τὴν εὐτυχία, εὐτυχία δὲν ὑπάρχει παρὰ σὰν ἀκολουθία τῆς προκοπῆς, ὅπως ἡ εὐχαρίστηση πού ἀκολουθεῖ τὴ γλῆσση προοδευτικὴ κίνηση) ἐκμεταλλεύθηκαν τὴ συγκίνηση πού προκαλεῖ ἡ Τέχνη, ὅπως καὶ τὴ συγκίνηση πού προκαλοῦν τὰ στοιχεῖα (θάνατος—σεισμὸς—ἀνομβρία) καὶ στηρίζονταν πρὸ παντός στὴν *πίστη*, δηλαδή στὴν ἄμεση χρησιμοποίησιν τῶν συμβόλων. Κι' αὐτὸ εἶναι μαγεία.

Δὲ νομίζω ὅτι μιὰ τέτοια χρησιμοποίησιν ἔχει πέραση σήμερα. Ὅμως πιστεύω ὅτι τὴν ἁρμονία Ἡθικῆς ἐπιστήμης καὶ τέχνης θὰ τὴν πετύχουμε. Πότε; πολλὰ φορὲς. Κάθε καινούργια *ἰδέα* φέρνει μαζί της εὐτυχία καὶ δυστυχία. Μὰ τώρα, τὸν καιρὸ πού ζοῦμε πρέπει ὅλη ἡ ταραγμένη μᾶζα νὰ χορτάσει ἀπὸ σοφία καὶ πεῖρα καὶ ν' ἀσκήσει τὴν ἠθικὴ. Τὸ τελευταῖο τοῦτο ἡ ἀσκήσις τῆς ἠθικῆς εἶναι τὸ ἐπιτακτικὸ χρέος κάθε ἀτόμου. Καὶ τώρα καὶ πάντα γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς ζωῆς. Ὅπως ἡ τέχνη δὲ μπορεῖ νὰ κινήτῃ παρὰ μέσα σὲ σύνορα καὶ μὲ συμβατικά μέσα τὸ ἴδιο καὶ ἡ ἐπιστήμη. Ὅμως τέχνη ἢ ἐπιστήμη ἔχουν ἄπειρους συνδυασμούς μέσα σὰν συμβατικά τους μέσα. Ἡ πρωτοτυπία μας καὶ ἡ δημιουργία μας εἶναι οἱ κρινοὶ ὅροι συνδυασμοῦ. Ἡ τέχνη ἐφευρίσκει ἢ ἐπιστήμη ἀνακαλύπτει, ἢ ἠθικὴ ἐφαρμόζει. Κι' ὅλα γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς ζωῆς.

B, ΡΩΤΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ἡ παράσταση τῆς *Ἀντιγόνης* στὸ *Θέατρο Ἡρώδη* τοῦ *Ἀττικῶν*.—Ἀναφέρουν πὼς ὅταν πρωτοδιδάχθηκε ἡ *Ἀντιγόνη* τὸς ἦταν ὁ θαν-

μασμός καὶ ἡ συγκίνηση τῶν Ἀθηναίων γιὰ τὴ θαυμαστὴ σύλληψη καὶ τὴν τελειότατη δημιουργία τῆς τραγωδίας αὐτῆς. Ὅστε γιὰ νὰ ἀποδείξουν τὴν ἐκτίμησίν τους στὴ μεγαλοφυΐα τοῦ ποιητῆ, τὸν διορίσανε στρατηγὸ καὶ τὸν στείλανε στὴ Σάμο, ἔχοντας τὴν πεποιθὴση πὼς μὲ τὸ ἴδιον κανεῖς μεγάλους ποιητῆς σημαίνει πὼς μπορεῖ νὰ εὐδοκίμησῃ καὶ στὴ στρατηγικὴ τέχνη. Ἐννοεῖται, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ἡ στρατηγία αὕτη ἀπότυχε.

Φαίνεται ὅμως πὼς δὲν εἶχανε ἄδικο οἱ Ἀθηναῖοι πού ἐνθουσιάστηκαν τόσο πολὺ, ἀπ' τὴν τραγωδία αὕτη καὶ τὴν ἐκτίμησανε ὡς μιὰ ἀπ' τὶς ὑπερχώτερες ἐκδηλώσεις τῆς τέχνης τοῦ Σοφοκλῆ. Ἡ παράστασις τῆς *Ἀντιγόνης* ἦταν μιὰ ἀπογοήτευση.

Μέσα σ' αὐτὸ τὸ ἔργο ὑπῆρχαν βέβαια ὅλες οἱ περιφημὲς ἀρετὲς τοῦ μεγάλου τραγικοῦ—τέλεια διαγραφή χαρακτήρων, φυσικὴ καὶ ἁβίαστη ἐξέλιξις τῆς δράσης, λυρικώτατα χορικά, ἐνδιαφέρον συγκινητικὸ καὶ παθητικὸ—μὰ ὑπῆρχε καὶ κάτι καινούργιο. Σχεδὸν γιὰ πρώτη φορὰ ἡ ἀρχαία τραγωδία, μᾶς παρουσιάζει τὴ μορφή τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀπόλυτα ἠθικὰ ἐλεύθερου, πού προκειμένου νὰ ἐκπληρώσῃ κάποιο ἠθικὸ νόμο, κάποιο ἰδιανικὸ, ὅχι μονάχα «δέχεται καὶ ὑπομένει τὴ δυστυχία, μὰ πηγαίνει ζητώντας τὴν», θυσιάζει θεληματικὰ τὸν ἑαυτὸ του, κι' εἶται μ' αὐτὸ τὸ ὑπέροχο φέροσμά του, ὑψώνεται σὲ σύμβολο αἰώνιο «πού δίνει ἀξία στὴ ζωὴ καὶ στὸν προορισμὸ τοῦ ἀνθρώπου ἀπάνω στὴ γῆ». Ἡ *Ἀντιγόνη*, αἰώνιο σύμβολο τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, κινήμενη ἀπ' τὸ αἰσθητὴ τῆς αὐτοῦ, ἀποφασίζει νὰ ἐκπληρώσῃ ὅ,τι τῆς ἐπιβάλλει ὁ θεῖος νόμος πού βρίσκεται σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν προσταγὴ τοῦ ἀρχοντα. Σέρει πὼς ἀπ' τὴ συγκρούσις αὕτη τὴν περιμένει ὁ θάνατος, μὰ δὲ δειλιάζει. Ἀγωνίζεται, νικάει τῆς ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, ὑψώνεται πάνω ἀπ' τὸ φυσικὸ πόνον καὶ προσφέρει τὴ ζωὴ τῆς θυσία στὸ καθῆκον τῆς.

Αὕτῃ τὴν ἡρωϊκὴ μορφή τῆς *Ἀντιγόνης* θέλησε νὰ ζωντανέψῃ ἡ δ. Κωτσάλη σὲ μιὰ παράστασις πού δόθηκε στὸ θέατρο τοῦ Ἡρώδη γιὰ τοὺς πλημυροπαθεῖς. Εὐγενικός ὁ πόθος τῆς κι' ἀξίεπινος ὁ καλλιτέχνης πού βάζει σκοπὸ στὴ ζωὴ του νὰ ἐρμηνεύῃ ὅ,τι πιὸ ὑψηλὸ καὶ πιὸ ἐκλεκτὸ ὑπάρχει στὴν παγκόσμια δραματικὴ ποίηση. Μὰ δὲ φτάνει μονάχα νὰ ποθήσῃ κανεῖς κάτι. Γιὰ νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν πόθο του χρειάζεται πρῶτα—πρῶτα νὰ καλοσχεφτῇ τί πρόκειται νὰ λάβῃ μέσα του καὶ νὰ ἐλέγξῃ, τὸν ἑαυτὸ του, γιὰ νὰ δῇ ἂν εἶναι πραγματικὰ ικανὸς γιὰ μιὰ τέτοια προσπάθεια καὶ ὕστερα νὰ δουλέψῃ, νὰ δουλέψῃ γερά. Ἡ δ. Κωτσάλη, μὲ τὸν τρόπο πού ἐρμήνευσε τὴν ἡρωίδα τοῦ Σοφοκλῆ, μᾶς ἀπόδειξε πὼς δὲν πήρε τὸ πρᾶγμα στὰ σοβαρά. Ἐπιπολιότητα βασίλευσε ἀπ' ἀρχὴς μὲς. Μᾶς παρουσίασε μιὰν *Ἀντιγόνη* ψεύτικη, ἄψυχη καὶ ξεροή, χωρὶς καμιά συγκίνηση, χωρὶς κανένα πάθος, χωρὶς δραματικὰς μεταπτώσεις. Καμιά ποικιλία στὸ παίξιμο. Ρητορεία ἀβάσταχη ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος. Τόσο βρισκό-

τανε ἔξω ἀπ' τὸ ρόλο τῆς, ὥστε πολλὲς φράσεις τίς τόνιζε ἔτσι πού δὲν ἔβγαζες κανένα νόημα.

Ἀλλὰ ἂς ἐξετάσουμε τὴν ἀποτυχία αὕτη μὲ κάθε δυνατὴ λεπτομέρεια πού μᾶς ἐπιτρέπει ὁ χώρος τοῦ σημειώματός μας.

Χαρακτηριστικὸ τῶν ἔργων τοῦ Σοφοκλῆ εἶναι ἡ τέχνη μὲ τὴν ὁποίαν αἰχμαλωτίζει εὐθύς ἀμέσως τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατῆ καὶ προκαλεῖ τὴ συγκίνησίν του. Ἡ *Ἀντιγόνη* ἐξαιρίζει γιὰ τὴ ζωηρότητα μὲ τὴν ὁποίαν ἀρχίζει. Εἶναι τέτοια ἡ θέσις τῆς ἡρώιδος καὶ ἡ συγκίνησίν της καὶ ἡ βιασύνη τῆς, καθὼς βγαίνει ἔξω ἀπ' τὸ παλάτι καὶ περιμένει τὴν ἀδερφή της, ὥστε τὴν ἀνάλογη ἐκφραση πρὲς τὴν νύχον οἱ κινήσεις καὶ τὰ λόγια τῆς.

Ἄλλως καὶ τὸ κείμενο μᾶς τὸ λέει καθαρά:

Οὐδὲν γὰρ οὐτ' ἄτιμον οὐτ' ἄτης ἄτερ οὐτ' αἰσχρὸν, οὐτ' ἄτιμον ἐσθ' ὅποιον οὐ τῶν σὼν τε καμῶν οὐκ ὀπωπ' ἐγὼ κακῶν

ἔχεις τι κι' εἰσήκουσας; ἢ σὲ λονθάνει κλπ.

Ἡ δ. Κωτσάλη τὰ λόγια αὐτὰ τὰ εἶπε ἀργά, χωρὶς καμιά συγκίνηση, σὰν νὰ μὴ τῆς συνέβαινε τίποτα.

Τὴν ἴδια ἀπάθεια εἶδειε στὸ γοργὸ καὶ σφοδρὸ διάλογό μὲ τὴν ἀδερφή της, πού ἀκολουθεῖ ἀμέσως κατόπιν καὶ ὅπου χαρακτηρίζονται στὴν ἐντέλεια οἱ δύο ἀδελφές.

Ἐδῶ ἐπρεπε νὰ μᾶς δώσῃ ὅλη τὴ πίστις τῆς στὴν ἰερότητα τῆς πράξης τῆς, ὅλη τὴ θέρη τῆς καρδίας, τῆς πλημμυρισμένης ἀπ' ἀδελφικὴ στοργή, ὅλο τὸν περήφανο ἐνθουσιασμό, ὅπως τὸ δεικνύουν οἱ φράσεις τῆς:

οὐ γὰρ δὴ προδοῦς' ἄλῳσμαι ἀλλ' ἴσθ' ὅποια σοι δοκεῖ κείνον δ' ἐγὼ θάψω. Καλὸν μοι τοῦτο ποιούσης θανεῖν. φίλη μετ' αὐτὸν κείσομαι, φίλον μέτα, ὅσα πανουργήσασα' ἐπεὶ πλείων χρόνος κλπ.

καὶ τὴν περιφρόνησις στὸν κίνδυνον μὲ τοὺς στίχους:

μὴ μοῦ προτάρβει τὸν σὸν ἐξόρθου πότμον Οἴμοι' καταύδου, πολλὸν ἐχθίων ἔση, σιγῶς' εἴν' μὴ πᾶσι κηρύξεις τάδε.

Ὅσο γιὰ τὸν τρόπο πού μιλάει στὴν ἀδερφή της εἶναι βέβαια σκληρὸς καὶ κάπως περιφρονητικὸς, καθόλου ὅμως πρῶτος, ὅπως ἔκανε ἡ δ. Κωτσάλη, πρᾶγμα πού δὲν ταιριάζει σὲ μιὰ τέτοια φύση.

Ἐπειτα σὲ σημεῖο πού ὁ φύλακας τὴ φέρνει μπροστὰ στὸν Κρέοντα γιὰ νὰ δώσῃ λόγο γιὰ τὴν πράξιν τῆς, πού ἦταν ἡ υπερήφανη καὶ ἡρεμὴ σταθερότητα τῆς στὴν ἀπόφασις, ἡ ἀλαφριά εἰρωνεία πρὸς τὸν ἀρχοντα πού νομίζει ὅτι οἱ νόμοι του μπορεῖ νὰ σταθοῦν πάρα πάνω ἀπ' τοὺς ἀγραφούς καὶ ἀσφαλεῖς θεῖους νόμους, πού ὁ συγκρατημένος καὶ βουβὸς τῆς πόνος; Καμιά ὑπερβολή, καμιά παραφορά. Τὴ χρειάζοντοσαν ἐκεῖνες οἱ κρυφές ὅταν λέει:

σχεδὸν τι μῶρφ μαρίαν ὀφλισκάνω

Θὰ μοῦ πεῖ μὰ τότε πὼς δικαιοῦνται τὰ λόγια τοῦ χοροῦ:

δηλοῖ τὸ γέννημ' ὠμόν ἐξ ὠμοῦ πατρός. τῆς παιδὸς' εἰκεῖν δ' οὐκ ἐπίσταται κακοῖς.

καὶ ἀπαντᾷ πὼς ἴσα—ἴσα ἀπ' τὸ νόημα αὐτῶν τῶν στίχων βγαίνει τὸ συμπέρασμα πὼς δὲν γίνεται λόγος γιὰ καμιά παραφορά τῆς *Ἀντιγόνης*, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀλύγιστη σταθερότητά της πού δὲν ὑποχωρεῖ στὰ δεινά.

Καὶ τώρα ἂς ἐθδουμε στὴν σκηνὴ τοῦ κομποῦ ὅπου ὁ ποιητῆς μᾶς παρουσιάζει καὶ τὴν ἄλλη ὄψη τῆς ἡρώιδος, τὴν ἐντέλως γυναικεία. Γιὰ τὴ δ. Κωτσάλη ἀρνήθηκε ἐπιμονὰ νὰ κλάψῃ; Μήπως θεώρησε πὼς ἦταν ταπεινωτικὸ γιὰ τὴν *Ἀντιγόνη* ν' ἀρχίσῃ τὰ κλάμματα ὅταν βλέπῃ τὴν πλησιάζει ὁ θάνατος; Μὰ οἱ ἡρώες τῆς ἀρχαιότητος «στὶς πράξεις τους ἦταν πλάσματα ἀνώτερα, στὰ συναισθηματὰ τους ἀληθινοὶ ἄνθρωποι». Δὲν αἰσθανόντουσαν ντροπὴ γιὰ τὴν ἀνθρώπινες ἀδυναμίες, καμιά ὅμως δὲν ἦταν ἱκανὴ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ ἀπ' τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων τους.

Οἴμοι, θανάτου τοῦτ' ἐγγυτάτω τοῦπος [ἀρίκται.

φωνάζει μ' ἀπελευθερωμένο πόνον, γιατί ἔτσι τὸ θέλει ἡ φύσις, μὰ μὲ τοῦτο δὲ θὰ πῇ πὼς θ' ἀλλάξῃ ἀπόφασις. Κι' ἔτσι ἡ θυσία τῆς παίρνει μεγαλειότητα ἀξία, γιατί δὲ μᾶς παρουσιάζει σὰν ἀποτέλεσμα στωικῆς ἀπάθειας...

Ἡ δ. Κωτσάλη προχώρησε μεγαλοπρεπέστατα καὶ μὲ ἀπόλυτη ἡρεμία ἔφτασε στὴν ὀρχήστρα καὶ ἀρχισε νὰ ἀπαγγέλλῃ μὲ στόμφο τοὺς θρήνους τῆς, χωρὶς νὰ χύσῃ δάκρυ. Στους τελευταίους στίχους στήλωσε τὰ πόδια της, γούρλωσε τὰ μάτια της, κούνησε κἀνα δὺο φώρες σπασμωδικὰ τὸ κεφάλι της καὶ ἀφοῦ ἐφώνησε μ' ὅση δύνομη ἔχει στὰ πλεονία της, ἔφυγε γιὰ νὰ πάῃ νὰ πεθάνῃ.

Ὁ κ. Δεστούνης στὸ ρόλο τοῦ Κρέοντα μᾶς εἶδειε βέβαια ὅτι ἔχει ἀρκετὰ προσόντα γιὰ νὰ παίξῃ ἀρχαῖες τραγωδίες, ὡραία καὶ θερμὴ φωνή, μορφὴ ἀδρὴ καὶ ἐκφραστικὴ, δὲν μπόρεσε ὅμως ν' ἀποδώσῃ τὸ βίαιο καὶ σκληρὸ τύραννο, τὸν παρόροχο κι' ἐγωῖστὴ πού ἀσβεῖ πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ γιὰ τὴν ἁμαρτία του αὐτὴ τιμωρεῖται. Τὸν ἔφαγε κι' αὐτὸν ἡ ἀξιοπρέπεια. Ἀφῆσε καὶ χάθηκαν ὅλες ἐκεῖνες οἱ χαρακτηριστικὲς σκηνῆς—μὲ τὸ χορὸ, τὸν Αἴμονα, τὸν Τειρεσία—πού φαίνεται ὁ ἐγωῖστὴς, ὁ ὁποῖος παραφέρεται ὡς τὸ σημεῖο νὰ ξεστομίσῃ καὶ βροσιὰς ἀόμα, ὅταν ἀμέσως βλέπει πὼς δὲ συμφωνᾷνε κι' οἱ ἄλλοι μαζί του, ἢ δὲν τοῦ εἰσπνουν δίκιο.

Ἐκτός αὐτοῦ ὁλο τὸ παίξιμό του καὶ πρὸ πάντων στὴν τελευταία σκηνὴ ἔδωκε ἓνα τόνο πολὺ ρεαλιστικὸ, πρᾶγμα πού δὲν συμβιβάζεται καθόλου μὲ τὴν τραγωδία.

Πολὺ καλὸς ὁ κ. Βολάνης στὸ ρόλο τοῦ μάντη Τειρεσία καὶ ὡς παρουσιαστικὸ καὶ ὡς παίξιμο.

Ἡ μόνη πραγματικὴ συγκίνηση πού νοιώσαμε ἀπ' ὅλη αὕτη τὴν παρουσίασις, ἦταν ἡ ἐμφάνισιν τριῶν νέων ἡθοποιῶν. Τῆς δίδος Σα-

γάνου και τῶν κ.κ. Παπαδάκη και Φαρμάκη. Μ' συμπάθεια και ἀγάπη τοὺς παρακολουθήσαμε και με μεγάλη χαρὰ διαπιστώσαμε πὼς ἔχουν ὅτι χρειάζεται γιὰ νὰ πάνε μπροστὰ και νὰ διακριθοῦν. Τὸ ἀληθινὸ μας ἐνδιαφέρον γι' αὐτοὺς μᾶς ἐπιβάλλει νὰ τοὺς πούμε μερικὲς παρατηρήσεις ἀπάνω στοῦ παῖξίμου τους.

Κα' πρώτα—πρώτα ἡ δὲ Σαγιάνου, μ' ὅλο πού δ'ν εἶναι πλασμένη γιὰ τραγωδίες και ἐν τούτοις κατέβαλε εὐγενική προσπάθεια γιὰ νὰ ζωντανέψει τὴν τραγική και ἀπαλή ἱσμήνη. Ὑστέρησε μονάχα στὴν ἀρχὴ τῆς σκηνῆς πού θέλει νὰ μοιραστῇ τὴν τύχη τῆς ἀδελφῆς της.

Ἐπρεπε νάιναι πιὸ σταθερὴ και πιὸ ἀντρίκια. Ὁ κ. Φαρμάκης στὸν Αἴμονα μιά ὁμορφὴ και εὐγενικὰ ἐμφάνιση. Κινήσεις ἀρμονικὲς και μετρημένες, ἀδρωσὴ καθαρή, φωνὴ κατὰλληλὴ γιὰ τραγῳδία. Στὴ στιχομυθία με τὸν πατέρα του δὲν ἔδωσε τὴ δύναμη πού χρειάζεται. Ἀπ' τὴ φράση του:

«Ἡ δ' οὖν θανέται και θανοῦσ' ὀλεῖ τινά» πού ἔχει τὸν τόνο ἀπειλῆς, ἦταν φυσικὸ ν' ἀρχίσῃ νὰ δείχνεται ὁ θυμὸς του πού ὡς τὴ στιγμή ἔκλεινε τὸν συγκρατοῦσε ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸν πατέρα του και νὰ ξεσπάσῃ πιά ὅταν βρίζουν τὴ μνηστή. Σ' αὐτὸ ὅμως μπορεῖ νὰ μὴ φταῖ καὶ ὁ ἴδιος γιὰτὶ μᾶς ἔδωσε νὰ καταλάβουμε πὼς ἦτανε σὲ θέση ν' ἀποδώσῃ τέλεια τὸ ρόλο του, φτάνει νὰ βρισκότανε κάποιος γιὰ τὸν ὁδηγήσῃ.

Στὸν κ. Παπαδάκη πού ἔπαιξε πολὺ θερμὰ και με ζωὴ και τοῦ δυὸ ρόλους τοῦ ἀγγέλου και τοῦ ἐξαγγέλου, ἔχουμε νὰ συστήσουμε νὰ προσέξῃ ὅταν θέλῃ νὰ βγάλῃ δυνατὰ κλάμματα. Γιὰ νὰ εἶναι πιὸ παθητικὴ και πιὸ συγκινητικὴ ἡ φωνὴ του πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ τὴ βγάλῃ ἀπ' τὸ στήθος, ἀφοῦ πρώτα πάρει μιὰ καλὴ ἀναπνοή.

Δυὸ λόγια και γιὰ τὴ σκηνοθεσία. Δὲν μπορέσαμε νὰ καταλάβουμε γιὰτὶ πῆγαν και κόλλησαν στὸ πλάι ἐκεῖνο τὸ ἀντικειμενικὸ πρᾶγμα πού ἦτολε νὰ παραστήσῃ εἴσοδο παλατιοῦ, ἐνῶ μποροῦσαν περιφρήμα νὰ χρησιμοποιήσουν τὸ ἴδιο τὸ θέατρο, ὅπως εἶναι και βρισκεται.

Στὸ παῖξιμο τῶν ἡθοποιῶν δὲν ὑπῆρχε καμμία ἐνότητα. Ὅσο γιὰ τὸ χορὸ ἔχει δὲ φανερώθηκε τὸ τυχαῖο και τὸ πρόχειρο σ' ὅλη του τὴ μεγαλοπρέπεια. Τὸ ξέρουμε πὼς ὁ χορὸς ἀπ' τὴ στιγμή πού τοῦ ἔλλειψε ἡ συνοδεία τῆς μουσικῆς και τῆς ὀρχήσης, ἔγινε ἓνα νεκρὸ πρᾶγμα, στοιχείο ξένο πρὸς τὴν τραγῳδίαν, πού κόβει τὴ δράση και ψυχραίνει τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ θεατῆ. Νοιώθουμε ἐπομένως τῆς δυσκολίας με τὶς ὁποῖες ἔχει νὰ παλαίψῃ ὁ σκηνοθέτης, ὅταν θελήσῃ νὰ τὸν ζωντανέψῃ με τὰ μέσα πού τοῦ παρέχει ἡ γύρω του πραγματικότητα. Μὰ δὲ ζητᾶμε τίποτα ἄλλο παρὰ λίγη φαντασία και κάποια σκέψη και μελέτη. Κι' αὐτὸ δὲν τὸ εἶδαμε. Ἐκτός ἀν ἦταν ἀποτέλεσμα σκέψης τὸ νὰ βγῇ ὁ χορὸς σὺν στρατιώτες ἀπ' τὴν ἀριστερὴν πύλοδο. Θάτανε καλύτερο νὰ κἀνῃ κλίση ἐπ' ἀριστερὰ και με τὸ πρόσωπο κολλᾶμένο σχεδὸν στὸν τοῖχο ν' ἀρχίσῃ νὰ λήῃ με τὸ ρεαλιστικώτερο τρόπο τὸ πρῶτο χορικὸ ἢ τὸ νὰ τοποθετηθῇ ὁ

χορὸς πίσω ἀπ' τοὺς ἡθοποιούς, πρᾶγμα πού τοὺς ἀνάγκασε ὅταν ἔχανε νὰ μιλήσουν ἢ νὰ γυρίσουν τὶς πλάτες τους στὸ κοινὸ ἢ νὰ ρίχνουν λίγο πίσω τὸ κεφάλι.

Τὸ συμπέρασμα τοῦ σημειωμάτος μας αὐτοῦ εἶναι πὼς θὰ προτιμούσαμε νὰ μὴν παίζονται ἀρχαῖα δράματα, προκειμένου νὰ ἐμφανίζονται μ' αὐτὸ τὸν τρόπο. Ἐπειθ' αὖτε τοῦλάχιστο τὸ κέρδος, ὅτι δὲ θὰ χαλάμε τὴν αἰσθητικὴν τοῦ κοινοῦ.

Θέατρο «Κεντρικόν» «Θηριοτροφεῖον».—Στὸ «Κεντρικόν» ὁ θίασος τοῦ κ. Ἀργυροπούλου μᾶς παρουσίασε ἓνα ἔργο τοῦ Γερμανοῦ συγγραφέα Κούρτ Γκέτς «Τὸ θηριοτροφεῖον» πού ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα αὐτοτελῆ μέρη ἢ τέσσερες ἀσκήσεις κατὰ τὸν συγγραφέα.

Τὸ ἔργο αὐτὸ δὲν ἔχει ἀξιώσεις τέχνης, εἶναι ὅμως ἀπὸ κείνα πού μποροῦν νὰ κρατήσουν τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ καὶ νὰ τὸ κέντριν νὰ περάσῃ μιὰ εὐχάριστη βραδεία, χωρὶς τὸ φόβο νὰ βγῇ ἀπὸ καὶ μέσα ζημιωμένο. Καλὸ κι' αὐτὸ. Ὑστερα ἀπὸ ὅλο αὐτὸ τὸ σωρὸ τ' ἀνούσια, ἀκαλαίσθητα και βρωμερὰ κατασκευάσματα πού μᾶς σεβρίζουν χρόνια τώρα οἱ διάφοροι θίασοι. Ἀν ἀφαιρέσῃ κανεὶς τὸ πρῶτο μέρος, ὅπου ὁ συγγραφέας πασαίξει, σὲ μιὰ ρηχὴ και κατώτερη κουβέντα τῶν καφφενείων, πού γίνεται μετὰξὺ ἐνὸς ἐγκληματία και τοῦ ἡλιθιώτερου ἀββᾶ πού ὑπάρχει στὸν κόσμον, νὰ φιλοσοφήσῃ ἀπάνω στὴ θεία και τὴν ἀνθρώπινη δικαιοσύνη, τὰ ἄλλα τρία και πρὸ πάντων τὸ δεύτερο και τὸ τρίτο εἶνε πολὺ ἐξυπνὰς και καλογραμμένες σκηνὲς τῆς ζωῆς. Μάλιστα στὸ τρίτο ἡ σκηνὴ πού ὁ γιατρὸς γελοιοποιεῖ τὸν ἐραστὴ τῆς γυναίκας του μπρὸς στὰ μάτια τῆς εἶναι ἀρκετὰ πετυχημένη.

Ἀνάλυση τῆς ὑπόθεσης κάθε μέρους δὲν θεωροῦμε ἀπαραίτητη. Ἀς ἐξετάσουμε τὴν ὑπόκριση τῶν ἡθοποιῶν.

Ὁ κ. Ἀργυροπούλος ἦταν πολὺ καλὸς και στοὺς τέσσερους διαφορετικοὺς ρόλους πού εἶχε ἀναλάβει. Στὸ ρόλο πρὸ πάντων τοῦ καθηγητῆ μᾶς ἔδειξε τι μπορεῖ νὰ κἀνῃ ἓνας καλὸς ἡθοποιός, ὅταν θέλει νὰ μείνῃ μέσα στὰ ὅρια τῆς τέχνης. Κρίμα πού δὲν τὸ καταλαβαίνει πόσο πιὸ κερδισμένος θάβγαίνει ἂν δὲν ἀφηνότανε νὰ παρουσιάζῃ πολλὰς φορὲς σὲ ὑπερβολὰς και χοντροκοπιὰς, γιὰ νὰ ἱκανοποιῇ τὸ κατώτερο γούστο τοῦ κοινοῦ και ν' ἀποσπᾶσῃ τὰ χειροκροτήματα του.

Ὁ κ. Ταβουλάρης στὸ ρόλο τοῦ Μπαλταζάρ εἶχε ἀνέση στὸ παῖξιμό του, τὸ μέρος ὅμως τοῦ Τιτόρι τὸ ἀπόδωσε μέντα τρόπο ἀκατανόητο. Ἐκεῖνα τὰ ξεφωνητὰ πού ἔβγαζε τὴ στιγμή πού ὁ γιατρὸς περιποιότανε τὸ χέρι του και τὰ διάφορα τρεμουλιάσματα πού ἔκανε ὅταν μαθαίνει πὼς τὸ σκυλί πού τὸν δάγκωσε ἦτανε λυσσασμένο, ἦτανε ἰσοσκέλητα, τόσο ὑπερβολικά, ὥστε δὲν δικαιολογούνται οὔτε στὴν πιὸ χοντερὴ φράση.

Γιὰ τὸ γυναικεῖο προσωπικὸ τοῦ θίασου καλλίτερα νὰ μὴ μιλήσουμε.

A. PONTHERS

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΥΝΤΑΞΗ

Φίλε κ. Μπασιᾶ,

Ἄν και Σεις ὁ ἴδιος ἄλλοτε σὲ κύριο ἄρθρο τῶν «Ἑλλ. Γραμμάτων» (15 Αὐγ. 1927) ὠρίσατε πολὺ καθαρὸ τὴ θέσιν τῶν συνεργατῶν Σας στὸ περιοδικό, ἐπειδὴ σ' ἓνα σημειωμά του ἔγινε ἰδιαίτερος λόγος γιὰ μένα με τρόπο πού μπορεῖ νὰ παρεξηγηθῇ, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ γράψω δυὸ λόγια γιὰ νὰ ἀποφύγω κάθε παρεξήγηση. Στὸ τελευταῖο φύλλο τοῦ περιοδικοῦ διαβάξω σ' ἓνα σημειωμά Σας και τ' ἀκόλουθα: «...Ἐπειτα ἡ Ν. Ἐστία διαβεβαιώνει τοὺς ἀναγνώστες τῆς πὼς ὁ κ. Δελμούζος «ἀπεχώρησε τῆς συντάξεως» τῶν Ἑλλ. Γραμμάτων. Τὴν ἐμπρακτικὴ διάφηση τῆς σκόπιμης αὐτῆς πληροφορίας τὴν παίρνει στὸ σημερινὸ μας φύλλο»—ὅπου δημοσιεύεται μιὰ μελέτῃ γιὰ τὴν ἱστορίαν. Τὸ μέρος ὅμως αὐτὸ ὅπως εἶναι μετεδμεμένο με τὴ φράση τῆς Ν. Ἐστίας χωρὶς νὰ τὸ θέλετε θὰ δώσει ἀφορμὴ γιὰ νὰ νομίσουν μερικοὶ πὼς ἀνήκω στὴ συντάξιν τοῦ περιοδικοῦ. Ἄλλα τέτοια γνώμη οὔτε με τὴ δικὴ Σας ἀντίληψη θὰ συμφωνοῦσε οὔτε και με τὴ δική μου. Ἐπειδὴ τὰ «Ἑλλ. Γράμματα» εἶχαν και ἔχουν βασικά σημεῖα με τὰ ὁποῖα συμφωνοῦν και τὰ νομίζω πολὺτιμα γιὰ μιὰ κίνησιν πνευματικὴν, προτίμησα πάντα νὰ δίνω σ' αὐτὰ τὴ συνεργασίαν μου σὲ ζητήματα παιδαγωγικά ὅπου και ὅπως μποροῦσα. Ἐτσι ἔδωσα ὡς τώρα ἀρκετὰ ἄρθρα και μελέτες πού ὅλα ὅμως ἔχουν τὴν ὑπογραφή μου ἐκτός ἀπὸ 4 ἢ 5 νομίζω λακωνικά, μιὰ ἱατρικὴ συμβουλὴ και τὴ «λαχανιασμένη φυγάδα», πού κι' αὐτὰ δὲ θὰ δυσκολευθόνουν νὰ τὰ ὑπογράψω και σήμερα ἀκόμα. Αὐτὴ εἶναι ἡ συμβολὴ μου στὴν προσπάθειαν τῶν «Ἑλλ. Γραμμάτων» πού δὲν μποροῦ νὰ τὴ χαρακτηρῇ ἡ διαφορικὰ παρὰ ὅτι εἶναι δηλ. συνεργασία. Ἄλλο ὅμως συνεργασία και ἄλλο σύνταξιν γιὰ τὴ δική μου τοῦλάχιστο γνώμη. Γιατὶ ἂν ἦμουν στὴ σύνταξιν τοῦ περιοδικοῦ, θὰ ἔπρεπε νὰ συμφωνῶ μαζί του και σὲ σημεῖα πού δὲν τὰ δέχομαι καθόλου. Ἐτσι γιὰ νὰ φέρω ἓνα παράδειγμα δὲν μπορῶ ποτὲ νὰ δεχτῶ ὅσα γράφθηκαν στὰ «Ἑλλ. Γράμματα» γιὰ τὸν κ. Παπαντωνίου και τὸ ἔργο του, γιὰ ἓνα ἐργατὴν πολυτιμώτατο στὴν πνευματικὴ μας κίνησιν, πού πολὺ πρὶν βροῦν τὰ «Ἑλλ. Γράμματα» ζήτησε με τὸ δικό του τρόπο ὅ,τι κι' αὐτὰ ζητοῦν, δηλαδὴ «ν' ἀνοίξωμε τὰ μάτια μας στὴ δική μας ζωὴ και νὰ σταθοῦμε στὰ δικά μας πόδια και ὅχι σὲ ξυλοπόδαρα». Καὶ γιὰ νὰ τελειώσω παίρνω ἀκόμα ἓνα παράδειγμα ἀπὸ τὸ ἀνυπόγραφο κύριο ἄρθρο γιὰ μιὰ δικὴ ἀνελεύθερη και πού δημοσιεύεται στὸ τελευταῖο φύλλο τοῦ περιοδικοῦ. Ἄν ἦμουν στὴ σύνταξιν του δὲν θὰ δέχομαι νὰ γραφῇ πὼς ὁ «σοσιαλισμὸς περιορίζεται στὸν αἰσθητικὸ ἢ τὸ χριστιανικὸ σοσιαλισμὸ και πὼς κομμουνισμὸς και συνειδητὸς μαρξισμὸς» εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιο, γιὰτὶ δὲν τὸ βρισκῶ ὡστό. Καὶ δὲ θὰ εἶχα κανένα δικαίωμα ν' ἀποκόψω με ἀγανάκτησιν ὅ,τι γράφεται

στὸ ἴδιο ἄρθρο γιὰ τὸν κ. Παπαναστασίου—ἂν και δὲν ἀναφέρεται τ' ὄνομά του—, γιὰ ἓνα ἄνθρωπο δηλ. πού ἔχει ἀληθινὴ κοινωνιολογικὴ μόρφωσιν και ὅχι μᾶθησιν, και πού πῶς πολὺ ἀκόμα εἶχε και ἔχει πάντα τὸ θάρρος νὰ λήῃ καθαρά και ἑστέρα ὅ,τι πιστεύει. Γιὰ ν' ἀποφύγω τέτοιες και ἄλλες παρόμοιες παρεξηγήσεις πού θὰ μοῦ ἔδινε ὁ τίτλος τοῦ συντάκτη νόμισα χρὸς μου ὑστερα ἀπὸ τὸ τελευταῖο σημειῶμα νὰ δώσω αὐτὲς τὶς ἐξηγήσεις και θὰ με ὑποχρεώσετε ἂν θελήσετε νὰ τὶς δημοσιεύσετε.

Μετὸ τιμῆς

A. Π. ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ

Σ.Ε.Γ. Ὁ κ. Δελμούζος μᾶς πρόλαβε. Ὅταν και μεῖς μάθαμε ἀπὸ τὶς ἰδίες—καθὼς πιστεύουμε—πηγὲς πὼς τὸ ἄρθρο μας εἶχε παρεξηγηθεῖ και εἶχε δώσει σὲ μερικοὺς τὴν ὑπόνοιαν ὅτι θίγεται ὁ κ. Παπαναστασίου, δοκιμάσαμε μιὰ κατάπληξη, γιὰτὶ δὲν ἔχει περάσει μῆνας πού ἐξ ἀφορμῆς μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Πάλλη, τὸ περιοδικὸ εἶχε καθαρά ἐκφραστῇ γιὰ τὸν κ. Παπαναστασίου. Στὴ δικὴ ὅμως τοῦ κ. Γληνοῦ, πολιτικὸς μάρτυς δὲν ἦταν μόνο ὁ κ. Παπαναστασίου.

Ὅσο γιὰ τὴ «Νέα Ἐστία» ἔχουμε τὴν γνώμην πὼς ὅταν ἔγραψε «ἀπεχώρησε τῆς συντάξεως» ἐννοοῦσε ὅτι ὁ κ. Δελμούζος ἔπαψε νὰ συνεργάζεται. Καὶ τὴν ἰδέαν μας αὐτὴ τὴν ἐνισχύει και ἡ ἐξηγήσιν πού ἔδινε πιὸ κάτω ἡ ἰδία ἡ «Ν. Ε.» ὅταν ἐδικαιολογοῦσε τὴν πληροφορίαν τῆς με τὸ ὅτι εἶχε κάμποσο διάστημα νὰ δῇ τὸ ὄνομα τοῦ κ. Δ. ἐκεῖ πού ὑπάρχουν τὰ ὀνόματα τῶν συνεργατῶν. Ὑστερα ὁ κ. Ξενοπούλος δὲν μποροῦσε νὰ ἐννοοῦσε ἄλλο πρᾶγμα, γιὰτὶ ξέρεῖ πολὺ καλά πὼς τὰ Ἑλληνικά περιοδικὰ δὲν ἔχουν ἀκόμα ἀποκτικὴν συντάχτην. Ἐχὸν ἄλλως συνεργάτες. Συντάκτης ἔχουν μόνο οἱ ἐφημερίδες και ὅχι τὰ περιοδικὰ. Ἀλλὰ και ἂν ἀκόμα εἶχαν, τοῦτο δὲν σημαίνει πὼς οἱ συντάκτες φέρουν εὐθύναν ἐξω ἀπὸ ὅσα αὐτοὶ ὀν' γράφουν. Ὁ κ. Δ. ἐρωτήθη πάντα συνεργάτης τῶν «Ἑλλ. Γραμμ.» στὸ παιδαγωγικὸ ἐπίπεδο. Σ' αὐτὸ πάντα ζητήθηκε ἡ γνώμη του, γιὰτὶ σ' αὐτὸ ἔχει, ὅσο κανεὶς ἄλλος, ἀρμοδιότητα. Γιὰ τὰ ἄλλα ὅμως (φιλολογικὲς κριτικὲς, ἡ γνώμης γιὰ τὸν κ. Παπαντωνίου κ. ἄ.) δὲν μποροῦσε οὔτε κἀν νὰ ἐρωτηθῇ, γιὰτὶ αὐτὰ, ἦσαν ζητήματα τῆς ἀρμοδιότητος ἄλλων.

Ὑπάρχει ὅμως και μιὰ περικοπὴ στὴν ἐπιστολή τοῦ κ. Δ. πού δὲν τὴν καταλαβαίνουμε διόλου.

Ἐμεῖς στὸ ἄρθρο αὐτὸ ἐγράψαμε ἐπὶ λέξει τὰ ἑξῆς:

«Ὁ κ. Γληνός... ἐδήλωσε πὼς δὲν εἶνε κομμουνιστὴς κι' ὅμως ὅλη ἡ διάθεσί του εἶνε κομμουνιστικὴ κι' ὅταν μιλά γιὰ σοσιαλισμὸ δὲν μιλά γιὰ αἰσθητικὸ σοσιαλισμὸ, οὔτε βέβαια γιὰ χριστιανικὸ σοσιαλισμὸ, ἀλλὰ γιὰ συνειδητὸν Μαρξισμό».

Εἶναι ἀκατανόητο πὼς ἀπὸ τὴν περικοπὴ αὐτὴ πού ὑποτιροῖται πὼς ὁ κ. Γληνός εἶναι συνειδητὸς Μαρξιστὴς ἀλλ' ὅτι φοβᾶται νὰ

φανερωθῇ καὶ τίποτα περισσότερο βγῇκε τὸ συμπέρασμα τῆς «ὁ σοσιαλισμός περιορίζεται στὸν αἰσθηματικὸ ἢ τὸ χριστιανικὸ σοσιαλισμὸ καὶ πὼς Κομμουνισμός καὶ συνειδητὸς Μαρξισμός εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιο». Ἀναφέρουμε δυὸ εἴδη σοσιαλισμοῦ γιατί δὲν ὑπῆρχε κανένας λόγος ν' ἀναφέρουμε περισσότερα ὅπως τὸν κρατικὸ σοσιαλισμὸ καὶ ἄλλους. Τὸ ζήτημα δὲ ἂν κομμουνισμός καὶ συνειδητὸς Μαρξισμός εἶναι σχεδὸν τὸ ἴδιο πράγμα εἶναι μιὰ ἐρευνα στὴν ὁποία ποτὲ δὲν μῆψαμε μὲ τὸ παραπάνω ἄρθρο μας. Ὅτι ὅμως ἓνας συνειδητὸς μαρξιστὴς μπορεῖ νὰ χυ διάθεση κομμουνιστικὴ αὐτὸ εἶναι τὸ φυσικότερο πού ὑπάρχει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

Καζαν-ζάκη Ν. — Τὶ εἶδα στὴ Ρωσσία. Τόμ. 3(-4). «Στοχαστής». Σελ. 214.

Καλύβη Γ. Διοιγμήματα. Ἡ Ζωὴ στὰ χωριά. Σελ. 6, 16°.

Λαφάρκ Γ. — Ἡ Καταγωγή τῆς ιδέας τῆς ψυχῆς. Μετ. Στ. Φερντίνου. «Κ. Γκο-βότσκη». Σελ. 101.

Ουάιλντ Ο. καὶ — Τὸ φάντασμα τοῦ Κάντερ-βιλ. Μετ. Γ. Σημηριώτη Λογοτεχνικὴ Βιβλιοθήκη. «Εκδόσεις «Δάφνης»». Σελ. 53.

Πασσά Γ. — Ἡ ἀγωνία ἐνὸς ἔθνους Τόμ. 2, ἔκδ. 2α Τυπ. Κυρανάσου Σελ. 301.

Ποταμιάνου Σπ. — Τὸ Ἀγκάθι, ἔκδ. Γαλαν. Σελ. 20.

Τσάτσος Κ. — Der Begriff des positiven Rechtes. Heideberg. Σελ. 193.

Τσουντας Χρ. — Ἰστ. γία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γέφυρας. ἔκδ. «Ἀθηνά» σελ. 92.

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΡΙΑ ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ

— «Θυμάστε τὸν «Μπουρζουὰ στὴ Φεουδαρχία» τοῦ Μολιέρου» (ὁ καυμένος ὁ «Bourgeois Gentilhomme», ὁ «Ἀρχοντοχωριάτης» πὼς κατάντησε στὸ χέριο ἐκείνων πού παντοῦ καὶ πάντα ὀπτασιάζονται μπουρζουάδες καὶ φεουδαρχεῖς!) **Νέα Ἐπιθεώρησις** ἀρ. 6 σελ. 178 α'. — Ἀποταπθήκαμε σὲ κάθε τίμιον ἄνθρωπο... αὐτ. σελ. 190 α'.

«... ἡ Καβάλης εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἄνθρωπος τῆς σκέψης...» [ἔτσι μεταφράζεται τὸ Cerebral, πού παρατίθεται κιόλα σὲ παρένθεση]. **Ν. Ἑστία** 1 Ἰουν. σ. 521α. — ὡς ποιητὴς συγκινεῖται καὶ θαυμάζει ἐν πνεύματι... [ὑποθέτουμε πὼς μεταφράζεται ἔτσι τὸ en esprit]. αὐτ. — «Ἀπάντησε μόνος σου, κύριε». **Ἑστία** 28 Μαΐου σ. 3 στήλη 3. — «Οἱ ἐξερευνηταὶ τοῦ ποταμοῦ Ἐρωτος, ὁ ὁποῖος περιβρέχει τὴν βόρειον Μαντζουρίαν...» [φανερό λοιπὸν πὼς προκεῖται γιὰ τὸν ποταμὸ Ἀμούρ]. **Πρωτὰ** 5-6-28.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Ἐπειδὴ ἀπὸ τὰ δυὸ κυριότερα πολιτικὰ γεγονότα τοῦ δεκαπενθημέρου ἡ μὲν καπνεργατικὴ ἀπεργία ἐξετάζεται σὲ εἰδικὸ ἄρθρο ἡ δὲ κυβερνητικὴ κρίση ἀρχισε τὴ στιγμή πού ἐντεῖς τυπονόμασε γιὰ τοῦτο τὸ ἐρχόμενον φύλλο θὰ δώσωμε πλατύτερον πολιτικὸ δελτίο καὶ κριτικὴ τῶν τελευταίων πολιτικῶν γεγονότων.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ Δ. & Π. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - ΤΗΛΕΦ. 11-48

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Ιστορία τοῦ μεγάλου πολέμου 1914—1918 καὶ ἡ κριτικὴ αὐτοῦ μετ' εἰκόνων καὶ χαρτῶν ὑπὸ Παρόχλου Κομπογιάννη ὑποστρατήγου. Ἐκδόσεις Β' ἀναθεωρηθεῖσα καὶ εὐρέως ἐπανηθεῖσα. Χρυσόδ. Δραχμ. 175—ἀδελ. 150.—

Ἡ πρώτη ἐκδοσις τοῦ ἔργου δημοσιευθεῖσα εὐθὺς μετὰ τὴν λήξιν τοῦ τεραστίου πολέμου, διατυπωθεῖσα δὲ ἐν στενοτάτῳ πλαισίῳ μεγάλης συντομίας ἦτο ἐπόμενον νὰ μὴ διαφωτίξῃ ἐπαρκῶς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ πολέμου τούτου. Ἡ εὐρυνσις συνέπεσε τῆς πρώτης ἐκδόσεως ὑποβοηθουμένη ἐκ τῆς ἐκτοτε δημοσιεύσεως ἔργων αὐθεντικῶν ἐπέτρεψεν εἰς τὸν συγγραφέα ἀφ' ἐνός μὲν νὰ διαλευκάνῃ ἐν αὐτῇ, ὅσα γεγονότα δὲν ἦσαν ἐπαρκῶς γνωστὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐπεκταθῇ ἐπὶ ἄλλων, ἵνα καταστήσῃ αὐτὰ μᾶλλον ἐνδιαφέροντα. Ἡ παραμονὴ τοῦ συγγραφέως ὡς ἀρχηγοῦ τῆς Ἑλληνικῆς στρατιωτικῆς ἀποστολῆς ἐν τῷ Αὐτικῷ Μετώπῳ ἐν ᾧ ἐκρίνετο ἡ τύχη τοῦ Μεγάλου Πολέμου δὲν ἀπέβη ματαία πρὸς τὴν περὶ τῆς πρόκειται ἐξιστορήσιν, ἥτις περιορίζεται εἰς τὴν ἀφήγησιν μόνον τῶν πολεμικῶν γεγονότων, ὧν πάλιν τὰ ἐνδιαφέροντα ἡμᾶς ἀμεσώτερον, ὡς αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Βαλκανικοῦ Μετώπου καὶ ἡ ἐκστρατεία τῶν Λαρδανελλίων ἐκτίθενται ἐκτενέστερον.

Γ. Ν. Παλαιολόγου. Σκέψεις τινὲς περὶ ὁργαν. ἐκπαιδεύσεως	Δρ. 30
R. Kjeelen. Τὰ αἷτια τοῦ Παγκοσμίου Πολέμου	35
Zilinski. Ἡμεῖς καὶ οἱ ἀρχαῖοι	50
Π. Δημητράκοπούλου. Ὁ Πνευματισμός (Ζωὴ καὶ ἐπίζησις)	60
Κ. Χολέβα. Ὁδηγὸς τοῦ Γεωργικοῦ Συνεταιρισμοῦ	30
J. Cohn. Προσωπικοὶ Φιλόσοφοι	30
Ν. Ἐξαρχοπούλου. Ἡ Ψυχολογία ἐν τῷ σχολείῳ	30
Πλάτωνος Πολιτεία. Ἐκδόσεις Στερεότυπος ὑπὸ Γ. Γαρούκα	20

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 56

Πώλησις καὶ ἐκδόσις παντὸς εἶδους Ἑλληνικῶν βιβλίων: Νομικῶν, ἱατρικῶν καὶ φιλολογικῶν εἰς εἴκοσι μηνιαίας δόσεις.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ

Ὁδὸς Φράττου καὶ Ριτσιώτη Γαριβάλδη

Αἱ ἐγκαταστάσεις μας ἀπὸ τὰς τελευταῖας τοῦ εἶδους. Περιλαμβάνουν 40 διάφορα μηχανήματα καὶ τὰ ἀκόλουθα τμήματα:

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΕΙΟΝ
ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟΝ

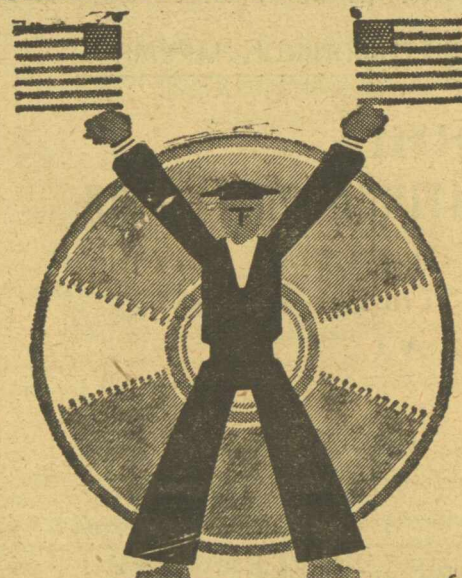
Ἐκτελοῦνται παντὸς εἶδους ἐργασίαι, τυπογραφικαὶ λιθογραφικαὶ, βιβλιοδετικά.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΠΥΡΣΟΣ Α.Ε.
ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ σημαντικώτερον μνημεῖον τῆς Νεοελληνικῆς ἑκατονταετίας. Συντάσσεται ὑπὸ 700 Ἑλλήνων ἐπιστημόνων, λογίων καὶ συγγραφέων. Διευθύνεται ὑπὸ ἐπιτροπῆς ἐκ Καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου. Ἐγγράφονται συνδρομηταὶ διὰ τοὺς 4 πρώτους χρυσοδέτους τόμους πρὸς

Δραχ. 1000 εἰς 10 μηνιαίας δώσεις.

== Ζητήσατε ἐγκύκλιον ἐγγραφῆς καὶ δείγμα δωρεάν. ==



BRUNSWICK

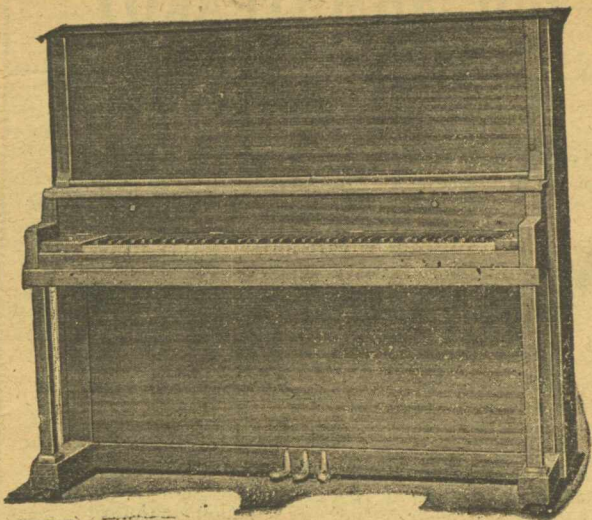
The best American Dance Record

BRUNSWICK
ΓΡΑΜΜΟΦΩΝΑ-ΔΙΣΚΟΙ

ΛΕΣΤ

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ
ΑΛΕΞ. ΚΟΚΟΛΗΣ & ΣΙΑ
ΑΘΗΝΑΙ. ΒΟΥΛΗΣ 9

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ: ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΟΥ 130
ΘΕΣΣΟΝΙΚΗ: ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 3



ΠΙΑΝΑ

ΕΧΕΤΕ ΑΝΑΓΚΗΝ ΠΙΑΝΟΥ;

Κάμετε την έκλογήν σας από την πλουσιωτέραν συλλογήν εν Ἑλλάδι ὅπου θὰ εὑρητε ἀσφαλῶς ἓνα ΠΙΑΝΟ πού νά ἐξυπηρετῇ τὰς ἀνάγκας σας, τὰ γούστα σας, τὸ θαλάντιόν σας.

Ἡ πλήρης ικανοποίησίς σας εἶναι ἀπολύτως ἐξησφαλισμένη ἀπὸ τὸ σύστημα τῆς πρακτικῆς ἐγγυήσεως πού παρέχομεν, δοκιμάζοντες τὸ ΠΙΑΝΟ τῆς ἐκλογῆς σας εἰς βάρος μας.

Ἐπισκεφθεῖτε τὴν ἐκθεσὶν μας καὶ θὰ σὰς δώσωμεν τὰς ἀπαιτούμενας ἐξηγήσεις ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐγγυήσιν μας, τὸ σύστημά μας τῶν πωλήσεων μὲ δόσεις κτλ. κτλ.

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΙΑΝΩΝ STARR Richmond, Ind U.S.A.

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΑΘΗΝΩΝ
Στοῦ Ἀρσακίου 12

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΟ 1872

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
Ὁδὸς Φίλωνος 40

ΑΝΩΤΑΤΟΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΘΕΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΟΝ. Μ. ΓΙΑΤΡΑ

ΟΔΟΣ ΤΖΩΡΤΖΗ ΑΡΙΘ. 14 (Πλατεία Κάνιγγος)

ΑΘΗΝΑΙ

Καθ' ἐκάστην ἐβδομάδα ἀρχοῦνται νέα τμήματα προπαρασκευῆς ὑποψηφίων διὰ τὰς εἰσιτηρίους ἐξετάσεις ὅλων τῶν σχολῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Πολυτεχνείου, Ἀνωτάτης Σχολῆς Οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, Στρατ. Σχολῆς Εὐελπίδων κτλ.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΝ ΑΡΙΣΤΟΝ
ΕΓΓΡΑΦΑΙ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΚΑΘ' ΕΚΑΣΤΗΝ

“ΒΟΤΡΥΣ,”

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Μετοχικόν καὶ Ἀποθεματικόν
Δρ. 57,500,000 τὴν 31 Δεκεμβρίου 1926.

Κεντρικὸν Πρατήριον:
Ὁδὸς Ἀθηνᾶς ἀριθ. 27^α

ΟΙΝΟΙ ΧΥΜΑ: Λευκοί, ἐρυθροί,
γλυκοί, μωσχάτοι,

ΟΙΝΟΙ Εἰς Φιάλας: Ἐπιτραπέζιοι
ἐπιδόρπιοι, ὀρεκτικοί, τονωτικοί.

ΒΕΡΜΟΥΤ: Ἐκ παλαιοῦ μωσχάτου
Οἴνου.

ΜΑΥΡΟΔΑΦΝΗ. Ἀπαράμιλλος

ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ Οἴνου “ΒΟΤΡΥΣ,”

ΤΥΠΟΥ ΚΟΝΙΑΚ

Ἐφάμιλλον τῶν καλλιτέρων Γαλλικῶν Κονιάκ.
Ποιοῦνται εἰς ὅλα τὰ κέντρα καταναλώσεως

ΖΗΤΗΣΑΤΕ

ΠΑΝΤΟΥ ΤΟΝ

ΕΚΛΕΚΤΟΝ

Σ Α Π Ω Ν Α

Coronel

ΑΡΩΜΑΤΟΠΟΙΤᾶ
GEO LE JEUNE
& Co

ΧΡΥΣΟΧΟΕΙΟΝ & ΩΡΟΛΟΓΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΜΙΧΑΗΛ Ν. ΓΕΡΟΥΜΑΤΟΥ

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 46

Παντατίφ, Κολλιέ, Δακτυλίδια, Βραχιόλια Σκουλαρίκια.

Ὁρολόγια: τσέπης, χειρός, τοίχου, ἐπιτραπέζια, ἐγερτήρια.

Ἀγορά καὶ πώλησις πολυτίμων λίθων.

Ἐπισκευαὶ Κοσμημάτων καὶ ὠρολογίων τσέπης ἡγυημένοι.

ΙΩΣΗΦ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗΣ

Ὁ κ. Ἰωσήφ Σφακιανᾶκης διδάκτωρ τῆς
Ἱατρικῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βερολίνου, ἐπὶ
15ετίαν ἐν Γερμανίᾳ ἐκπαιδευθεὶς θεραπεύει
ἅπαντα τὰ Γυναικολογικά, Μαιευτικά, Ὀδ-
οντολογικά, Δερματικά καὶ Μεταδοτικά νο-
σήματα. Ἐγγειήσεις γυναικολογικαὶ ἐπιτυχέ-
σταισι. Δέχεται 10—12 π. μ. καὶ 4—8 μ. μ.

Ὁδὸς Ἀγ. Κωνσταντίνου 29

ΕΜΠΟΡΟΡΡΑΦΕΙΟΝ

ΟΜΗΡΟΥ ΚΟΥΡΚΟΥΛΗ

ΟΔΟΣ ΜΑΡΝΗΣ 44

Πλούσια συλλογὴ ὕφασμάτων.
Ἐφαρμογὴ τέλει
καὶ μὲ εὐκολίαν πληρωμῆς.

ΒΙΒΛΙΟΤΩΛΕΙΟΝ

Π. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

ΣΤΟΑ ΦΕΞΗ 49

Βιβλία Ἱατρικά—Νομικά—Φιλοσο-
φικά—Λογοτεχνικά—Λεξικά κτλ.
ΜΕ ΜΗΝΙΑΙΑΣ ΔΟΣΕΙΣ

ΦΩΤΟ - ΡΙΖΟΣ

ΓΩΝΙΑ ΑΓ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ — ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚΘΕΣΙΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΑΣΤΡΑΠΗ



Ι. ΑΛΕΞΙΟΥ
Αριστέιδου 11 Τηλ. Ν. 52

ΠΩΛΕΙ 4.000 ΣΠΙΤΙΑ και Οικόπεδα, εξ'ων πολλά μοναδικής εδκαιρίας κεντρικά και μεγάλου εισοδήματος πάσης αξίας από 500.000—1—50.000.000

ΜΟΝΟΚΑΤΟΙΚΙΑΙ
άφαντάστου πολυτελείας, κήπων κλπ. Α. Κηφισίας Κολωνάκι—Πατησίων κλω. από 1—35 έκτομο.

ΟΙΚΟΠΕΔΑ
Σταδίου—Ερμού—Κολωνάκι Πατησίων

ΔΑΝΕΙΑ ένυποθηκα

“Η ΑΣΤΡΑΠΗ,,
Ι. ΑΛΕΞΙΟΥ
ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 11
Τηλ. ν. 52

ΠΩΛΕΙ 4.000 ΣΠΙΤΙΑ και Οικόπεδα, εξ'ων πολλά μοναδικής εδκαιρίας κεντρικά και μεγάλου εισοδήματος πάσης αξίας από 500.000—1—50.000.000

ΜΟΝΟΚΑΤΟΙΚΙΑΙ

άφαντάστου πολυτελείας, κήπων κλπ. Α. Κηφισίας Κολωνάκι—Πατησίων κλω. από 1—35 έκτομο.

ΟΙΚΟΠΕΔΑ

Σταδίου—Ερμού—Κολωνάκι Πατησίων

ΔΑΝΕΙΑ ένυποθηκα

ΣΤΟΙΧΕΙΟΧΥΤΗΡΙΟΝ “Ο ΦΟΙΝΙΞ,,

ΙΔΡΥΘΕΝ ΕΝ ΕΤΕΙ 1905

ΠΑΝΑΓ. Α. ΠΕΤΡΑΚΟΥ
ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ 7 (ΣΤΟΑ ΠΑΠΠΟΥ)
ΑΘΗΝΑΙ

Πλουτισθέν διά καινουργών χυτικών μηχανών ως και μητρών νικελίνων **ΓΕΡΜΑΝΙΚΩΝ** κατέστη εφάμιλλον των Ευρωπαϊκών τοιούτων.

‘Η γνησιότης των υλικών του πιστοποιουμένη έκαστοτε δια χημικών αναλύσεων έγγυάται την εύσυνειδητον και ταχυτάτην έκτέλεσιν πάσης παραγγελίας και υπό τους καλλιτέρους όρους.

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΝ ΟΜΒΡΕΛΛΩΝ
ΑΝΔΡΙΚΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΩΝ
Γ. ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ & ΣΙΑ



ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ
ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΗ

ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 48



ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ ΙΔΡΥΘΕΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
Πανελλήνιον έργαστήριον έλευθέρων θεωρητικών και πρακτικών σπουδών κοπτικής γαζωτικής και όλων των κλάδων της υποδηματοποιίας.

Ο «ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ»

Διευθυντής και ιδρυτής :
ΒΑΣΙΛΙΟΣ Η. ΑΡΒΑΝΙΤΙΔΗΣ

Όδός Β. Ούγκω και Μενάνδρου (Γωνία)

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ **ΖΗΚΑΚΗ**

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Αούβαρη: Νίτσε—Ο προσήτης μιας νέας θρησκείας
> ‘Η θρησκεία του Βάγκερ.
> Από την χώραν των χιτών λιμνών
> και των παραμυθιών (έντυπώσεις από τη Φιλανδία)
Σαίξπηρ: Χειμωνιάτικο παραμύθι μετάφρασις Κωντ. Οικονομίδου.
Σ Προκοπίου: ‘Ελλην εις τα άδυντα του ‘Ισλάμ.
Παναγιωτοπούλου: Γεν. ‘Ιστορία της Τέχνης.
Ευστρατίου: Αί Τράπεζαι.
Α. Ροδίου: 30 τραγούδια τετραφώνων χωρών ανδρών.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΩΛΗΣΕΩΣ ΒΕΙΩΝ

“Η ΑΞΙΟΠΙΣΤΟΣ,,

Σοφοκλέους 1 β

Πώλησις Λαχ. ‘Ομολογίων επί πιστώσει. Μόνον με 50 δραχμάς μηνιαίως αποκτάτε 5—10 Λαχ. ‘Ομολογίας του Κράτους ή της ‘Εθνικής.

ΣΩΚΡ. ΛΟΥΙΖΙΔΗΣ

Ίατρος

Συφιλιδολόγος — Ούρολόγος
Γυναικολόγος

Σπουδάσας επί μακρόν εν Παρίσις, εις τα τελειότερα Νοσοκομεία (St Louis, Necker Lariboisière) τα Συφιλιδολογικά, Ούροποιογεννητικά, Γυναικολογικά Νοσήματα

Δέχεται 9 π. μ.—1.1)2 μ. μ.
και 4.1)2 — 8.1)2 μ. μ.

58 όδός Σωκράτους (‘Ομόνοια)

Ε. ΖΑΧΑΡΑΚΗΣ

Παιδιάτρος—Παθολόγος

‘Εν Παρίσις και Λυών επί τριετία ειδικώς εκπαιδευθείς. Δέχεται εν τῷ Ιατρείῳ του 9—11 π.μ. και 4—6 μ. μ.

Όδός Σόλωνος 103.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ Γ. ΑΚΤΥΠΗΣ

ΙΑΤΡΟΣ

Μαιευτήρ—Γυναικολόγος

‘Επιμελητής Δημοτικού Μαιευτηρίου

Όδός Τζώρτζη 12 (Πλατεία Κάνιγγος)

‘Επισκέψεις 4—6 μ. μ.

ΙΩΑΝ. Γ. ΛΟΥΙΖΙΔΗΣ

ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ

Διπλωματούχος της όδοντ. Σχολής Παρίσιων Ε.Δ.Ρ. ‘Επί τετραετίαν ειδικώς εκπαιδευθείς εν Παρίσις. ‘Εργασθείς επ’ αρκετόν εν τοις νοσοκομείοις των Παρίσιων Lauboisiere st Antoine και Pitié. ‘Ολιγοήμερος ανώδυνος και ήγγυημένη θεραπεία παθήσεων στόματος και όδόντων. ‘Επιστημονική εφαρμογή Γεφυρών και όδοντοστοιχιών. Τελεία και ριζική θεραπεία Ουλίτιδος Πυορροίας και δυσοσμίας.

Χαλκοκονδύλη 44 (‘Ομόνοια)

Ο ΙΑΤΡΟΣ **Χ. Ι. ΚΑΜΑΡΙΩΤΗΣ**

Ειδικώς εκπαιδευθείς εν Παρίσις εις τα ‘Αφροδίσια, Συφιλιδικά, Ούροποιογεννητικά Δέχεται 9—1 και 4—9 μ. μ.
Όδός Γερανίου 17 (‘Ομόνοια)
‘Ιδιαίτεροι αΐθουσai κυριών

COMPRESSES

ΚΟΚΚΙΝΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΑΡΚΑΣ

“ΕΤΟΙΛΕ,,

ΑΙ ΑΝΩΤΕΡΑΙ ΟΛΩΝ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ

ΕΔΡΑ: ΑΘΗΝΑΙ, ΦΕΙΔΙΟΥ 3

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΤΑΒΕΒΛΗΜΕΝΟΝ ΔΡΑΧ. 2.700.000

Μέτοχοι: Καλλιτέχναι Φιλότεχνοι κλπ. ή Ἐθνική Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος

ΤΜΗΜΑ ΩΔΕΙΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΟΔΟΣ ΦΕΙΔΙΟΥ 3

Διδάσκονται ἅπαντα τὰ ὄργανα καὶ μαθήματα Μονωδία, Δραματική, Ἀπαγγελία, Ἱστορία Μουσικῆς, Prima Vista, Ρυθμική σύστημα Dalcroze).

Εἰς τὰ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΜΗΝΑΣ ΑἰΔΟΝΟΠΟΥΛΟΥ καὶ Σίας Μ. Ἀλεξάνδ. 14
ΔΗΜ. ΧΑΤΖΗΜΜΑΝΟΥΝΑ Ἀχαρνών-Σουρμελή
ΓΕΡ. ΣΑΛΒΑΝΟΥ Κεραμείων - Ἐλευσινίων
ΛΕΟΝΤΙΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ - Τέρμα Πατησίων
ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΡΩΤΟΠΑΠΑ - Πατησίων 306
ΜΙΧΑΗΛ ΠΙΤΙΔΗ - Παγκράτι
ΑΔ. ΖΕΡΒΟΥ-ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ - Καλλιθέα
ΠΑΝ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ - Κηφισία
Ν. ΜΠΟΡΟΥΝΗ - Πειραιᾶ
Μ. ΠΕΤΡΑΚΗ - Πειραιᾶ
ΜΑΡΚΟΥ καὶ ΜΑΚΡΗ - Ν. Φαλήρου
Α. ΦΑΛΤΩΦ - Νέα Φιλαδέλφεια

ΕΠΑΡΧΙΑΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
" " Χ. ΛΑΚΙΔΟΣ
" " ΚΟΡΙΝΘΟΥ
" " ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΑΝΙΩΝ (ΚΡΗΤΗΣ)
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΩΔΕΙΟΝ ΧΙΟΥ
" " ΡΟΔΟΥ
Μέσος δρος φοιτῶντων μαθητῶν κατ' ἔτος 2500

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ

ΠΙΑΝΑ

ΜΟΝΟΙ ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΩΝ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΗΜΟΤΕΡΩΝ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ ΤΗΣ
ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ BLUTHNER CROTRIAN-STEIN
WEG NEUMEYER, SOPH Κ.Α.Π.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΤΕΜΑΧΙΑ

Ὅλα τὰ κλασσικά, παιδαγωγικά καὶ νεώτερα. Γίνονται δεκταὶ ἰδιαιτέραι παραγγελίαι. Συνεργασία μετὰ τοὺς μεγαλυτέρους ἐκδοτικούς οἰκούς τῆς Εὐρώπης.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλλα, κοντραπάσσα, μανδολίνα, κιθάρες, ὅλα τὰ εἶδη τῶν πνευστῶν ὁργάνων ἐξαγρήματα παντὸς εἶδους, μπάνα φλαουτοειδῶν, ῥόλοι, πιανόλες, χρονόμετρα. κλπ

ΤΜΗΜΑ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ

Ἀναλαμβάνει τὴν ἐκδοσὶν μουσικῶν τεμαχίων καὶ ἐκδόσεις ἔργων διαφόρων μουσουργῶν

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΑΙΣΜΑΤΩΝ
Χορδίζονται, λουστράρονται καὶ ἐπισκευάζονται παντὸς εἶδους πάντα, πιανόλες, καὶ μουσικά ὄργανα ἀπὸ ἀρίστους τεχνίτας.

ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Ἔτος ἰδρύσεως 1926

= Κεφάλαιον. Δραχμ. 10.000.000 =

ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου 55. Τηλ. 12-69

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ

Ἐν Πειραιεὶ Μακρῶς Στοᾶς 39. Τηλ. 2-9

Πρακτορεῖα: Ἐν Χαλανδρίῳ καὶ Μαραθῶνι

Πρόεδρος Δ. Συμβουλίου ΚΩΝ. Η. ΠΟΛΥΓΕΝΗΣ

Ἀντιπρόεδρος ΕΥΣΤ. ΨΗΜΕΝΟΣ

Γεν. Διευθυντὴς ΔΙΟΝ. ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ 50.000—100.000

Ἀφορολόγητον μετὰ τοὺς καλλιτέρους τόκους.

ΕἰΔΙΚΟΝ ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ μικροῦ κεφαλαίου
μέχρι δραχ. 25.000, 8 ο/ο.

Ταχίστη ἐξυπηρέτησις τῶν πελατῶν.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΧΙΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 4

ΕΤΟΣ ΔΡΥΣΕΩΣ 1919

Ἐκτελέσεις πάσης τραπεζικῆς
ἐργασίας.

Καταθέσεις ἐν ὄφει

εἰς δραχμὰς καὶ ξένα νομίσματα
πρὸς 5 ο/ο ἐτησίως.

Ταμιευτήριον

Μέχρι δραχ. 75.000 πρὸς 6 ο/ο ἐτησίως
ἀπληλαγμένον φόρου.

Τελεία ἐγκατάστασις Θησαυροφυλα-
χείου. — Θυρίδες πρὸς ἐνοικίαν
ἀπὸ δραχ. 150 ἐτησίως καὶ ἄνω.

Ἀνοικτὸν 8.30—1 καὶ 3—7 μ.μ.

“ΨΥΧΗ,,

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΔΙΨΑΝΟΗΤΙΚΟΨΥΧΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟΝ

ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΑΝΘΡΩΠΟΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΟΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ:

Ὑπνωτισμός, Πνευματισμός, Μα-
γνητισμός, Τηλεπάθεια, Ὑποσυνεί-
διτον κλπ. — Θέλησις, Ἐνεργητικότης
Ρητορικὴ, Μνήμη Ἐπιτυχία κλπ.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἰδρυθεῖσα τῷ 1841

Κεφάλαιον μετοχ. Ἀποθεμ. Δρ. 330.000.000

Ἔδρα ἐν Ἀθήναις

ΚΥΡΙΩΤΕΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΤΗΣ ΤΡΑΠΕΖΗΣ

Καταθέσεις ἐν ὄφει ἅπλαι καὶ εἰς
ἀνοικτὸν λογαριασμόν — Καταθέσεις
διαρκεῖς καὶ ἐπὶ προσθεσίᾳ. — Κατα-
θέσεις Ταμιευτηρίου. — Προεξοφλήσεις.
— Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαριασμοὶ
ἐπὶ ὑποθήκῃ. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λο-
γαριασμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ Ἑλληνικῶν τίτ-
λων. — Δάνεια καὶ ἀνοικτοὶ λογαρια-
σμοὶ ἐπὶ ἐνεχύρῳ πολυτίμων μετάλλων.
— Δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρῳ ἐμπορευμάτων
καὶ ἐνεχυρογράφων. — Πιστώσεις ἐναν-
τι φορτωτικῶν. — Δάνεια πρὸς Δήμους,
λιμένας καὶ ἕτερα νομικά πρόσωπα. —
Συμμετοχὴ εἰς ἀνωνύμους Ἑλληνικάς
Ἑταιρείας. — Ἐκδοσις καὶ πληρωμὴ
τῶν πιστωτικῶν ἐπιταγῶν, ἐπιστολῶν
καὶ ἐντολῶν πληρωμῆς. — Ἐκτελέσεις
ἐντολῶν Χρηματιστηρίου.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΚΟΣΜΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

Κεφάλ. Καταβεβλημένον Δρ. 25.500.000

Ἀποθεματικὸν Δρ. 830.228

ΕΔΡΑ ΕΝ ΒΟΛῳ

Ὑποκαταστήματα ἐν Ἀθήναις

F I L I A L E S

Τράπεζα Λαρίσης—Λάρισα
Τράπεζα Τρικάλων—Τρίκαλα

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΑΙ

Εἰς ὅλας τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος
καὶ τὰς κυριώτερας τοῦ ἐξωτερικοῦ

Ταμιευτήριον μέχρι 100.000 δραχμῶν
με 7 ο/ο. — Ἐκτελεῖ πάσης φύσεως Τρα-
πεζικὰς ἐργασίας.

ΚΥΚΛΑΔΙΚΗ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΛΛΗΝ. ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΑΘΗΝΑΙ

(Γερμανοὺ Παλαιῶν Πατρῶν 5)

ΑΣΦΑΛΕΙΑΙ

ΘΑΛΑΣΣΗΣ - ΠΥΡΟΣ

Κεφάλαια καὶ ἀποθεματικά

τῆς Ἑταιρείας ὡς καὶ τῶν μετ' αὐτῆς

συνεργαζομένων Ἀντασφαλιστῶν

Δραχ. 4.000.000.000



KONIAK

Σ. Η. Α. ΜΕΤΑΞΑ

Ὁδὸς Ἀριστείδου 7

ΠΛΑΤΕΙΑ

ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

COGNAC S. H. A. METAXA
LE PIREE-GREECE
KONIAK - METAXA

ΛΑΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ

ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΕΝ ΓΕΝΕΙ

ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΑΛΥΤΕΡΟΥΣ ΟΡΟΥΣ



ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΜΕΧΡΙ ΔΡΑΧ. 100.000

ΚΑ ΜΕ ΤΟΚΟΝ 5 %

Α. Ε ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΧΕΙΟΥ

Ὁδὸς Παπαρηγοπούλου 9

Ἐκάστη κλήρωσις τοῦ Μεγάλου Λαχείου εἶναι αὐτοτελής 5.250 λαχοὶ κερδίζουν εἰς ἑκάστην κλήρωσιν δρχ. 5.500.000.

ΤΙΝΑΞ ΚΕΡΔΩΝ

Κλήροι	1	2.000.000	πρὸς Δρχ.	2.000.000
»	1	400.000	»	400.000
»	1	250.000	»	250.000
»	1	200.000	»	200.000
»	1	100.000	»	100.000
»	1	50.000	»	50.000
»	1	20.000	»	20.000
»	1	15.000	»	15.000
»	1	10.000	»	10.000
»	1	9.000	»	9.000
»	1	8.000	»	8.000
»	1	7.000	»	7.000
»	1	6.000	»	6.000
»	2	5.000	»	10.000
»	10	4.000	»	40.000
»	25	3.000	»	75.000
»	100	2.000	»	200.000
»	100	1.000	»	100.000
	250			3.500.000
	5000	400		2.000.000
	5250			5.500.000

Ἀριθμὸς τις κερδίζων εἰς μίαν κλήρωσιν ὡς ἐκ τοῦ συστήματος τῆς διανομῆς τῶν κερδῶν, πλείονα τοῦ ἑνὸς κέρδη, λαμβάνει πάντα τὰ κέρδη ταῦτα.

Τρίτη κλήρωσις 25 Ιουνίου

Ἐκαστον Γραμμάτιον διαιρεῖται εἰς 4 τμήματα πωλούμενα ἀντὶ 50 δραχμῶν καὶ παρέρχοντα δικαίωμα εἰς τὸ τέταρτον τῶν ὡς ἄνω κερδῶν.

ΠΟΥΡΗΣ



**KONIAK
ΟΥΖΟ
ΗΔΥΠΟΤΑ**

Οἶκος ιδρύθηκε τὸ 1868
ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ



Ὁ στόμαχος θὰ προφυλαχθῇ
ὅπως ὁ φυλάργυρος φυλάττει
τὸ χρῆμα του

διὰ τῆς

τακτικῆς χρήσεως

τῆς

ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ

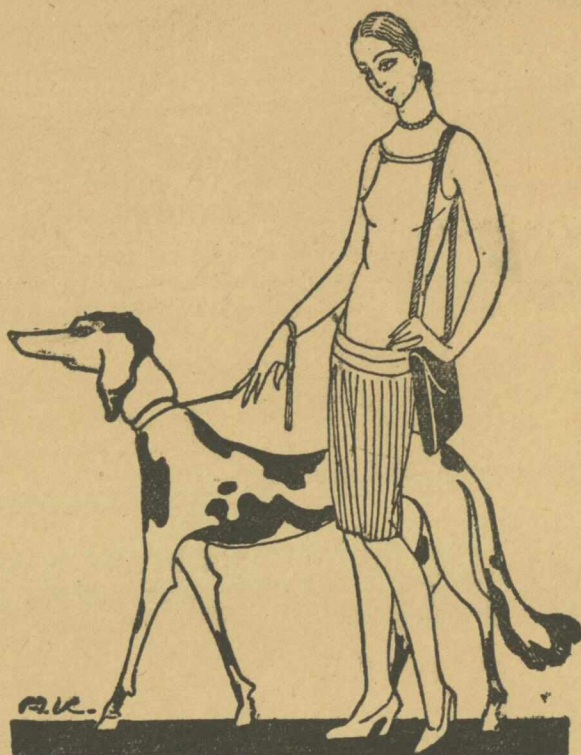
Σ. ΠΕΛΛΕΓΡΙΝΟ

ΤΟ ΠΛΕΟΝ

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΝ

ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΤΙΚΩΝ





Ὁ ἀπαραίτητος σύντροφος
κάθε ὡραίας κυρίας
εἶναι ἓνα

KODAK

Υπάρχουν μονέλλα γιὰ κάθε βαλάντιο
—— καὶ γιὰ κάθε γούστο ———